

Skulle till
95-01-27
exp. ✓

Thomas Frostberg
Kämnärvägen 7G:107
226 46 LUND
046-14 23 00/070-773 88 47

Talade med
tit. per telefon
1995-01-11. Tit.
stämman kopierar
genom att ber.

LUND 941231

Utrikesdepartementet
Box 161 21
103 23 Stockholm

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 365/002		
95-01-02		
AVD	GR	DEL
P	2	En 4

(Pol)

HP10

Den 3 juni i år skrev jag ett brev till dåvarande statsministern Carl Bildt rörande den svenska regeringens hållning gentemot Ryssland i Wallenberg-affären. Bakgrunden var ett anförande av f d riks-polischefen Carl Persson på Raoul Wallenberg-föreningens årsmöte. Jag fick svar från Elin Jonsson, sakkunnig i Statsrådsberedningen fem dagar senare (diariet 3428/94) att brevet sänts vidare till UD, eftersom ni ansvarar för Wallenberg-kommissionens arbete. Sedan dess har jag inte hört något.

Jag vill nu ta tillfället i akt att påminna om de frågor jag tog upp i mitt brev och undrar när det är möjligt att få svar på dessa.

Jag vill också framföra min åsikt att tilltron till Rysslands vilja att verkligen öppna alla arkiv och källor knappast kan ha ökat efter sommarens händelser och avslöjanden i affären Bergling.

Därför vill jag också ha svar på i vilken grad Sverige intagit en mer kritisk ståndpunkt gentemot de ryska kontakterna i arbetet att söka sanningen om Raoul Wallenbergs öde. Med bakgrund av att Ryssland nyligen hållit en svensk förrymd spion gömd finns det all anledning att ställa sig frågan om det är mer de undanhåller. Det verkar ju som om vissa grupper inom deras förvaltning inte kontrolleras av någon utomstående part.

Jag vill därför att UD snarast tar upp frågan Raoul Wallenberg på högsta diplomatiska nivå, direkt med Boris Jeltsin, och kräver att Ryssland till slut lägger alla papper på bordet, inklusive släpper fram de tjänstemän som fortfarande är i livet och kan ha något att berätta om Wallenberg och att Jeltsin personligen uppmanar den man som misstänks ha haft sista kända kontakten med Wallenberg att berätta vad han vet.

I januari är det 50 år sedan Wallenberg försvann under ett av världshistoriens mest humanitära uppdrag. Det är dags att få ro och det tror jag även Ryssland tycker.

Med vänliga hälsningar

Thomas Frostberg

MI

ARCHIVE COPY

MSG NO: 950104-43

DISTRIBUTION STATUS AT: 1995-01-04-17.46

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
POL 1:1	DISTRIBUTED	1995-01-04-09.56	
UD/POL 1	DISTRIBUTED	1995-01-04-09.57	
UD/VAKTHAVANDE	DISTRIBUTED	1995-01-04-17.46	

FROM: BUDAPEST

POSTED TIME: 1995-01-04-09.55

MSG NO: 950104-43

=LIST
UD/POL 1:1
+

AMBASSADEN BUDAPEST 1995-01-03

DNR 2 ✓

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE ARTIKEL OM RAOUL WALLENBERG

FOER MAGNUSSON . POL 1:1

UNGERSKA HISTORISKA SAELLSKAPETS TIDSKRIFT SZAZADOK INNEHAALER I
SITT DECEMBERNUMMER SAASOM BACZONI I INTRIKESMINISTERIET
AVISERADE VID VAART BESOEK HOS HONOM EN 12-SIDIG ARTIKEL PAA
UNGERSKA MED MAANGA FOTNOTER OM ''WALLENBERGFORSKNINGENS AKTUELLA
PROBLEM OCH UPPGIFTER'' AV DEN VID UNIVERSITY OF DENVER VERKSAMME
UNGERSKFOEDDE FORSKAREN GYOERGY BARANY. ARTIKELN SAEGS VARA
EN REVIDERAD OCH VAESENTLIGT UTVIDGAD VERSION AV DET FOEREDRAG
BARANY HOELL DEN 6.4.94 VID DEN INTERNATIONELLA KONFERENSEN OM
THE HOLOCAUST IN HUNGARY.

MIN FRAAGA AER OM DU HAR KONTAKT MED BARANY. SOM UPPENBARLIGEN
FORSKAT OCKSA I SVERIGE OCH AABEROPAR DIG I FOTNOT NR 35 SOM
KAELLA TILL EN UPPGIFT OM DEN SVENSK-RYSKA ARBETSGRUPPEN.
OCH REDAN FAATT TEXTEN PAA ENGELSKA FRAAN HONOM. ALTERNATIVT
KAN SKAFFA DEN FRAAN HONOM? OM INTE KAN VI NATURLIGTVIS OEVER-
SAETTA DEN HAER. AEVEN OM DET BLIR ETT TIDSKRAEVANDE ARBETE.
MEN MERA AENDAMAALSENLIGT AER KANSKE ATT JAG I SAA FALL GOER ETT
SAMMANDRAG AV DE VAESENTLIGA PUNKTERNA. TACKSAM DIN BEDOEMNING.

LUNDAVIK

KL 14.30/ASG

TELEX

TELEX

TELEX

TELEX

TELEX

1994-12-30

R 18

Departementsrådet
Hans Magnusson

UTRIKESDEPARTEMENTET

HK
L.O.
delg.
Do

Pol

INKOM UD			
364/001			
1995-01-09			
Avd	Gr	Mål	Ex
<i>p</i>	<i>2</i>		<i>Ex H</i>

Tidningsartikel om Wallenbergs fotograf
(2 bil.)

Broder,

Härmed insändes i ambassadens översättning en artikel ur Magyar Hirlap, vari en ungersk-amerikansk fotograf Tom Veres berättar om sina upplevelser som fotograf åt Raoul Wallenberg.

Jag vore tacksam om Du ville delge Per Anger, som omnämnes i artikeln.

Gott Nytt År
Jan Lundvik
Jan Lundvik

a+b till:

Kabsekr
von Dardel
Carl Persson
Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI
Lyrvall, Pol 1:1
Wallenberg-Föreningen
Amb Moskva
Gk New York

Exp 20/1-95/GJ *Exp*

MD

Ur "Magyar Hirlap" den 24 december 1994

Han var Wallenbergs fotograf

På 50 års och flera tusen kilometers avstånd verkar hela historien om Wallenberg och om fotona så ofattbara för oss båda två. Det är mycket svårt att leva sig in i hur det var när människor stod och väntade på döden i den kalla vinden på Jozsefváros-stationens perrong, när man befinner sig på Manhattan i ett tårnhus av glittrande glas i en av världens största reklambyråers atelje...

"Jag fick ett meddelande från Wallenberg att han väntade mig till Jozsefváros-stationen. Jag skulle gå dit så tidigt som möjligt och ta med mig min kamera. När jag kom dit, hade poliserna redan slagit en kedja runt stationen. Jag kom inte på något bättre sätt än att på nån slags rotväliska, som om jag inte kunde tala bra ungerska, förklara för vakterna att jag måste in, eftersom jag hör till svenska ambassaden. På nåt vis blev jag insläppt. På perrongen stod tusentals ur det skyddade arbetstjänstekompaniet. En del hade man redan pressat in i vagnarna, men det kom ständigt nya. Jag fick syn på Raoul, som omgiven av nazister, läste upp ur en stor bok namnen på dem, som stod under svenskt beskydd och som fascisterna måste släppa. När Wallenberg upptäckte mig, viskade han: "Gör så många bilder du nånsin kan".

Javisst, men hur skulle det gå till. Såfort jag toge fram kameran, skulle jag bli arresterad. Som tur var stod Wallenbergs bil inte så långt borta, och jag kröp in i baksätet. Jag skar ett litet hål i min sjal med fickkniven, gömde Leican i sjalen och började arbeta. Wallenberg höll under tiden på med att rada upp folk han tog fram ur mängden. Jag ansträngde mig att fotografera allt, de beväpnade, poliserna, hur de deporterade behandlades, för att det skulle kunna användas som bevis. När jag vandrar runt på platsen, får jag plötsligt höra mitt namn. Min gode vän, György Steiner, stod i dödsledet. Vad skulle jag göra? Jag kom inte på något annat än att skrika åt honom: "Smutsige jude, ge dig iväg till den andra kön!) Sen knuffade jag över honom till den kön, där de stod, som Wallenberg räddat undan från deporteringen. De som blivit räddade."

Bevis med Leican

Tom Veres arbetar idag på en av världens största reklamagenturer. På den ena väggen i Manhattan-ateljén hänger bilder över amerikanska berömdheter och på den andra väggen de bilder, som han gjorde om Wallenberg i Budapest 1944. I böcker om Wallenberg omskrivs Tom Veres rätt och slätt som Wallenbergs officiella fotograf.

"Jag har alltid velat bli fotograf. Min far var en mycket känd fotograf, som även fotograferade Otto Habsburg och Horthy. Hans ateljé var belägen i Gerbeaud-huset, och det gick mycket bra för honom, eftersom det var flott att gå dit. En gång, efter det att kriget brutit ut, lät en av svenska ambassadens tjänstemän, en viss Per Anger, låta göra några familjefoton hos oss. Jag presenterades för honom. Han hade velat skaffa sig en Leica, men det var inte så lätt på den tiden. För mig lyckades det bättre. Jag lärde t o m hans hustru att ta bilder med den, när de ville göra bilder av sina små barn.

Min familj hörde till de av Horthy undantagna, och vi behövde inte ens bära stjärna. Efter det att Szálasi tagit över makten hade sådana undantag inte längre något värde. Jag hörde talas om att man på svenska ambassaden kunde få något slags papper, som skydd. Jag gick dit, men en fruktansvärd massa människor trängdes utanför byggnaden. Det verkade vara omöjligt att ta sig in. Jag kom att tänka på Per Anger. På något sätt lämnade jag ett meddelande till honom. Vi stod och väntade, när en polis kom fram och körde bort alla. "Tamás Veres, kom in!" läste han till min förskräckelse upp på ett litet papper."

Per Anger lät presentera honom som fotograf för Wallenberg.

"Jag skulle nog ha nytta av någon, som kan dokumentera händelserna, slog Wallenberg ner på mig. Han ställde genast ut ett papper, som visade att jag arbetade för svenska ambassaden. Jag vågade aldrig visa det för någon. Om de hade kommit på mig med kameran, hade det ändå inte hjälpt mig."

Från detta ögonblick bemödade Veres sig om att föreviga allt. Han tog bilder från verksamheten vid det av Wallenberg organiserade sjukhuset, från räddningsaktioner, och han gjorde foton till skyddspassen.

"Wallenberg behövde bilderna, för att visa världen vad som föresiggick i Budapest och ha bevis om dessa hemskheter.

Jag använde en Leica-apparat och skaffade från filmfabriken skuren Superpanfilm på 19 DIN. Jag framkallade bilderna i min fars ateljé och jag gjorde flera kopior av bilderna. Nångång i slutet av november gick jag med bilderna om 18 x 24 under armen från ateljén till Wallenberg. Vid Kecskeméti utca stötte jag på fältpoliser och partiarbetare från pilkorsarna, som kontrollerade folks handlingar. på något sätt lyckade jag ta mig runt dem. I hörnet av Kalvintorget blev jag dock upphunnen av en partiarbetare, som lyste mig i ansiktet med en ficklampa. I min rädsla lyckades jag bara få fram: "uthållighet, leve Szálasi!"

Efter detta äventyr tyckte Wallenberg det var bättre, om inte jag framkallade filmerna, utan att han skickade dem med kurirpost till Sverige. Fram till dess belägringen kom att slå en ring runt staden, lyckades han också vid ett par tillfällen.

Naturligtvis skickade jag inte iväg allt. Hundratals bilder, liksom den biofilm jag gjorde tillsammans med Wallenberg över staden från slottsberget, förvarade jag i en ryggsäck.

I slutet av belägringen gömde vi oss i ett av de skyddade husen på Üllői út 2-4. En dag rasade väggen in efter en fullträff. Vi satte igång att rädda människorna. Jag överlämnade ryggsäcken med filmerna och kamerorna till en vän, som skulle passa den under det att vi arbetade. När vi kom tillbaka hade ryssarna tagit ryggsäcken ifrån honom.

Några av mina bilder kom i alla fall iväg till Sverige. (Dessa bilder omnämndes senare i Jenő Lévais bok om Wallenberg, och det är det knappt dussintal foton, som vi känner till om Wallenberg och hans verksamhet i Budapest sen dess).

Efter kriget dröjde det länge innan någon talade om Wallenberg. Inte här i Amerika heller. I början av 80-talet dök det upp i New York Times veckoslutsbilaga en lång artikel om honom. Med mina bilder. Det var bara det att man som upphovsman uppgett ett annat namn."

Livet efter kriget

Wallenberg försvann den 17 januari 1945. Sovjetryssarna arresterade honom. Och även för Tamás Veres' del började ett nytt liv. "Så fort kriget tog slut började jag att arbeta. Min far hade

en ateljé i hörnet av Dorottya utca och det byggde jag upp igen. På den tiden var det mest foton till olika legitimationshandlingar, som folk beställde, men det kom också massor med ryska soldater till mig. Framför Vigadó uppfördes ett minnesmonument av ryssarna, och jag fick i uppdrag att föreviga arbetet. När bilderna var färdiga bands de snyggt in ett skinnband och skickades till Stalin. De var så nöjda med mitt arbete att jag även fick en inbjudan till den stora invigningen på första maj. Jag dricker aldrig alkohol. Där drackman emellertid den ena skålen efter den andra; för Stalin, för kommunismens seger, för krigets slut, och varje gång måste man tömma ett glas vodka. Jag kom med stor möda hem på något sätt, och först där upptäckte jag att glömt kvar min rock. Innan jag kom tillbaka efter den, var den naturligtvis försvunnen. Som jag senare berättade för min vänner, var det själve marskalk Malinovskij, som stal min rock.

1948 förstatligades affären och för en kortare tid kunde jag arbeta vidare på Bécsi út. Sen var det inget annat för mig att göra än att gå in i ett kooperativ, Fényszöv. Först stoppade de in mig i den sämsta ateljén, men inom ett år blev jag utnämnd till affärsföreståndare. Under 1954 års Imre Nagy-regering blev det lite lättare. Det året skulle man välja ordförande för kooperativet. Man hade redan nominerat den pålitliga person, som man senare skulle rösta på. Men någon ställde sig upp och föreslog mitt namn. Ministeriets representant höll på att på gallfeber, men kunde inte göra något. 270 röstade på mig och endast de 30 partimedlemmarna röstade mot. Under ett år hade jag ställt kooperativet ekonomiskt på fötter.

1956 smlände jag till USA. Där måste jag på nytt lära mig yrket. Jag började som assistent och fick stå hela dagarna och fylla kassetter i en ateljé. Men sen gick det allt bättre och bättre."

I hissen

Han följer oss ner i skyskrapans hiss. Hi - hälsar alla på- och avstigande på Tom Veres. "Hur gick det med din vän, Györg Steiner?", frågar jag mellan 4:e och 5:e våningen.

"Två dagar efter det att vi lämnat stationen i Jozsefváros, mötte jag hans mor på Üllői út. Hon bönföll mig förtvivlat om hjälp. Sonen hade vågat sig ut ur det skyddade huset, för att kunna träffa sin väninna. Pilkorsarna fick tag på honom och förde bort honom. Vid ett sådant tillfälle finns det inget man kan göra. Jag har sedan dess aldrig träffat min vän György Steiner."

berg fényképésze volt

FOTÓ: DÉSI JÁNOS

– Amint vége lett a háborúnak, megint elkezdtem dolgozni. Apámnak volt egy műhelye Dorottya utca sarkán. Azt építtetem újjá. Akkoriban főleg igazolványképeket csináltattak az emberek, de rengeteg orosz katona is jött hozzám. A Vigadó előtt építettek egy emlékművet az oroszok, és engem bíztak meg azzal, hogy a munkát megörökítssem. Amikor elkészültek a képeim, egy bóralbumba szépen bekötötték, és elküldték Sztálinnak. A május elsejei nagy avatónapra engem is meghívtak, annyira elégedettek voltak a munkámmal. Én soha nem iszom alkoholt. Ott viszont egymás után mondták a tósztokat Sztálinra, a kommunizmus győzelmére, a háború végére, és mindegyiknél le kellett hajtani egy pohár vodkát. Nagy nehezen valahogy hazatámolyogtam, de csak otthon vettem észre, hogy az egyetlen kabátomat ott felejtettem. Mire visszamentem, persze már eltűnt. Úgyhogy a barátaimnak azt

meséltem, hogy az én kabátomat maga Malinovszkij marsall lopta el.

1948-ban államosították az üzletemet, egy rövid időre még sikerült helyet szerezni a Bécsi úton. Aztán nem tudtam mit csinálni, beléptem egy szövetkezetbe, a Fényszövbe. Először a legóciskább kis műterembe dugtak, de egy év múlva már üzletvezetőnek neveztek ki. 1954-ben, a Nagy Imre-kormány idején kicsit könnyebb lett. A szövetkezetben akkor választottak elnököt. Kijelölték azt a megbízható embert, akit meg kell majd választanunk. De valaki felállt, és engem javasolt. A minisztérium képviselőjét majdnem megütötte a guta. De nem tudott mit csinálni. 270-en szavaztak rám, csak a 30 párttag ellenem. Egy év alatt anyagilag rendbe hoztam a szövetkezetet.

1956-ban jöttem ki az Egyesült Államokba. Újra meg kellett tanulnom a szakmát. Asszisztensként kezdtem, mű-

teremben kazettát töltöttem áll nap. De aztán egyre jobban mentek dolgok.

A liftben

Megy velünk lefelé a lift a felhőkarcolóban. Hi – köszönnek a ki- és beszállók Tom Veresnek.

– És mi lett a barátjával, Steiner Györggyel? – kérdem a negyedik és az ötödik között.

– Két nappal az után, hogy kimentettük a Józsefvárosi pályaudvarról, találkoztam az anyjával az Üllői úton. Késébeesetten kérelt, hogy segítsen. A fia kimerészkedett a védett házából, hogy a barátnőjével találkozhasson. A nyilasok elkapták és elvitték. Ilyenkor már nem lehetett segíteni. Soha többé nem találkozni Steiner György barátommal.

DÉSI JÁNOS

Ötven év és több ezer kilométer távolából az egész történet Wallenbergről és a fotókról mindkettőnknek olyan képtelennek tűnik. Egy manhattani, csillogó, csupa üveg toronyházban, a világ egyik legnagyobb reklámügynökségének műtermében nagyon nehéz beleélni magunkat abba, hogy emberek állnak halálra vártan a hideg szélben a Józsefvárosi pályaudvar peronján...

„Kaptam Raoultól egy üzenetet, hogy a Józsefvárosi pályaudvaron vár. Olyan korán menjek oda, ahogy csak tudok, és vigyem magammal a fényképezőgépet. Mire odaértem, már a dörög láncra vette körül az állomást. Nem jutott jobb az eszembe, hollandzsá nyelven, mintha nem tudnék jól magyarul, elmagyaráztam az öröknek, hogy a svéd követség munkatársa vagyok, be kell jutnom. Valahogy beentek. A peronon ezrével álltak a védett munkaszolgálatos-századok emberei. Egy részüket már beszorították a vagonokba, de állandóan hozták és hozták az újakat. Észrevettem Raoult, aki a náci gyűrtje közepén állva egy nagy könyvből olvasta fel a svéd védettek nevét, akiket el kell engedniük a fasisztáknak. Mikor Wallenberg észrevett, odasúgta nekem: – Csinálj annyi képet, amennyit csak tudsz.

Jó, de hogyan? Ha előveszem a gépet, rögtön letartóztatnak. Szerencsére ott állt nem messze Wallenberg kocsija, bemásztam a hátsó ülésre. A zsebkéssel egy kis lyukat vágtam a sálamba, mögé dugtam a Leicámat, és úgy kezdtem el dolgozni. Wallenberg közben sorra emelte ki az embereket a tömegből. Én igyekeztem ident lefényképezni, a fegyvereseiket, a csendőröket, miként bánnak a deportáltakkal, hogy legyenek bizonyítékaink. Ahogy így mászkálok, egyszer csak a nevemet hallom. Jó barátom, Steiner György állt a halálmenetben. Mit csinál? Nem jutott jobb az eszembe, ráívtam: »Koszorú zsidó, takarodj a másik sorba!« És átlökdöstem azok közé, akiket Wallenberg már kimentett a deportáltak közül. Akik megmenekültek.”

Bizonyítékok Leicával

Tom Veres ma a világ egyik legnagyobb reklámügynökségének dolgozik. Manhattani műtermének egyik falán amerikai hírességekről készült képei, a szemben lévő azok, amelyeket Wallenbergről csinált Budapesten, 1944-ben. Tom Veresről a Wallenbergről szóló könyvekben csak úgy írnak, mint Wallenberg hivatalos fotósáról.

– Mindig is fényképész akartam lenni. Az apám nagyon ismert fotográfus volt. Fényképezte Habsburg Ottót és Horthyt is. A műterme a Gerbeaud-házban működött, nagyon jól látszott a bolt, sikk volt oda járni. Egyszer, már a háború alatt, a svéd követség egyik

tisztviselője, egy bizonyos Per Anger, csináltatott nálunk családi képeket. Belettem mutatva neki. Szeretett volna egy Leicát, de azt akkoriban már nem lehetett könnyen beszerezni. Nekem sikerült. Még a feleségét is én tanítottam meg fényképezni azzal, a kisgyerekekről akartak képeket csinálni.

A családom Horthy-kivételezett volt, még sárga csillagot sem kellett hordanunk. De a Szálasi-hatalomátvétel után a kivételezettség már semmit sem ért. Hallottam arról, hogy a svéd követségen lehet valami papírt beszerezni, ami segíthet. Elmentem oda, de borzasztó sokan tolongtak az épület előtt. Bejutni lehetetlennek tűnt. Eszembe jutott Per Anger. Valahogy beüzente nekem. Álltunk és vártunk, amikor előkerült egy csendőr, és mindenkit elzavart. – Veres Tamás jöjjön be – olvasta fel legnagyobb iedségre egy kis papírról.

Per Anger mint fényképészt mutatott be Wallbergnek.

– Úgyis szükségem van valakire, aki dokumentálja a történeteket – csapott le rám Raoul. Rögtön kiállított valami papírt, hogy a svéd követségnek dolgozom. Sohasem mertem megmutatni senkinek. Ha a géppel elkapnak, akkor az már úgysem segít rajtam.

Veres Tamás ettől kezdve igyekezett mindent megörökíteni. Készített képeket a Wallberg szervezte kórház működéséről, a mentőakciókról, a schutzpassokhoz (védlevelekhez) szükséges igazolványképeket is ő csinálta.

– Wallbergnek azért kellett a képek, hogy megmutathassa a világnak, mi folyik Pesten, legyenek bizonyítéka a szörnyűségekre.

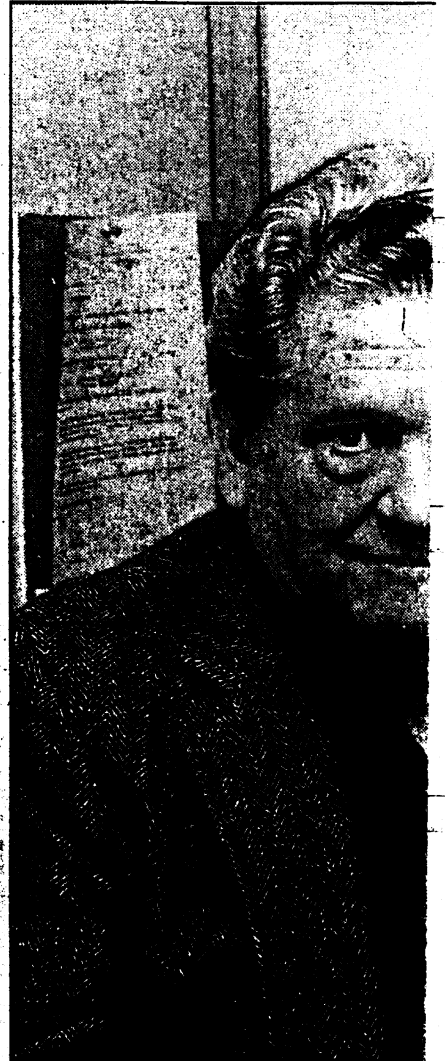
Leica gépet használtam, a filmgyárból szereztem vágott Superpan 19 DIN-es filmet. Édesapám műhelyében dolgoztam ki a felvételeket. A képekről jó néhány kópiát csináltam. Valamikor november vége felé járhatott, a tizen-nyolcszor huszonegyes képekkel a hónap alatt mentem a műhelyből Wallbergékhez. A Kecskeméti utcánál jártam, amikor tábori csendőrökbe, igazoltató nyilas pártszolgálatosokba botlottam. Valahogy még el tudtam kerülni őket. A Kálvin tér sarkánál azonban utolért egy pártszolgálatos. Zseblámpájával az arcomba világított. Ijedtemben csak annyi tettem tőlem, hogy odaszóltam neki: „kítartás, éljen Szálasi!”

E kalandom után Wallenberg jobbnak találta, ha nem hívom elő a képeket, hanem a filmeket ő kiküldi futárpostával Svédországba. Amíg nem zárult be az ostromgyűrű a város körül, ez sikerült is neki néhányszor.

Persze nem mindent küldtem el. A százával készült képeket, meg azt a mozifilmet, amit Wallberggel csináltunk a városról a Vár-hegyről, egy hátizsákban tartottam.

Az Üllői út 2-4. alatti védett házban bujkáltunk a németek elől. Egy nap egy belővett bomba felgyújtotta a házat. Menteni az embereket. A hátizsákomat

Wallen

Tom Veres

a filmekkel, a gépeimmel odaadtam egy barátomnak, hogy vigyázzon rá, amíg mi dolgozunk. Mire visszaértünk, az oroszok elszedték a zsákoktól.

Néhány képem azonban kijutott Svédországba. (Ezeket a képeket közölte aztán Lévai Jenő Wallenbergéről szóló könyvében, és ez az az alig tucatnyi fotó, amelyet azóta is ismertünk Wallenberg-ről és budapesti tevékenységéről.)

– Wallenberg-ről a háború után hosszú ideig nem beszélt senki. Még itt Amerikában sem. A nyolcvanas évek elején a The New York Times hétvégi mellékletében jelent meg egy nagy írás róla. Az én képeimmel. Csak éppen más nevét írták szerzőként alá.

Élet a háború után

Wallenberg 1945. január 17-én elhunyt. A szovjetek tartóztatták le. Új élet kezdődött Veres Tamás számára is.

Raoul Wallenberg

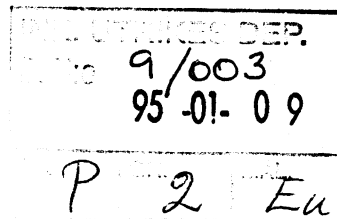
Professor Guy von Dardel
Hem: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Kontor: CHRN, CH-1211 Genève 23

CH-1242 Satigny, 950109.

Er referens:
Min referens:

Beträffar:

Kabinettsekreteraren Jan Eliasson
Utrikesdepartementet

Broder,

Hämed sänder jag Dig för information ett utdrag ur "Congressional records" med ett inlägg av senator Patrick Daniel Moynihan, New York med anledning av 50 årsminnet av Raoul Wallenbergs arrestering. Där hänvisar han också till det arbete som gjorts och görs på inofficiell väg av en grupp under min ledning med på amerikansk sida Professor Marvin Makinen vid Chicagouniversitet, och Susan Mesina för ARK projektet, och på rysk sida Memorial Society och Association of Independent Psychiatrists för att, utöver studiet av arkivmaterial på båda sidor om Atlanten, också söka spår efter Raoul i ryska psykiatriska kliniker, där han eventuellt ännu skulle kunna vara vid liv.

Jag vill framhålla att detta inofficiella arbete utförs i nära samarbete med den officiella SvenskRyska Arbetsgruppen.

Jag tror att det är viktigt att information om detta arbete, som utgår från möjligheten att KW kan vara vid liv, kommer fram i samband med ceremonierna den 17 januari. Själv kommer jag att ta upp dem vid ceremonien i Holocaust Memorial Museum i Washington den 17 januari.

Enligt utdraget har ordföranden Sergei Kovalin för president Yeltsins kommission för mänskliga rättigheter spelat en stor roll för att möjliggöra undersökningarna i Ryssland. Som framgått av dagsnyheterna har han också starkt engagerat sig i Tschitini konflikten och sökt åstadkomma en fredlig lösning. Jag tror att det är viktigt att han får stöd av den internationella opinionen, inte bara för att finna sanningen om Raoul Wallenberg utan för en fortsatt humanisering av det ryska samhället.

Med hjärtliga hälsningar

Guy von Dardel
Guy von Dardel
Professor emeritus

Mr. Hill:

Mr. Katsch.

Palch

Danielsson, SB

Ch pal 1

Magnum, Pal 1:1

Olson, KM

Lynall, Pal 1:1

United States
of America

Presschefen

Wallenberg-Förningen
von Dandel

Carl Persson

Andr. Moskva

Andr. Washington

Andr. Budapest

GK New York

Exp. 94-12-20

Lo

Congressional Record

PROCEEDINGS AND DEBATES OF THE 103^d CONGRESS, SECOND SESSION

Vol. 140

WASHINGTON, THURSDAY, OCTOBER 6, 1994

No. 144

Senate

THE 13TH ANNIVERSARY OF UNITED STATES HONORARY CITIZENSHIP TO RAOUL WALLENBERG

Mr. MOYNIHAN. Mr. President, yesterday marked the Thirteenth anniversary of Swedish Holocaust hero Raoul Wallenberg's honorary United States citizenship. This honor had been bestowed by Congress only once prior to 1981, on Sir Winston Churchill in 1963, and has been granted only once since then, on William & Hannah Penn in 1984. From July 1994 until July 1995, we will be observing the 50th anniversary of Raoul Wallenberg's heroic effort to save the last remaining Jews of Hungary from Nazi atrocities.

As many of my colleagues know, in 1944, Raoul Wallenberg gave up the comfort and security of his home in Stockholm to go to Budapest, risking his life to save people he did not even know. This truly courageous man is credited with rescuing tens of thousands of Jews directly, by issuing protective passports or by negotiating with Nazi officials for their release.

Most unfortunately, we are also approaching the 50th anniversary of Raoul Wallenberg's disappearance at the hands of Soviet military personnel. Over the past half century, Mr. Wallenberg's family, the

Swedish government and others worldwide have pressed for answers about his fate. In 1957, in response to evidence of eyewitness sightings, the Soviet government reversed its claim of August 1947 that Wallenberg was not to be found in the Soviet Union. While not contradicting the eyewitness accounts, the Soviets stated that Wallenberg died of a heart attack in Lubyanka Prison in 1947. This was based on a handwritten note-to-file known as the "Smolny Document." Mr. President, there are no official documents to support this claim or to account for Mr. Wallenberg's whereabouts.

The collapse of the Soviet Union has led to the declassification of Foreign Ministry files. It has also led to the release of Mr. Wallenberg's arrest order signed by then Deputy Minister of Defense, Bulganin, and has given researchers access to the files of other diplomats who were arrested in Budapest at the same time as Wallenberg, but who were eventually returned. Combined with the testimonies accumulated by the Swedish government over the years, and recently discovered documents in our own National Archives, there is now an impressive body of new knowledge on this.

S. 14586

compelling case -- knowledge which must be enhanced and put to good use.

Presently, an official Swedish-Russian Working group, which also includes American representatives, is working side-by-side with independent human rights researchers, in a dedicated effort which has not only laid the foundation for understanding Mr. Wallenberg's fate, but now serves as a model in the search for other foreign prisoners in the Gulag.

These efforts are to be highly commended. However, the dictates of time call for an accelerated effort on Mr. Wallenberg's behalf. Since his reported death in 1947, there have been a number of sightings sufficiently documented to require a thorough search of the psychiatric facilities, prisons and labor camps in the Gulag system where Mr. Wallenberg is said to have been held. The Honorable Sergei Royalyev, Chairman of the Presidential Human Rights Commission of the Russian Parliament and Mr. Vyacheslav Bakhtin, Chief of the Department of Human Rights and Global Affairs of the Foreign Minister are presently working with the Russian Ministry of Health to make such a systemic search possible. Further cooperation will be needed from the Ministry of Internal Affairs that governs the prison system if Mr. Wallenberg is to be found or if an accurate, more historical record is to be established.

This long awaited initiative, personally by Mr. Wallenberg's half-brother, Dr. Jay von Dardel, will build upon the previous efforts of the ARK Project, the Independent Psychiatric Association of Russia and Memorial, three human rights organizations whose findings in the Gulag have substantiated the claim that Mr. Wallenberg could indeed be languishing as an anonymous foreign prisoner or may have

died more recently under another name. To focus this search, the team will make use of the most advanced forensic techniques as well as supporting material from recently declassified C.I.A. documents, thanks to the efforts of our colleague Senator Carl Levin.

To be successful, Dr. von Dardel's initiative needs our full support and that of the concerned international community. As we press President Yeltsin to allow access to the files and archives of the Sobesky Institute related to "special prisoners," we must continue our own process of declassification and call upon other nations to do the same so that all evidence in this case may be made available to the international experts.

Mr. President, Mr. Wallenberg took on a most dangerous and important mission 50 years ago. We should mark the 50th anniversary of his mission by redoubling our efforts to learn his fate.

-----<>-----

Fax to:	Kabinettsekreterare Jan Elisason Utrikesdepartementet, Stockholm Fax 0046-8-7231176		
From	Guy von Dardel 45 Route de Peney-Dessus 1242 Satigny Switzerland		
	0041-22-7531619 Telephone and Fax		
	950109 Date	11:52 Time	2 Pages

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
handl: deps Lyrvall

9/002
PROMEMORIA

1995-01-09

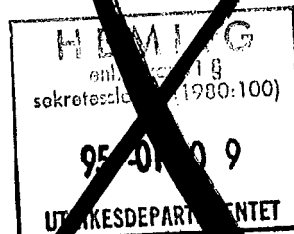
P 2 E 0'

(Pol)

Delges:

Magnusson
Olsson, KKI
Lyrvall

Exp. 1995-01-10 AP

Hemlig SekrL 2:1

RW-arbetsgruppen: utestående frågor efter elfte mötet
941124

Följande frågor som nämndes under arbetsgruppens elfte möte i Stockholm den 24 november 1994 ska följas upp:

- 1) Uppföljning av personligt hållna breven från Magnusson till f.d. KGB-medarbetarna Krjutjkov, Bobkov, Semitjastnyj mfl.
- 2) Diskussion med historiker av hypoteserna rörande händelserna 1947. Varför hölls RW så länge? Behöll man en ursprunglig anklagelse om spioneri eller kom andra möjliga åtalpunkter upp?
- 3) Ytterligare undrapporter från SVR (PGU) - t ex vad Stockholmsambassaden rapporterat - om Wallenberg.
- 4) Ev samtal med medarbetare i Butyrkas fängelsesjukhus. MVD identifierat 18 personer som arbetat vid Butyrkas fängelsesjukhus under andra hälften av 40-talet. Sex av dem var dock döda.
- 5) Identifiering av två återstående nummerfångarna i Vladimir. Det framgick dock att de arresterats redan 1941. En av dem var est. Det var därför inte troligt att någon av dem hade med RW att göra.
- 6) Ev kompletterande material om Wallenbergvittnet Jurij Vlasov. Denne skulle ha bott i Rostov 1977 och tillhörde där ett baptistsamfund. Inte heller hade uppgifter påträffats om den Vasiliј Vorobeј som Makinen träffat och som enligt denne talat om möten med Powers och Wallenberg i Vladimir.

MVD efterfrågade också uppgifter rörande Martin Klassen och de polska medborgare som träffat Wallenberg i Komsomolsk-na-Amure. Olson som framhöll att material redan överlämnats via Moskvaambassaden skulle undersöka.

MO

7) Uppföljning av arkivchefen Pichojas förnyade arkivgenomgång i RW-ärendet.

8) Påstötning om utlovade MID-dokument, bl a ett dokument från 1955 som tidigare förbisetts.

9) Dokument om förstöring av Tolstoj Kutuzovs akt. Kopia av notering i MID-diariet rörande brevet Abakumov-Molotov den 17 juli 1947.

10) Intervjuer. Ev. med KGB-medarbetarna Lapsjov, Podtserov, Unovskij samt Kozyrev vid 1940-talets slut (nämndes av Suchanov). Frågan om GRU-medarbetaren Kuznetsov kvarstod. Samtal med Molotovs medarbetare Jerofejev hade diskuterats med Sokolov. Utestående var också frågan om SVR-arkivarierna Poljakov, Andrejev, Lenko och Korotkov samt svenska sidans åtagande att komma med kompletterande skriftliga frågor till Smirnov och Batjurin.

11) Den ryska och svenska sidan hade också kommit överens om att göra en gemensam förfrågan till GRU.

12) Ogojants ännu ej identifierad. Det fanns några personer med det namnet i undtjänsten och nu skulle undersökas om någon av dem haft med Majranovskij att göra.

13) Uppföljning av kompletterande uppgifter i vittnesmålet Mühlbach samt två nya vittnen - Imre Walter som sagt sig ha träffat RW 1952 i Mordovski (?) samt Antonin Krüger som 1950 träffat RW i Vorkuta. Olson påminde också om de fyra vittnesmålen Pavlov, von Dufving, Sareld och Loyda som överlämnats i april. MVD skulle titta närmare på detta.

14) Fortsatt arbete med vitboken, förteckna erhållna dokument och jämföra de viktigaste med originalen, fylla ut redovisningen med ett kapitel om den svenska legationens och RW:s arbete. Båda sidor borde också förbereda en stomme till gemensamt dokument.

Björn Lyrvall

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
handl: deps Lyrvall

9/018
PROMEMORIA
1995-01-09

P 2 En¹

Delges:

Magnusson
Lyrvall

von Dardel

Moskva (u nr)

EXP 1995-01-10/AR

Ryska dokument i Raoul Wallenbergärendet
(# bil.)

Bigogat återfinns följande dokument som den ryska sidan överlämnade i samband med RW-arbetsgruppens möte den 24 november 1994:

- dokumentkopia ur försvarsministeriets arkiv - en order från Kuprianov rörande eftersökning samt - vid påträffandet - bevakning av den svenska missionen.

- kopia av dokument daterat den 24 april 1945 ur undtjänstens arkiv (publicerat i en arkivtidskrift) med uppgiften att bröderna Wallenberg medlade mellan tyska militärledningen i Hamburg och brittiska sändebudet i Stockholm rörande villkor för kapitulation.

- PM från Vinogradovs samtal med Kopelanskij,

- uppteckning från intervju med Malenkovs medarbetare Suchanov,

- förteckning över genomsökta arkivfonder i FSK (KGB)
- med kompletteringar till tidigare överlämnad motsvarande redogörelse,

- brev till läkaren Kuzmina, som dock aldrig avsänts därför att FSK i dagarna nåtts av beskedet från S:t Petersburgavdelningen att Kuzmina avlidit efter en tids sjukdom.

Björn Lyrvall

Н/О-ОЗ
27/11-94

27.445

1 ак.

СЕКРЕТНО

экз. 3 4

Генерал-майор
Гвардейской
Армии
Оперативный отдел

3 января 1945 г.

КОМАНДАРУ 7 АРМИИ

Г. ОЗ
Заместитель Армии

В окруженном г. БУДАПЕШТ осталась и
якобы скрывается в подполье шведская миссия -

КОМАНДУЮЩИЙ ВОЙСКАМИ АРМИИ П Р И К А З А Л:

в случае обнаружения ее при взятии г. БУДА-
ПЕШТ, принять меры к охране этой миссии и немедленно донести
в Штаб Армии.

Состав миссии -

Посланник.....	- К. И. ДИНЬЕЛЬСОН;
Секретарь.....	- ЦЕР АНТЕР;
Консул.....	- ИНГАС ЕКМАРК;
Лектор.....	- РАЛЬФЕМЕР ЛАНГ ЛЕТ с женой;
Секретарь.....	- РАУЛЬ ВАЛЛЕНБЕРГ;
Атташе.....	- ЛАРС ЦЕРГ;
Канцелярский сотрудник	- ГЕТЕ КАРЛСОН;
Стенографистки.....	- БАРГАРДА БЛУЭР и А. М. К.
Нильсон.

Получены подтвердить.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ НАЧАЛЬНИКА ШТАБА 7 ГВ АРМИИ
ГВАРДЕЙСКИЙ ПОЛКОВНИК

[Подпись]
УТРИЩОЗ/

отп. 3 экз.
доп. 1 экз.
в 1- в дело 12..
в 2- в 15 р/р
при 3 экз. 1

**Сообщение зарубежного сотрудника НКГБ СССР о намерении
командующего немецкими войсками в Гамбурге сдаться англичанам.**

24 апреля 1945 года

20 апреля шведские банкиры братья Валленберг по просьбе командующего немецкими войсками в Гамбурге генерала Буша связались с английским посланником в Стокгольме и передали ему заявление Буша о его желании сдаться англичанам со своими войсками. Последние подчинятся Бушу при условии, если английские войска продвинутся до Любека на побережье Балтийского моря и таким образом отрежут район Гамбурга-Бремена и Данию от остальной германской территории, еще занимаемой немцами. Буш указал, что в противном случае немцы смогут бросить в этот район войска СС и тем самым предупредить его оккупацию.

Вопрос рассматривается Эйзенхауэром и госдепартаментом США.

Опубликовано: "Неизвестная Россия. XX век", Книга вторая. М.; Историческое наследие, 1992, с.316.

Верно:

Член российско-шведской
рабочей группы

В.К.Виноградов

"24" ноября 1994 года

С П Р А В К А

9 ноября с.г. встречался с Копелянским Даниилом Григорьевичем у него на квартире. Проведение очередной беседы мотивировал пожеланиями шведской стороны.

Копелянский заявил, что относительно Рауля Валленберга он дал, по его мнению, исчерпывающие разъяснения и свои соображения по этому факту в процессе предыдущих бесед с представителями российско-шведской группы. Он отметил, что считал себя неплохим физиономистом, но по предъявленным ему фотографиям Валленберга, он не смог вспомнить этого человека.

С моей стороны был задан вопрос, почему же все-таки в первом журнале записана фамилия Копелянского в числе сотрудников ПГБ, вызывавших Валленберга на допросы.

Он пояснил, что сам неоднократно размышлял об этом факте. В его оперативно-следственной работе приходилось отбирать показания, вести опросы или просто беседы без записи, а также в качестве переводчика с кем-нибудь из своих коллег, с достаточно большим количеством военнопленных. В их числе, в основном, были крупные немецкие чины. Из дипломатов он запомнил только немецкого посла в Болгарии Беккерле. Что же касается пленник, поставленных из Венгрии, то возможно имел отношение к допросам и венгерского Премьер-министра Бетлена. Вообще много работал в плане подготовки документов на немецких военных преступников в связи с Нюрнбергским процессом.

Д.Г. Копелянский сказал, что в его подразделении витали разговоры о работе с особо важным шведом, арестованным по указанию высоких инстанций, но его фамилия у него не отложилась в памяти.

Теперь, после многочисленных публикаций, он предполагает, что этим шведом мог быть Рауль Валленберг.

Относительно записей в тюремном журнале высказал следующее предположение. По указанию большого начальства оперативникам поручали вызывать арестованных в кабинеты для бесед с руководством. Имели место случаи, когда поручали вызвать того или иного заключенного, угостить его чаем, провести предварительный разговор, поинтересоваться состоянием здоровья и прочее. А затем с ним работали другие. В общем, это делалось для того, чтобы как-то расположить человека. Среди пленных было немало крупных чиновников, офицеров и генералов высокого уровня, но Валленберга я не запомнил, сказал в заключение Д.Г.Копелянский.

Беседу провел:

ЧЛЕН РОССИЙСКО-ШВЕДСКОЙ
РАБОЧЕЙ ГРУППЫ, ЗАМЕСТИТЕЛЬ
НАЧАЛЬНИКА УПРАВЛЕНИЯ ФСК РФ

В.К.Виноградов

"11" ноября 1994 года

*Все изложенное в справке
полностью соответствует
содержанию моей беседы
с г-ном Виноградовым
и абсолютно точно соответ-
ствует всем обстоятельствам
дела*

16.11.94

*Копия
19-4 окт 94*

20 сентября

Встреча и беседа с Дмитрием Николаевичем Сухановым (С.).

Виноградов (В): Дмитрий Николаевич, мы члены российско-шведской группы, которые работают в течение четырех лет по проблеме установления судьбы шведского дипломата Рауля Валленберга. В ходе этой работы возникают различные вопросы, проблемы. И эти проблемы мы стараемся разрешить путем поиска документов в архивах, используя беседы с теми людьми, которые в те годы жили и возможно как-то соприкасались с этой проблемой. Вы, наверное, знаете из средств массовой информации, что в последнее время были опубликованы на Западе, а теперь будут опубликованы и в России мемуары генерала Судоплатова. И в этих мемуарах в главе, которая посвящена шведскому дипломату Раулю Валленбергу содержатся такие сведения, что в органах МГБ существовала секретная лаборатория "А", которой руководил доктор Мерьяновский. Он был известен по делу Берия.

Впервые стало известно о преступлениях Мерьяновского в 1953 году. И потом эти вопросы были засвечены на XX съезде и выступлении Хрущева, когда было принято постановление о преодолении культа личности и его последствий, когда были преданы огласке эти факты.

С: Я здесь немножко замечу. Что касается освещения этих вопросов в докладе Хрущева, там много фальсификаций. Я могу это доказать.

В: Это, может быть, другая проблема.

Тем не менее в упомянутых мною мемуарах генерала Судоплатова, в главе, посвященной делу Валленберга, значится, что этот самый Мерьяновский имел журнал, где регистрировались акции, которые осуществлялись в этой лаборатории по умерщвлению людей. И он якобы передал помощнику Маленкова Суханову конверт, где находился этот журнал. И с тех пор этот журнал до настоящего времени никто не видел. Как вы могли бы прокомментировать это заявление генерала Судоплатова?

С: По-моему, налицо картина, когда некоторые пытаются обелить себя, в частности сын Берия Сергей. В свое время активно выступал Сергей Хрущев. Тут надо учесть, что некоторые работники МГБ, стараясь избежать ответственности, стремятся найти какой-то ход, который позволил бы самому выпутаться или кого-то утопить. Для этого они используют подкупных журналистов. Это можно отнести к Сергею Берия, когда он рассказывает, что он занимался системой защиты Москвы "Беркут". Он применял ^{фи}наут. И это надо учесть. Что касается передачи мне материалов МГБ, то с меня этого не

разно не только с Берия. Я бы сказал, что Маленков выполнял некоторые защитные функции со стороны органов госбезопасности. Почему появился снимок? Брежнев вручает Москаленко звезду Героя Советского Союза за этот факт.

Я бы сказал, не совсем геройский. Он фигурировал в материалах, связанных с арестом Берия. Булганин сказал, что кто-то внес предложение о награждении ряда людей за это событие. Не совсем все оправедливо. Все в интересах конъюнктуры для Хрущева и Булганина. Я считаю, что Хрущев и Булганин были соучастниками. Один шел по линии захвата государственной власти, другой — по линии захват власти партийной. Хотел стать лидером партии.

Недавно я снимался на кинохронику для Российской студии.

В: Сейчас вообще много снимают по истории советского общества.

С: В последний раз я диктовал в течение 2-х часов. Возможно, эти материалы будут обнародованы.

В: Дмитрий Николаевич, как бы вы прокомментировали заявление Судякова относительно журнала и лаборатории.

С: Как чистой воды фальсификацию. Этому верить нельзя. Я таким образом мог бы сослаться на заявление Шатуновской о том, что Хрущев дал указание уничтожить мои материалы после моего ареста. Я же сидел в тюрьме по воле Берии и Булганина.

Сразу после смерти Сталина я был назначен в особый сектор. Маленков был во главе руководства партии всего полтора года, а в партийном же аппарате он работал с 1925 года. Что касается меня, я работал в партийном аппарате непрерывно с 1920 года, т.е. не много больше — 30 с лишним лет.

В: Все-таки, как вы считаете...

С: / переб./ Я считаю, что заявление Шатуновской в некоторой степени можно принять во внимание, но для этого надо располагать документами. Знаете, какой документ я имею в виду? Следственная комиссия Матроская тишина была образована по решению Сталина на основании предложения товарища Маленкова с целью укрепления партийного руководства органами госбезопасности. Шефствовал над особыми делами следственными делами Шкиратов, председатель КПК.

А когда Сталин дал согласие, после ареста Абакумова на этот пост был назначен Игнатьев Семен Денисович, секретарь ЦК. Причем с одним из трех имевшихся кандидатур согласился занять этот пост Сталин дал согласие на организацию своего собственного следственного аппарата. КПК — это было, конечно, не то, что надо.

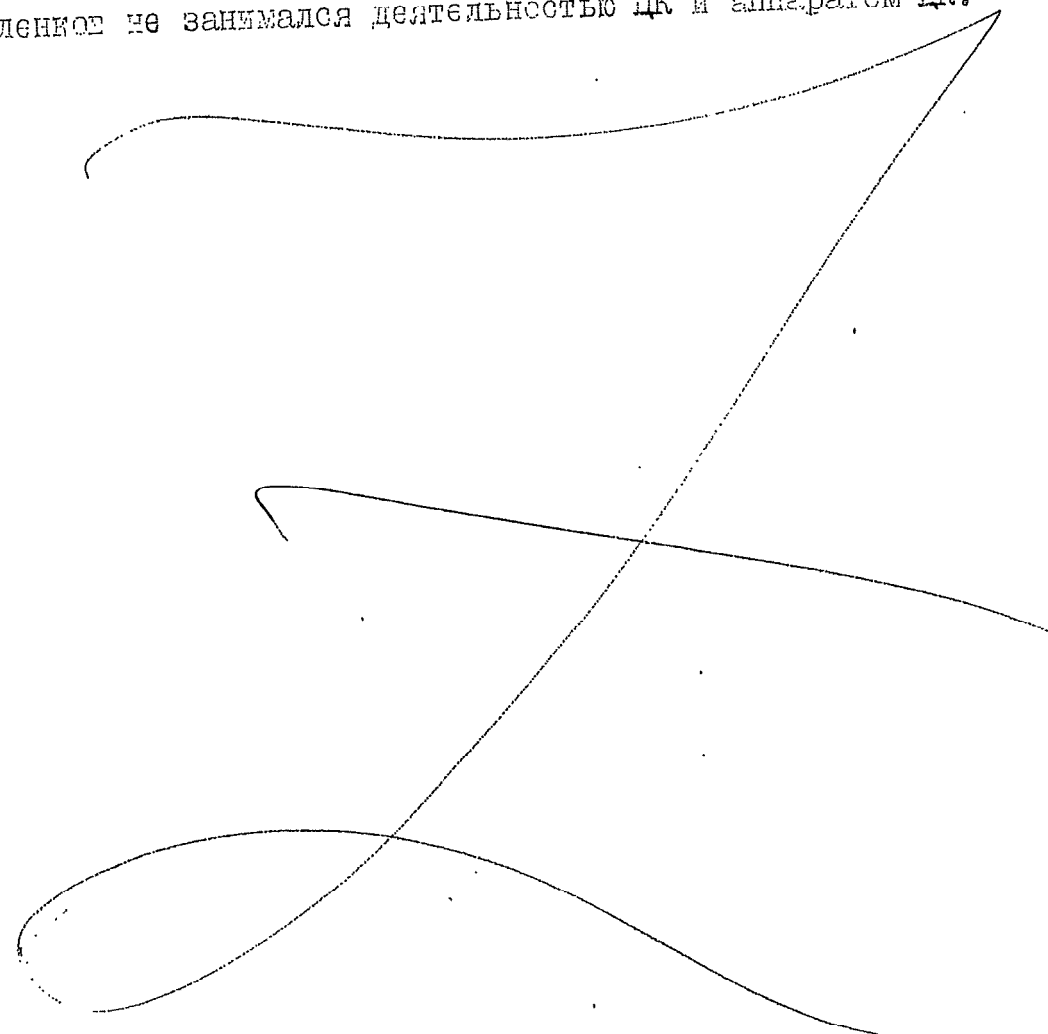
ных делах Мерьяновского, но и о том, что курировали это дело Берия, Меркулов, Кабулов. Что касается Судоплатова, то и от него я получал задания. Я получал задания от Берия, Меркулова и Судоплатова — это относится к периоду с 1938 по 1950 год. Речь идет о тех лицах, которые давали поручения Мерьяновскому. Судоплатов существует в числе лиц, которые непосредственно принимали участие в этом деле. А он что пишет?! Он, конечно, хочет себя выпутать.

РМ: Понятно.

Ф: Дмитрий Николаевич, я думаю, что вы уже частично или полностью ответили на этот вопрос, но все-таки я еще раз его задам. Можете ли вы подтвердить утверждение Судоплатова о том, что материалы с отчетом работы лаборатории Мерьяновского были изъяты в 1953 году сотрудниками Центрального Комитета или лично вами?

С: Не подтверждаю это.

Теперь я вам дам еще такую справку. Это надо иметь в виду. Речь о Валленберге у нас идет с 1947 года, правильно? А в 1947 году Маленков не занимался деятельностью ЦК и аппаратом ЦК.

Он находился в опале в связи с делом, которое после событий с Меркуловым образовал заменивший его министр Абакумов. Абакумов организовал фальсифицированное дело на авиационных работников. По этому делу пострадал маршал Шатулин, министр авиационной промышленности, и Новиков, маршал авиации. В 1946 году, примерно в августе, это дело было сфабриковано. Так как кроме обязанностей секретаря ЦК Маленков исполнял обязанности заместителя председателя Совета министров СССР и являлся членом Политбюро, он получил задание поехать в Сибирь в неурожайный 1946 год на заготовки хлеба. Это были Алтайский край, Красноярский край, Новосибирская и Кемеровская области - вот зона, которую мы обслуживали. Я ездил вместе с ним, мы брали с собой и работника сельхозотдела ЦК. Мы докладывали о ходе хлебозаготовок. Мы выполнили задание на "отлично", и Маленков был восстановлен на работе 15 января 1948 года. Значит, весь 1947 год его здесь не было. Аппаратом ЦК, секретариатом и оргбюро ЦК в это время ведал Андрей Александрович Жданов. Жданов, после снятия блокады в Ленинграде в 1944 году, в январе уже появился в Москве и работал в Секретариате ЦК. Он, конечно, ведал вопросами, связанными с идеологией, и, конечно, по заданию самого Сталина. А если мы вспомним, что в то время творились такие дела, как космополитизм, разгул сионизма. По Москве шли демонстрации во главе с Голдой Меир, которая здесь была послом. Вот, все рассказывали, что у нас тут пострадал антифашистский комитет - а это была такая небольшая крыша. Существовала редакция газеты... (название неразборчиво) - прямо скажем, это газета шпионского направления. В состав редакции входила Жемчужина - жена Молотова. Он страшно переживал это событие. Маленков не раз приглашал его, и он плакал у Маленкова. А письма, которые он писал своей жене! И ни одно не дошло - это я хорошо знаю. Все они остались у Поскребышева, нераскрыты в большинстве. И с этого периода Молотов, по сути дела, тоже попал в опалу. Он уже так не котирировался. И если бы не было у него этого изъяна, если бы не был изъян у Кагановича, не было бы изъяна у Микояна - возможно, любой из них могли бы поставить на роль Генерального секретаря ЦК после смерти Сталина. Почему вдруг Маленков оказался Генеральным секретарем ЦК? Никто и не думал, даже я. Я и до сих пор считаю, что он не был к этому готов.

за границу не возвращался. Это был разгром разведки. А мы занимались кадрами, мы создавали адъюнктуру на пятьсот человек для того, чтобы подготовить разведчиков. Мы отбирали из всех вузов страны людей, подходящих для этого дела, готовили их, а потом докладывали Сталину этот состав, а уж как дальше с ними поступали — это не наше дело.

В: Короче говоря, вы занимались проблемами кадров, но не проблемами международных отношений?

С: Да. Только кадрами. О кадрах я могу вам рассказать все, что хотите.

Ф: Я хотел бы показать копию документов Центрального Комитета, где имя Маленкова упоминается в списке лиц, которые должны были получить эти документы. Это документы ЦК КПСС о Валленберге.

С: Чье это представление?

/С. изучает документ./

Это разослано. Нам рассылались тысячи документов, а живого приема, конечно, не было. Это не может служить основанием того, что Маленков принимал этот документ. ... мне писали о Валленберге из шведского посольства.

Ф: Когда это было?

С: Года три тому назад. И я дал им пути, как им найти... (не дог. Я сказал, что я никакого отношения к этому делу не имею.

Ф: Вы послали тогда письмо?

С: Нет, я объяснил, и он остался доволен.

Ф: Вы с ним говорили?

С: Да. Сначала мне прислали официальную бумагу, а уж потом я объяснял.

/С. показывает документы./

Ф: Это бумаги пятьдесят второго года.

С: Да. События сорок седьмого года. В пятьдесят втором году документы подписал Вышинский — я вижу знакомую подпись.

Ф: А вы ничего не знаете о дискуссиях в Центральном Комитете по поводу освобождения ?

С: Нет. Я на заседаниях Президиума ЦК присутствовал только с 1953 года, а этот документ относится к пятьдесят второму году, тогда еще Сталин был.

- С: В деле Валленберга?
- Ф: Да.
- С: Нет, со мной не советовались. Кстати, сказать, я проработал в партийном аппарате 5 лет, а со Сталиным никогда не сталкивался. О Сталине я знаю как кадровик так, как, пожалуй, никто из членов Политбюро. Знаете, почему? У меня была специфическая обязанность, связанная с изучением. Я в свое время, перед тем, как попасть в помощники к Маленкову, уже 5 лет работал в аппарате ЦК. Я был инициатором создания механизированного учета номенклатуры ЦК. В 32-м году. В 34-м году я попал на большую работу, связанную с формированием политотдела МПС, проведением передовиков сельского хозяйства и т.д. Шли совещания за совещанием. Я обрабатывал это все. Определял, кому какой орден дать. Я работал на машинах... (называет марку - непонятно). Не знаете таких?
- В: Нет, это, видимо, старые модели.
- Ф: Скажите, может, у Маленкова был, кроме вас, еще один помощник, который занимался международными делами?
- С: В 1947 г. помощником по линии Совета министров был Петраков.
- Ф: Может быть, он занимался международными проблемами?
- С: Нет, он занимался электроэнергией. Международным советником от правительства Маленкова после смерти Сталина был Пономарев Борис Николаевич - секретарь ЦК и еще был Ховинсон - директор ТАСС.
- Ф: Вы думаете, эти господа что-то...
- С: (пер.) Ховинсон был потом директором Института экономики и экономических проблем Академии Наук СССР.
- Ф: Вы думаете, что Пономарев и Ховинсон могли что-то знать о Валленберге?
- С: Если взять работу по связям с другими странами, я имею в виду Коминтерн, то Коминтерн был упразднен. Димитрова я еще помню. У него был тогда помощником Пономарев Борис Николаевич.
- Ф: Он жив?
- С: Жив, но старый. В 1945 г. перешли на Информбюро вместо Коминтерна, и в Советском Союзе был организован Институт 205. И он занимался им, скажем так.
- Ф: Дмитрий Николаевич, может, я покажу вам некоторые документы: вот ордер Булганина на арест Валленберга 17 января 1947 г.,

В: То есть в секретариате документ мог попасть в личный архив, а мог быть и уничтожен.

С: По значимости мог попасть в общий архив. Значимость имела три разряда. Если документ размножен в 20 экземплярах, то зачем хранить все? Ведущий дела и должен хранить документ. Кто здесь ведущий?

В: Наверное, Вышинский.

С: Он и должен хранить. Кто представляет его, и тот, кто решает. А рассылается этот документ для порядка решения. Что это значит? Некоторые вопросы решаются на заседании, в присутствии, а некоторые вопросы решаются опросом. Тот же международный вопрос может быть решен опросом, если он небольшой. Я беру телефонную трубку, говорю: "Голосуется такой-то вопрос, я прошу обсудить". Если все "за", то документ утвержден. Там, где есть пометка хотя бы одного члена Политбюро - обсудить, вопрос идет на заседание. Такой был механизм. Он существовал не только в Политбюро, но и в секретариате.

Если взять все заготовки районных уполномоченных, то это десятки тысяч людей, а каждый районный уполномоченный подлежит утверждению Секретариатом ЦК. Каждое постановление КПК должно быть утверждено решением ЦК в порядке утверждения протокола. То есть КПК составляет протокол, подписывает его и передает на санкцию, и если будет хотя бы одно замечание, этот вопрос может быть выделен. Или не выделяется и санкционируется. Такая техника прохождения документов.

Ф: Вы сказали, что особенно в середине пятидесятых годов было уничтожено много документов.

С: Дело в том, что Хрущев имел ко мне неприязнь. И я попал в двоящее положение: как заведующий канцелярией Президиума ЦК КПСС я должен был подчиняться секретарю ЦК, а я подчинялся председательствующему на заседаниях Президиума ЦК, то есть Маленкову. Маленков подписывает протокол, а выписки выпускают за подписью Хрущева. Вот такое двойное положение, и это ему не нравилось. Он хотел, чтобы я приблизился к нему. Я перед Маленковым ставил вопрос о том, что нужно как-то решить эту проблему, а он мне сказал: "Я не могу без вас" (то есть, без меня). Он проработал со мной восемнадцать лет. Он мог меня

8.
вопросами Совета Министров СССР и хранили личный архив Молотова. Ведь это у Смирнова обнаружили документ тридцать девятого года, который был связан с польскими делами.

В: Нет, он был в президентском архиве. Вы имеете в виду Катынское дело?

С: Да.

В: Этот документ находился в президентском архиве — то есть, в хранилище материалов Политбюро. Раньше он назывался архивом общего отдела ЦК, а сейчас он называется президентским архивом.

С: Он назывался "архив особого сектора ЦК" и "архив канцелярии президента ЦК". Все документы, которые были изъяты у арестованного Берии, попали ко мне как к заведующему Секретариатом ЦК, потому что передавать их нельзя никуда, так как дело касается определенной личности.

В: Вам приходилось разбирать документы, которые были изъяты у Берии?

С: А как же? Я обнаружил документ о принадлежности Берии к иностранной разведке и передал его в ГМК. Изъятием этих документов и в кабинете в Кремле, и в кабинете МГБ занимался Шаталин.

В: Кто такой Шаталин?

С: Секретарь ЦК, который ведал кадрами. Кроме того, после ареста Берии ко мне в канцелярию Президиума ЦК было доставлено несколько несгораемых сейфов с досье на работников, в том числе и на членов ЦК. Очень большое количество материалов. Я боюсь, что, может быть, и Хрущев дал это распоряжение, чтобы... (не дог.). Я читал досье на Маленкова, на Сталина. Они находились в отделе "а", то есть агентура. В пятьдесят первом году Игнатьев мне сообщил, что органами госбезопасности завербовано одиннадцать миллионов осведомителей, то есть, колоссальная армия. А это касалось высокого состава — ближе к номенклатуре а все, что было ниже, находилось в низах.

В: Там не было документов, связанных с делом Валленберга, с лабораторией Мерзляковского?

С: Нет. Такие документы мне не попадались, но я и не рылся, чтобы их все пересмотреть, не хватило бы никаких физических сил.

Ф: Судоплатов также сказал о найденном докладе Серова Хрущеву о

В: Уничтожен в связи с этой кампанией? — Тот же человек?

С: Он попал в такой период. А Жданов был всегда такой приятный человек. Это я подметил, когда был в Ленинграде. Я, кстати, прибыл последним поездом в Ленинград. Мы ехали специальной комиссией. От Москвы летели самолетом до Череповца, там сели в поезд, доехали до станции Мга. А там уже бомбили станцию. Значит, ехать поездом было нельзя. И наша комиссия в составе Молотова, Маленкова, Кузнецова, Гришина, Воронова села на дрезину. И приказали нам, пока не восстановят линию, оставаться здесь. Мы остались вместе с адъютантом адмирала Гришина. Путь был восстановлен, мы проскочили, но после нас уже движения не было.

В: Это когда был блокирован Ленинград. Это скот от вост. к.

С: 28 августа 1941 года. А из Ленинграда я уже вылетал вместе с Маленковым самолетом под охраной истребителей.

В: Господин Фойер, у вас больше нет вопросов? — Так, так.

С: Я считаю, что надо закрывать это дело. У меня был недавно представитель главной военной прокуратуры по Катынскому делу. Он пришел с тем, чтобы закрыть дело по Катыни. Он снял с меня следствие. Но я должен вам сказать, какая у меня была привилегия. Я знал все аппараты всех членов Политбюро, кто что из себя представлял. Поэтому я даже лично некоторых хорошо знал. Я мог знать и дела, связанные с некоторыми международными делами. То, что касается кадровой политики. Кадры я мог подсказать. Можно считать, что на моей винехи Берия. Я механизированным способом определил эту кандидатуру, через сортировку. Вот у меня выпало 6 кандидатов. И отдал дела Маленкову. Я говорю: "Вот, пожалуйста. Те качества, которые требует Сталин, все есть". Сталин сам выбрал себе Берия. Он чекист, член Закавказского крайкома партии, написал книгу о большевистском движении в Закавказье. Он себя так поднял, что он сразу понравился. Что касается других людей, которые были предложены — там был предложен Круглов, Пегов, Кузнецов Федор Федорович, который был секретарем Ленинского райкома, Гусаров Николай Иванович, секретарь Пермского обкома.

В: Значит, вы выбирали на пост заместителя наркома или наркома НКВД из партийного аппарата?

- С: Он толковый человек. Этот человек может творить чудеса в разведывательных делах. Смирнов, помощник Молотова, наверное, умер. У Молотова были помощниками Серов, Трояновский, Козырев там еще был. Не этот Козырев, а другой. Я специально для себя выписал: "В 1947-1948 году у Молотова были большие политические неприятности".
- В: Вы уже говорили об этом.
- С: Близкие помощники Серов, Трояновский, Козырев. Но бумагами ведал Дмитрий Васильевич Смирнов. Все, конечно, сломало нам и то, что появилась записка Фейфера.
- В: Вы имеете в виду антисионистскую кампанию?
- С: Да, вся эта сионистская кампания вызвала злобу у Сталина. Секретаря ЦК Игнатьева поставили наркомом госбезопасности, чтобы он разобрался. Прошла неделя, на него начал ^{давить} Берия по всем вопросам, а Сталин начал давить по линии врачей. Игнатьев заболел нервным потрясением. Он работал в ЦК по линии оргпартрabоты. И только когда я прибыл к нему на квартиру и сказал, что принято решение вернуть его на работу в аппарат ЦК в связи с тем, что с 1 января 1954 года надо форсировать обмен партийных документов, он встал на ноги. Но он не годился для этой работы. Он был сильно истрепан.

: Я подбирал на пост наркома. Но утверждал Сталин. Я подбирал толковых людей. Существовала еще практика замены фамилий. Допустим, был такой министр внутренних дел Белоруссии, который задавил Михоэлса. Его фамилия была Цанава (?). А до этого, когда его представили мне, у него была другая фамилия. Вот Сталин и говорит: "Ну кто в Белоруссии тебе такую фамилию назовет? Грузинская фамилия Джан Дждала. Как твою мать звали? Цанава. Ну вот и будешь Цанава". Так и утвердили.

З: Интересный факт.

З: Я знаю много таких фактов. Что касается меня, я вам, пожалуйста, могу рассказать.

В: Спасибо, Дмитрий Николаевич.

С: Я хотел это дело оставить Крючкову, помощнику Андропова, который работал в разведке. В 50-м году он все-таки там работал. Крючков — гэкачепист. Я хотел дать такое напутствие. Если надо будет, пожалуйста. Я, например, считаю, что дело следует закрыть. Недавно у меня был Карелин, брал интервью. Это драматург. Они занимались каким-то фильмом, он говорит: "Посмотрите, не напутали ли чего-нибудь".

В: Да, иногда искажают.

С: Сейчас часто искажают.

В: То есть они делают фильм о Валленберге?

С: Да. Хочу предупредить, что военная разведка больше всех знала по этим делам. Кузнецов Федор Федорович, генерал-полковник, умер. Судоплатовне главный. Сахаровский кому подчинялся?

В: Он руководил некоторое время разведкой.

В: А Судоплатов?

В: А Судоплатов руководил разведкой раньше.

С: Они: и тот, и другой развалили разведку.

В: Это ваше мнение.

С: Я хотел было подключить Серова, но он умер. В разведке работал Питовранов. Слышали о таком?

В: Да, с Питоврановым были неоднократные интервью по поводу Балленберга.

С: Он хороший специалист. Он работает в торговой палате?

В: Да.

том, что случилось с донесением о роли Валленберга. Известно ли вам об этом докладе?

С: А разве Серова нет в живых?

В: Серов умер в 92 году.

С: В 57 году он напакостил.

В: И последний вопрос. Знаете ли вы других людей, которые могли бы рассказать что-то представляющее интерес по делу Валленберга?

Я думаю, нужно этот вопрос закрыть.

Ф: Почему?

С: Потому что мы не разберемся. Копаемся-копаемся. Все они крутились вокруг этого дела. К тому делу непосредственно имел отношение Берия, а раз уж он имел к этому отношение, тут ничего не поделаешь. Если к этому делу имел отношение Кагулов, то это такая стерва, от которой тем более никуда не денешься. И, наконец, сам Судоплатов, который занимался разведкой. Поэтому я считаю, что это дело раскрыть невозможно.

Ф: Вы думаете, что невозможно добиться правды?

С: Нет.

В: Как вы считаете, действительно ли Валленберг умер или с ним расправились в 47 году?

С: Я считаю, что с ним расправились в 47 году, используя кампанию против сионистов. Он говорил о... в России еврейского населения, он делал хорошее, большое дело, а здесь у нас шла такая борьба. В этом деле были замешаны Молотов, его жена Жемчужина, Лазовский, Биробиджанский обком. Шла такая кампания; дело чуть не дошло до демонстраций.

Среди ряда руководящих работников начался какой-то разгул. Некоторые отказались от жен, некоторые начали выпивать, некоторые развелись. Началась кампания по борьбе с космополитизмом. Заваля эту кашу Жданов. Было дело Ключева и Розкина в Ленинграде. Это послужило поводом для Жданова начать борьбу против прогрессивных людей: Ахматовой, Лещенко, Шостаковича, Пастернака. А взять генетику, Вавилова в Саратове. Все это началось оттуда.

В: Понятно. Вы убеждены, Дмитрий Николаевич, что Валленберг...

С: (пер.) Да, там уничтожен.

выдвинуть на большой пост. Большинство людей стали секретарями обкомов, крайкомов, ЦК союзных республик, а я никуда не выдвигался, даже в состав членов или кандидатов в члены ЦК. Я был членом парткома Секретариата ЦК (то есть, аппарата), членом парторганизации оргбюро ЦК. Там у меня состояли на учете секретари ЦК.

В: Какие у вас еще есть вопросы, господин Фойер?

Ф: У вас есть представление о том, где могут находиться имеющие решающее значение архивные документы? Может быть, в фондах Хрущева или в других фондах?

С: То есть, вы говорите о документах, связанных с политическим арестом? Этим могли заниматься только Воглизин (?) (а он был на Дальнем Востоке) или Когулов, Деканозов и связанные с ними люди, то есть следственный аппарат. Они могли заниматься этим делом. Но необходимо знать, кто же давал представление. У меня есть записка Булгарина с указанием произвести арест, доставить в Москву, а доставили его или нет... (не дог.).

В: У нас это уже выяснено. Мы знаем, что Балленберг был доставлен в Москву, содержался в Лубянской тюрьме.

С: Мне рассказывали, что его видели даже где-то на Дальнем Востоке.

В: Таких обращений было немало, но они не подтвердились. Документально установлено, что Балленберг находился с сорок пятого по сорок седьмой год (по крайней мере, так зафиксировано в имеющихся документах) во внутренней Лубянской и в Лефортовской тюрьмах, что он вызывался примерно пять раз на допросы следователями военной контрразведки. Это установлено документально. Кроме того,

сейчас господин Фойер представил вам некоторые документы, которые отложились в партийных архивах, в архивах Министерства иностранных дел. Конечно, нам удалось найти не все документы, в которых есть сведения. В частности документ от 17 июля 1947 г. Это письмо Абакумова Молотову. Мы смотрели журналы регистрации этих документов, как в органах безопасности, так и в Министерстве иностранных дел.

С: Что касается Министерства иностранных дел, то там этим делом мог заниматься Смирнов Дмитрий Васильевич. Секретариат Молотова делился на две части. Одна группа занималась вопросами Министерства иностранных дел, а другая группа - вопросами Совета министров. Лапшов Иван Иванович и Смирнов Дмитрий Васильевич занимались

когда Валленберг был еще в Будапеште.

С: 45-го года.

В: Копию телеграммы.

С: (читает) "Срочно... отправку в Москву доложить. Обнаружен в Восточной части Будапешта. Арестовать и доставить в Москву". Нет, мы этим делом не занимались.

Ф: А что вы знаете об уничтожении архивных документов в середине 50-х годов?

С: Моих документов?

Ф: Всех документов.

С: Хрущев приказал уничтожить документы.

Ф: Что вы можете сказать по этому поводу?

С: Мне рассказывали работники аппарата Совета Министров о том, что действительно уничтожено было много документов. Вот Шатуновская из КПК писала в газете о том, что Хрущев давал такое указание. Но эти документы касались, по-моему, Политбюро. Что касалось уничтожения документов МИД, то я не представляю, по какой причине они могли уничтожаться. Ума не приложу.

Ф: Речь идет, в частности, о письме Абакумова к Молотову от 17 июля 1947 г. Или Абакумов что-то говорит о том, что случилось с Валленбергом.

С: 1947 год - разгар космополитизма.

Ф: Что это значит?

С: Поход против сионистов. Это продолжалось в 48-м, в 49-м, в 50-м было дело еврейских врачей, потом было дело Фейфера. Был такой писатель. Слышали?

С: Да, он проходил по делу о еврейском антифашистском комитете. Вроде существовала такая версия, что он написал Молотову записку о том, чтобы Крым отдать евреям. Сталиным Сулову было поручено подготовить письмо международного характера. И чтобы подписи поставили известные евреи. Это письмо так и осталось незаконченным в связи со смертью Сталина.

В: Вы, как помощник Маленкова, скажите была практика уничтожения документов?

С: Обязательно. Если взять одни расписочки маленькие, то одних моих наберется с вагон. Я же получал десятки тысяч документов.

: Но тот документ, который я вам показал, относится к 56 году и связан с визитом в Советский Союз премьера и министра внутренних дел Швеции.

: Я вам объяснил, что означает эта колонка.

: Да, я понимаю.

: Вот, посмотрите эту маленькую книжечку.

/Читает:/

"Министр внутренних дел СССР докладывает".

: Что это за книжечка, Дмитрий Николаевич?

С: Ее роздали ветеранам, а зачем она мне? Ну, может, мне ее по знакомству всучили. У вас такой книжки нет? Могу дать.

: Нет. Я встречал эту книгу.

: Кстати, имеется много фальсификаций.

В: Речь идет о биографии Сталина.

: Нет, в основном о Василии Сталине. Не о Сталине, а о семье.

: Дмитрий Николаевич, итак, можно понять, что в заседаниях секретариата, Президиума ЦК, Политбюро вы практически участия не принимали.

: Нет, я принимал участие в заседаниях Секретариата, оргбюро.

: Понятно. Но при обсуждении вопросов, касающихся Валленберга, вам участвовать не приходилось?

: Секретариат ЦК занимался кадровой политикой в пределах своей номенклатуры. Секретариат имел свою номенклатуру, оргбюро имело свою номенклатуру, и Политбюро имело свою номенклатуру. Все, что относилось к послам... (не дог.). О низших чинах решало само министерство. А что касалось номенклатуры, которая входила в Политбюро, то решения принимало само Политбюро. Но с кадровой позиции. С кадровой позиции у нас готовил отдел.

В: То есть вы международными проблемами не занимались, только кадровыми вопросами?

С: Да, только кадровыми.

В: Г-н Фойер, может, у вас есть еще конкретные вопросы к Дмитрию Николаевичу или нам устроить перерыв.

С: Я не курю и не пью.

Ф: Хорошо. Может, этот вопрос и лишний. Но вы ничего не можете сказать о роли Сталина, Берию, Абакумова и Молотова в деле Валленберга.

В.: Да, но Маленков, если вы помните, на 19 съезде выступал с основным докладом.

С.: Я все это понимаю, я и сам принимал участие в подготовке этого доклада. Я не об этом, я говорю о другом. Я вам объясню факт, который создал такую ситуацию. Надо иметь в виду все. Надо иметь в виду и то, что пока руководитель имеет авторитет — он на коне. Если этот авторитет пошатнулся, он быстро начинает таить. 14 марта 1953 года на Пленуме ЦК КПСС Маленков освободился от обязанностей Секретаря ЦК ВКП(б). Он решил заняться вопросами, связанными с хозяйством страны, советской работой: подъемом деятельности советов — и только. А линия на власть и на партийное руководство скрещиваются. Значит, Маленков отказался от этой должности Секретаря, совершив, на мой взгляд, ошибку.

В.: Дмитрий Николаевич, извините, пожалуйста. Если можно, у нас масса вопросов, все-таки связанных с Валленбергом. Может быть, вы дадите какие-то свои комментарии на этот счет?

Ф.: И пожалуйста, еще раз о материалах с отчетом о работе лаборатории Мерьяновского. Вы ничего об этом не знаете?

С.: Нет, ничего не знаю. Не видел в глаза! Это фальсификация!

Ф.: Тогда я хотел бы спросить, что вы знаете о Рауле Валленберге и о том, как советское руководство занималось делом шведского дипломата с 1945 до 1957 года?

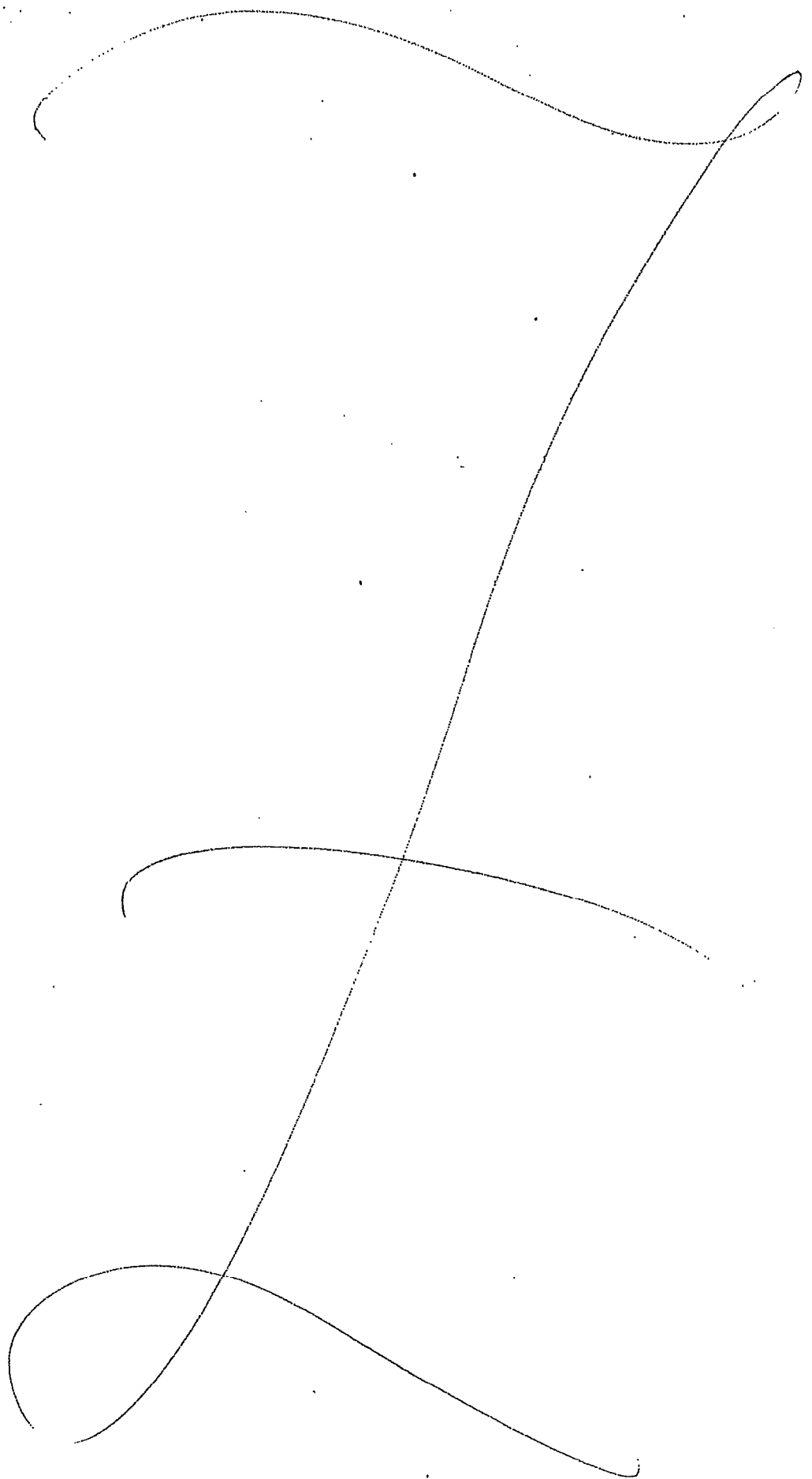
С.: Эта функция относилась к Министерству иностранных дел. К нам она никак не относилась — что я тут могу сказать?

Ф.: Вы лично что-нибудь знаете о том, как этим делом занималось советское руководство?

С.: Я о Валленберге узнал с вами вместе — 4 года назад.

Ф.: А до этого вы ничего не знали?

С.: Нет. Я с 1956 по 1962 год сидел в тюрьме — и ничего не знал. Мы не занимались политикой. Мы подбирали кадры. В определенное время, может быть, к этому и был причастен тот же Судоплатов, и Сахаровский, наверное, причастен к развалу разведки, когда наша разведка перед началом Отечественной войны оказалась в таком положении, что ей перестали верить. Почему? На этот вопрос ведь тоже надо отвечать. Ответ простой: Ежов создал у нас элемент биологического подхода к кадрам, и когда какой-то разведчик устанавливал связь с большим государственным деятелем, его же товарищи сообщали об этом в Москву, его вызывали, и он больше

В: КПК выполнял функции партийного контроля.

С: Маленков попросил меня позвонить Шкиратову, чтобы тот порекомендовал следователей для следственной тюрьмы Матросская тишина. Я передал Маленкову названные Шкиратовым две фамилии, и он велел вызвать этих людей на беседу. Во время беседы он дал им установки и передал их мне в письменной форме на сохранность в его личном архиве. Может быть, речь идет об этом документе?

В: Т.е. о лаборатории Марьяновского речи вообще не шло?

С: Абсолютно никаких намеков. С Марьяновским мы были знакомы еще со смерти Горького.

И вообще у меня сложилось впечатление, что эти фальсификации исходят от самих органов Госбезопасности.

В 1945 году Маленков добился отстранения Меркулова от обязанностей Наркома Государственной Безопасности.

За попытку поставить органы госбезопасности над партией. Это послужило сигналом для Берии действовать против него. Не секрет, что Марк Меркулов был ставленником Берии.

Сам Берия работал в органах МГБ недолго: с 1938 (после ареста Ежова) по 1941 год.

В 1941 году был образован Наркомат Государственной Безопасности. Его возглавил Меркулов, который вел эту работу до 1945 года.

Берия воспользовался случаем освободиться от должности министра внутренних дел СССР в 1941 году, а в течение последующих 12 лет он выполнял функции куратора над органами Госбезопасности через своих ставленников: Меркулова, Абакумова, Гоблидзе и других.

Берия, собственно говоря, не потнушался кандидатурой Круглова Сергея Никифоровича, который с 1941 по 1953 год исполнял обязанности Наркома НКВД, а затем Наркома НКД (?) СССР.

В 1953 году Берия снова вернулся к той структуре, в которой он работал с 1938 года по 1941 год.

Тогда были объединены не два, как принято считать, а десятки министерств. У меня все это есть в документах.

В: Дмитрий Николаевич, простите пожалуйста, это все очень интересно, но если вы позволите, господин Фойер⁽⁹⁾ задаст вам конкретный вопрос от шведской стороны.

С: Я бы вот еще что хотел добавить. В этом материале "Сталинская премия за убийство" говорится не только об этих делах -

скрыться в связи с заявлением Шатуновской, заместителя КПК, которая сказала, что Хрущев дал указание уничтожить целую массу документов. А я в последнее время работал заведующим секретариатом заместителя Председателя Совета Министров СССР, до этого был помощником Председателя Совета Министров СССР, заведующим канцелярии Президиума ЦК КПСС. А до этого я был помощником секретаря ЦК ВКПБ. С Маленковым я проработал 18 лет. У меня с ним были доверительные отношения. Судоплатов мог спутать с документом, относящимся к показаниям.

В: Вы имеете в виду с показаниями Мерьяновского, которые он давал на суде по делу Берия.

С: Поэтому я вам дам, чтобы не было кривотолков, все, что рассказывается об этом деле.

Вот написано: "Сталинская премия за убийство." Это официальный документ из мемуаров маршала Советского Союза Москаленко, который был членом Верховного суда над Берия, отвечал за его сохранность до предания его, суду. Я отвечал за сохранность до перевода его из канцелярии Президиума ЦК в организованную группу "Ахцу" (?). Я принял участие в аресте Берия не в прямом смысле, а если вам надо будет, я могу об этом сказать. Во всяком случае я могу вам это отдать. Здесь есть некоторые мои пометки, может быть, шуточного характера. Это публикация № 25 от 10 июня в газете "Неделя".

В: Я думаю что такую газету можно найти.

С: Тут и совсем свежий материал: "В гостях у Председателя Верховного Совета России Бориса Ельцина".

В: Хорошо, спасибо.

С: Это документ составлял на основании материалов Москаленко Иван Тост (?).

В: Это в общем-то связано с арестом Берия.

С: Да, и с ведением суда. Писатели и журналисты ошибочно рассказывают о дружбе в кавычках Маленкова с Берия. Почему? Маленков был заместителем Председателя Совета Министров СССР. Он был членом комитетов Совмина СССР по атомной тематике и реактивной технике, председателем которых был Берия. Какие могут быть отношения? Попробуйте испортить отношения с таким деятелем как Берия. Маленкову приходилось вести себя своевоб-

С П Р А В К А

о фондах архивных материалов, просмотренных в связи
с установлением судьбы Р.Валленберга

1. Управление контрразведки "Смерш" НКО СССР 2 Украинского фронта - 1945 год
2. Отдел контрразведки "Смерш" 18 стрелкового корпуса - 1945 год
3. Отдел контрразведки "Смерш" 30 стрелкового корпуса - 1945 год
4. Отдел контрразведки "Смерш" 25 стрелковой дивизии - 1945 год
5. Отдел контрразведки "Смерш" 36 стрелковой дивизии - 1945 год
6. Отдел контрразведки "Смерш" 151 стрелковой дивизии - 1945 год
7. Отдел контрразведки "Смерш" 155 стрелковой дивизии - 1945 год
8. Отдел контрразведки "Смерш" 317 стрелковой дивизии - 1945 год
9. Управление контрразведки "Смерш" 3 Украинского фронта - 1945 год
10. Главное управление контрразведки "Смерш" НКО СССР (центральный аппарат) - 1945-1946 годы
11. 4 отдел ГУКР "Смерш" НКО СССР - 1945-1946 годы
12. Инспекция союзной контрольной комиссии в Венгрии - 1945 год
13. Секретариат МГБ-КГБ 1945-1962 годы
14. 2 Главное управление КГБ - 1954-1989 годы
15. 3 Главное управление МГБ СССР - 1946-1949 годы
16. 4 отдел 3 Главного управления МГБ СССР - 1946-1949 годы
17. 6 отдел (следственный) ГУКР "Смерш" НКО СССР (журналы регистрации следственных дел ГУКР "Смерш") - 1944-1945 годы
18. 7 отдел (учетный) 3 Главного управления МГБ СССР (журналы регистрации следственных дел по 3 Главному управлению) - 1945-1948 годы

19. I-ый спецотдел НКВД СССР (Переписка об арестованных военнопленных и интернированных, списки заключенных, прибывших во внутреннюю, Лефортовскую, Бутырскую и др. тюрьмы НКВД-НКГБ, освобожденных и убывших из мест заключения) - 1945-1948 годы.

20. Отдел "А" НКГБ-МГБ СССР (журналы регистрации следственных дел и арестованных, переписка с органами МГБ, МВД, Прокуратуры и МИД СССР по учету репрессированных иноподданных лиц и лиц без гражданства) - 1943-1953 годы

21. Внутренняя тюрьма НКГБ-МГБ СССР - 1945-1950 годы.

22. Лефортовская тюрьма НКГБ-МГБ СССР - 1945-1950 годы.

23. Сухановская тюрьма НКГБ-МГБ СССР - 1945-1950 годы.

(По фондам тюрем просмотрены списки заключенных, освобожденных и убывших из мест заключения; журналы регистрации заключенных, вызова их на допрос и перевода из одной тюрьмы в другую).

24. Уголовные дела на лиц, которые соприкасались с Валленбергом - (Адельман Р., Аладжани П.С., Бергман В., Валленштейн Э., Гросгейм-Крысько Г.Г., Гофштеттер Г., Кичман Х., Лангер Ф., Лойд Г., Хатц О., Хияле П.Э., Хубер Э.Ю., Шлютер В., Штагель Р.Г., Пелконен Э.Д., Рихтер Г., Суприян К., Де-Мор Клаудио, Тиллесен В., Горстенберг А., Хинкельдай Г., Гфрорнер Ф.)

25. Личные дела бывших сотрудников МГБ-КГБ, принимавшие участие в работе с Р.Валленбергом и соприкасавшимися с ним лицами в 1945-1947 годах.

Уважаемая Раиса Емельяновна!

Прошу извинения за беспокойство. К Вам обращается заместитель начальника архивной службы ФСК России, член российско-шведской рабочей группы по выявлению судьбы шведского дипломата Рауля Валленберга Виноградов Владимир Константинович.

Не считите это обращение за назойливость, особенно после просьбы не беспокоить Вас по вопросам, связанным с Вашей прошлой трудовой деятельностью. Но обстоятельства складываются так, что любая Ваша информация относительно судьбы шведского дипломата, Ваши личные соображения по данному факту, могли бы быть очень полезны.

В настоящее время установлено, что секретарь шведской миссии в Будапеште Р.Валленберг во время боевых действий в венгерской столице в январе 1945 года был задержан и направлен в Москву. С февраля 1945 года под своей фамилией, а не под номером, как Вы предположили, вместе с венгром, шофером Вильмошем Лангфельдером, содержались во Внутренней и Лефортовской тюрьмах НКГБ-МГБ СССР. По журналам учета заключенных этих тюрем документально установлено, что Валленберг находился во Внутренней тюрьме с февраля по май 1945 года и с марта по июль 1947 года, в Лефортовской тюрьме - с 29 марта 1945 года по март 1947 года. 17 июля 1947 года начальник санитарной части Внутренней тюрьмы Смольцов А.Л. рапортом на имя Абакумова, минуя непосредственных начальников, сообщил о смерти Валленберга от инфаркта миокарда.

Лангфельдер содержался во Внутренней тюрьме с февраля по март 1945 года, а с 20 марта 1945 года по июль 1947 года - в Лефортовской. В одном из имеющихся у нас документов указано, что он умер 2 марта 1948 года.

Вместе с ними в камерах в разное время находились: советник германского посольства в Румынии Вилли Редель (умер при следовании в Красногорский лагерь 15 октября 1947 года), германский военный атташе в Финляндии Хорст Кизман (освобожден в октябре

1955 года и выслан в ФРГ), атташе полиции при германском посольстве в Румынии Густав Рихтер (освобожден в октябре 1955 года и выслан в ФРГ).

Следствие по их делам с 1945 года вели сотрудники ГУКР "Смерш", а затем 4 отдела 3 Главного управления МГБ СССР Карташов Сергей Николаевич (умер в 1979 году), Вайндорф Абрам Исаакович (умер в 1970 году), Кузьмишин Александр Николаевич (умер в 1977 году), Копелянский Даниил Григорьевич (проживает в Москве).

Я понимаю, что Вам нелегко вспоминать прошлое и вообще, как нам сообщили из Санкт-Петербургского управления, по вопросам работы в органах Вы просили не беспокоить.

Но согласитесь, уважаемая Раиса Емельяновна, родственники потерпевших, которые не вернулись с войны, наверное имеют полное моральное право знать всю правду и любые сведения о своих близких. Мне по долгу службы довольно часто приходится встречаться с братом Рауля, профессором Ги фон Дарделем, который, несмотря на преклонный возраст, неутомимо продолжает поиски, приезжает в Россию и благодарен за каждый собранный нами достоверный факт о трагической судьбе дорогого ему человека. Никогда не теряла надежды и их сестра, Нина Лагергрэн, да и все родные семьи Валленбергов.

За последние годы нами сделано не мало. Найдены новые архивные материалы, которые ранее строго засекречивались, и даже некоторые личные предметы и документы Рауля. Получены свидетельства бывших сотрудников органов безопасности, включая персонал тюрем. Сын Смольцова — Смольцов Виктор Александрович в беседе с нами вспомнил, что перед уходом на пенсию его отец, несмотря на болезнь, срочно был вызван в Министерство и по возвращении, на вопрос сына, почему его побеспокоили, ответил, что во Внутренней тюрьме МГБ скончался некий швед. Однако, каких-либо имени, фамилии или обстоятельств смерти шведа он к сожалению не назвал.

Наряду с этим, в ходе поисков мы столкнулись с тем фактом, что документы, касавшиеся судьбы Р.Валленберга и В.Лангфельдера, ранее уничтожались, их фамилии в тюремных журналах вымарывались или зачеркивались тушью. Не обнаружено никаких дел на них, ни следственных, ни тюремных, ни дел на военнопленных.

Для установления полной ясности, а это очень важно, в первую очередь, для родственников пострадавших, требуется стопроцентный ключевой документ, проливающий свет на истинную судьбу шведского дипломата и его шофера.

Вы, наверное, после моего пространного изложения, понимаете что при данных обстоятельствах важное значение имеют свидетельства и соображения всех, кто мог по долгу службы соприкасаться с судьбой узников Лефортовской и Внутренней тюрем. Сейчас они не несут какой-либо юридической, кроме моральной, ответственности так как все члены российско-шведской группы прекрасно понимают, что судьбу Р.Валленберга решали не они, а скорее всего руководители высокого ранга: Сталин, Молотов, Вышинский, Абакумов или кто-либо другой.

Уважаемая Раиса Емельяновна, у меня к Вам большая просьба, не могли бы Вы ответить на следующие вопросы:

- правомерным ли было обращение Смольцова с рапортом непосредственно к министру;
- в какой мере можно рассматривать рапорт, как доказательство смерти Р.Валленберга;
- помимо этого, где ещё фиксировались факты смерти заключенных;
- могли ли знать о смерти Р.Валленберга другие сотрудники тюрьмы и санчасти;
- обращался ли Р.Валленберг в санчасть тюрьмы и где вообще фиксировались такие обращения.

Уверяю Вас, что все указанные Вами сведения будут находиться в распоряжении рабочей группы и Ваша фамилия нигде официально не будет фигурировать.

К сожалению, лично встретиться с Вами в настоящее время я не могу, в то же время не знаю, захотите ли этого Вы.

Конечно если бы Вы любезно согласились на проведение встречи со мной или с другим членом российско-шведской группы, то обмолвитесь предложением. На встречу с Вами надеются и мои шведские коллеги. Но окончательное слово за Вами.

Надеюсь на Ваши ответы, которые можно передать через сотрудников Управления ФСК по Санкт-Петербургу и области.

С уважением

В. Виноградов

В. Виноградов

28.09.94.

Со своей стороны поздравляю
просьбу В. К. Виноградова и прошу Вас
откликнуться на нее.

С уважением

Сопредседатель российско-шведской
рабочей группы по делу Р. Валленберга,
заведующий отделом 2-го Европейского
департамента МИД России

В. Татарников / В. Татарников /

28.9.94

P 2 Eu (721)
1(3)

Fax No. 0091 212 645 6434

11/004

UTRIKES-
DEPARTEMENTET

MINISTRY FOR FOREIGN AFFAIRS, SWEDEN

~~Krigsmaterielinspektionen~~

General Inspectorate of
Military Equipment

Fredsgatan 8
S-103 33 STOCKHOLM

Fax no:

Nat 08-20 31 00

Int + 46 8 20 31 00

a.a. / Li

DATUM
DATE:

1995-01-11

TILL
TO:

MS SUSAN MESINA

ARK PROJECT, NEW YORK, N.Y.

FRÅN
FROM:

UD/KMI/LAGE OLSON

ÄRENDE
RE:

Wallenberg

RW & ARK PROJECT

ANTAL SIDOR (inkl. denna)
NUMBER OF PAGES
(incl. front page):

3

Avsänt den
Dispatched

Klockan
Hrs

Sign

95-01-11

14.58

Li

Stockholm, 11 January, 1995 ²⁽³⁾

Dear Susan,

(inv) sent for
of rep

1. Thank you for your fax of 27 December, 1994.
2. After having discussed the matter with Hans Magnusson I would suggest that you send a preliminary application to the Swedish Institute to find out whether it will be possible to get any financial assistance at all for the Yale (Russian Archive) Project. As I have mentioned previously to you the Swedish Institute is an independent institution and it will not be possible for the Ministry for Foreign Affairs to influence the SI's decisions on matters like these. It's possible it will not work, I do think, however, that you should try. I would also suggest that you discuss the matter once more with Mr. Bertil Johansson of the Embassy of Sweden in Washington before sending in your application to the Swedish Institute.

3. I have asked our Department of Archives to search for "papers" written by Ulf Borch-Holst, but to no avail. Neither the National Archives have been successful in finding any "papers" by Borch-Holst. Could it be that you have received some private "papers" by Borch-Holst about his stay in Moscow. Would it be possible for you to send us copies of the "papers" you have got on a by Borch-Holst?
4. I have, fortunately, been more successful in receiving documents on the organization and activities of the interest section of the Swedish legation in Budapest in 1941-1945. I will distribute these documents as soon as I shall have received a final batch of papers from the National Archives in a few weeks' time.
5. Also many thanks for the article in the U.S. News & World Report. Would it be possible for you to give me the number and date of this issue of the magazine?

Sincerely,

Jep Olson

Gk Los Angeles
Elisabeth Kihlberg

T E L E F A X

Sid 1

Datum
1995-01-12

Dnr

51

(Pol) 1995-01-13/12
P 2 Eu' -1

Gen fax nr 650112 / pm
[aa my]

Utrikesdepartementet

Re Inbjudan till Wallenbergseminarium vid UCLA
(1 bil.)

X 1:1

För Björn Lyrvall, UD/Pol 1 från Elisabeth Kihlberg

Center for European and Russian Studies, UCLA,
kommer att anordna en konferens den 11 - 12
februari för att uppmärksamma 50 årsdagen av Raoul
Wallenbergs försvinnande. En inbjudan har sänts
till dig den 16 december. Då man inte fått något
svar, har vi ombetts höra den kommit fram till dig.
Inbjudningen bifogas.

Generalkonsulatet står för rese - och hotellkost-
nader.

Tacksam snarast höra om du avser att komma.

ROSENBERG

1995-01-12 kl 15.00 /EKG

Avsant:

Datum

Kl.

Sign

M

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, LOS ANGELES

BERKELEY • DAVIS • IRVINE • LOS ANGELES • RIVERSIDE • SAN DIEGO • SAN FRANCISCO

CENTER FOR EUROPEAN AND RUSSIAN STUDIES
11367 BUNCHE HALL
405 HILGARD AVE
LOS ANGELES, CALIFORNIA 90024-1544

December 16, 1994, Los Angeles

Mr. Bjorn Lyrvall
Ministry of Foreign Affairs
Political Division
P.O. Box 16121
S-10323

Dear Mr. Lyrvall:

On the occasion of the 50th anniversary of the liberation of the Budapest Ghetto, and the tragic kidnapping of Wallenberg, the Center for European and Russian Studies (CERS) at the University of California Los Angeles is organizing a conference on the Hungarian Jewish Holocaust and the Wallenberg case. I have the pleasure of inviting you to participate and present a paper or make a less formal presentation on the newest archive findings on Wallenberg.

I very much hope that you can accept our invitation to come to Los Angeles as one of the speakers of the conference, which will be held at UCLA on February 11-12, 1995. Let me add that your name was suggested by Mr. Rosenberg, Consul-General of Sweden in Los Angeles, who also arranged the financial side of your trip.

Looking forward to receiving your positive answer, I wish you a happy New Year!

Ivan T. Berend
Director

1995-01-11

INK. UTRIKES DEP.		
D. No 11/008		
95-01-12		
UD	GR.	MAL
P	2	P. I

(A)

Ami + hii

Lage Alm 12/1.95

a.c. 4

Ds Sven Johansson
Utrikesdepartementet
Administrativa avdelningen
Fjärde enheten
Box 16121
103 23 STOCKHOLM

Skyddsmaktsuppdraget för Sovjetunionen i Ungern (forts)

Käre broder i trampkvarnen,
Härmed översändes kopior av chiffertelegram 24 juni 1941 från vår beskickning i Moskva samt av 50-års statsrådsprotokollet i UD-ärenden och UD:s koncepttelegram till beskickningen följande dag. Av dessa handlingar i UD:s dossier P 19 Er torde klart framgå att svenska regeringen åtagit sig detta uppdrag, och det på uttrycklig begäran av Sovjetunionens. En uppställning över alla åtagna skyddsmaktsuppdrag finns ju som bilaga till din egen förteckning över andra B-avdelningens arkiv.

Jag bifogar också kopia av en i samma dossier befintlig PM av Grafström 1948 som visar vad han tyckte om den nattsvarta otacksamheten vi rönt för dessa tydligen både jobbiga och ibland direkt obehagliga åtaganden för Sovjetunionen.

Hjärtligt hälsningar och god fortsättning
Folke
Folke Ludwigs

Skyddsmaktsuppdraget för Sovjetunionen
i Ungern 1941-1954

1995-01-18 / *Ami L. Olsen/GJ*
Ex till:

Kabsekr
Polch
Magnusson, Pol 1:1
~~Olson, KML~~
Lyrvall, Pol 1:1
von Dardel, Genève
Carl Persson
Makinen, Chicago
Mesinai, New York
Wallenberg-Föreningen
Amb Moskva
Amb Budapest

MD

INK. UTRIKES DEP:T		
D. N:o 28:B 134		
24 JUN. 1941		
AVD	R.	INVA
PD	19	Ger

*Telef. Berlin
Förstapost
V*

Telegram i chiffer från
Kungl. Maj:ts Beskickning

i Moscon den 24 juni

1944, kl. 18.27 m.

Anlände den 24 juni kl.

Läst efter räppl. i ch. 136.

*m
h. m.*

134. IDAG KALLATS LOSOVSKIJ SOM ANHOELL
SV MAATTE OEVRTAGA RY INTRESSENA TYSKE UNGRN
SLOVAK SAMT ANHOELL OMG SVARZZ L FOERUTSATTE
JAK SVAR LIKSOM AEVN ATT VI SKULLE UPPRAETTH
NEUTR VILKT JAG SADE MIG EJ HA ANL BETVIVLAZZ
L HAENVISADE T VISSA RYKTEN TY PRESS SV VID
VILKA MAN DOCK HAER EJ VILLE FAESTA SIG

Aranson

UNGL. UTRIKES
EPARTEMENTET

Telegram
Göransson

ng övertagande av
ovj. unionens intressen i
yskland ~~m.fl. länder m.m.~~

1/4

Légasuède

MOSCOU

STOCKHOLM den 25 juni 1941.		
N:o 84	en clair	BIL.
INK. D. N:o prot. 25 juni		
AVD. P <i>(u)</i>	GR. 19 u	MÅL <i>(u)</i> <i>(u)</i>

Kungl. Maj:t 25 juni tillmötesgått
framställningar övertagande dels sovjet-
ryska intressena Tyskland Ungern ~~Slovakien~~
dels slovakiska intressena Sovjetunionen.
Underrätta vederbörande.

Cabinet

xp 25/6 kl. 18.30.AA.

skrift

RIKES

Normal N:o 2

ENTET Göransson

ande av Sovjetunionens
Tyskland, Ungern och

STOCKHOLM		
den 25 juni 1941.		
N:o	Femtioårs- prot.	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 19	MÅL <i>Er</i>

3:o)

Med anledning av framställningar
av De Socialistiska Rådsrepublikernas
Unions regering rörande övertagande av
de sovjetryska intressena i Tyska Riket,
Ungern och Slovakien

hemställer ministern, att Kungl.
Maj:t måtte tillmötesgå ifrågavarande
framställningar samt uppdraga åt minis-
tern för utrikes ärendena att vidtaga
därav påkallade åtgärder.

en clair text besk. Berlin, Moskva, Budapest, ~~Konst~~
Bonn

Sthlm den 13 maj 1948.

Överl.f.kännedom till Amb.Sohlman,Moskva.1301

(u) Grafström

RIKES xp 13/5.AA.

U.n.

ENTET 13/5 Env.Johansson,B-avd., fått genomslag.AA.

P 19 E

ningen

efen

P.M.

Ryske ambassadrådet Basarov anmälde vid besök idag en framställning från sin regering om att Sverige måtte övertaga de ryska intressena i Colombia.

Jag svarade, att, som herr Basarov säkerligen hade sig bekant, en framställning i saken redan gjorts av ryske chargé d'affaires i Bogotá till dennes svenske kollega. Herr Vendel hade därvid enligt instruktion lämnat ett avböjande svar, motiverat med det förhållandet, att Sverige för närvarande avvecklade sina skyddsmaktsuppdrag. Härtill komme, att vår chargé d'affaires i Bogotá inom kort skulle avresa till Stockholm och att intet vore bekant angående tidpunkten för hans återresa, varför redan av detta skäl Sverige icke kunde åtaga sig något skyddsmaktsuppdrag i Colombia.

Dessa vore alltså de rent praktiska hindren. Helt vid sidan härav ville jag personligen säga herr Basarov, att jag funnit det smula förvånande, att man från rysk sida vänt sig just till oss med ifrågavarande framställning. Vi hade haft de ryska uppdragen på en hel del platser i världen under svåra förhållanden men aldrig, sedan desamma avslutats, erhållit ett ord till erkännande från ryska vederbörande. De framställningar, som gjorts från svensk sida om slutlig reglering av kostnaderna i samband med dessa uppdrag, hade hittills lämnats utan åtgärd från rysk sida.

Stockholm den 13 maj 1948.

FAX COVER SHEET
EMBASSY OF THE RUSSIAN FEDERATION

Gjörwellsgatan 31

S-112 60 Stockholm

Sweden

Fax No. +46-8-618 27 03

Voice Contact: +46-8-13 04 40

To: Hans Magnusson, pol 1, UD

Fax No: 723 11 76

From: Konstantin Kosatchev

Date: den 12 januari, 1995

No. of pages including this page: 1

=====

12/002

95-01-13

(Pol)

P 2 EU¹

Ärade herr Magnusson,

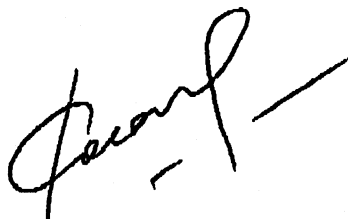
Nedan följer texten av det uttalande om Raoul Wallenberg som kommer att göras den 17 januari i Rysslands MID:s press-centrum:

"50 лет назад, 17 января 1945 года, в Будапеште был задержан шведский дипломат Рауль Валленберг. Судьба его трагична - Рауль Валленберг попал в сталинские застенки и, как можно предполагать, погиб там.

Сегодня нельзя не отдать должное гуманистическим действиям этого человека, спасшего тысячи людей от уничтожения фашистами.

Российские власти исполнены стремления в сотрудничестве со шведской стороной сделать все возможное для прояснения судьбы Рауля Валленберга".

Högaktningsfullt

Konstantin KOSATCHEV
ambassadråd

MP

B R Å D S K A N D E

1995-01-16

P

2

En I v

Ambassaden Moskva

Pol 1:1 (Magnusson). Re Raoul Wallenberg

Jag planerar preliminärt, ev tillsammans med Lyrvall, besöka Moskva den 30-31 januari för ytterligare samtal i Raoul Wallenberg-utredningen, förutsatt att sådana samtal kan ordnas vid angiven tidpunkt.

Tacksam ambassaden därför snarst kontakter Tatarintsev och framför följande önskemål.

Jag önskar således tala med

- Jerofejev, f d medarbetare till Molotov
- Pavlov, f d CK-medarbetare
- div f d medarbetare från underrättelsetjänsten (se aide-memoire) i den mån de påträffats
- f d KGB-chefer; Vad är läget betr breven till dessa?
- direktören Donskoj krematoriet
- utvalda f d medarbetare Butyrkafängelset om tid ges
- Viktor Vladimirov, (f d) medarbetare vid Europa-institutet (kan kontaktas av Galja)

Dessutom är jag beredd om så behövs erforderligt, att träffa Nikisjkin samt att fortsätta genomgången av vissa dossierer hos Vinogradov.

Återkommer med lista härom.

Tacksam också Sokolov kunde förmås överlämna kopior på de två dokument vi begärde vid det förra besöket.

CABINET

P 2 Eu'

ARCHIVE COPY

Pol

MSG NO: 950116-16

DISTRIBUTION STATUS AT: 1995-01-16-08.55

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

BUDAPEST

DISTRIBUTED

1995-01-16-08.55

0004

✓

FROM: UD/POL 1

POSTED TIME: 1995-01-16-08.43

MSG NO: 950116-16

=LIST

BUDAPEST

+

UD STOCKHOLM 1995-01-16

AMBASSADEN BUDAPEST

ERT 2. FRAAN POL 1:1 (MAGNUSSON) RE ARTIKEL OM RAOUL
WALLENBERG

TACK FOER INFORMATIONEN. JAG HAR VISS KONTAKT MED BARANY.
SAA NI BEHOEVER EJ OEVERSAETTA ARTIKELN.

CABINET

UD STOCKHOLM KL 0840

DEPR H MAGNUSSON/MJN

- End of printout

MP

TELEX

FAX COVER SHEET
EMBASSY OF THE RUSSIAN FEDERATION

Gjörwellsgatan 31
 S-112 60 Stockholm
 Sweden
 Fax No. +46-8-618 27 03
 Voice Contact: +46-8-13 04 40

To: Hans Magnusson, pol 1, UD
Fax No: 723 11 76

From: Konstantin Kosatchev
Date: den 12 januari, 1995
No. of pages including this page: 1

12/002
 95-01-13

(Pol)

P 2 Eu¹

Ärade herr Magnusson,

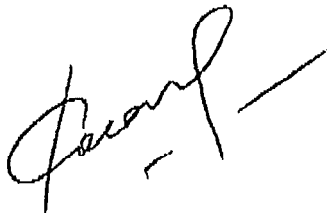
Nedan följer texten av det uttalande om Raoul Wallenberg som kommer att göras den 17 januari i Rysslands MID:s press-centrum:

"50 лет назад, 17 января 1945 года, в Будапеште был задержан шведский дипломат Рауль Валленберг. Судьба его трагична - Рауль Валленберг попал в сталинские застенки и, как можно предполагать, погиб там.

Сегодня нельзя не отдать должное гуманистическим действиям этого человека, спасшего тысячи людей от уничтожения фашистами.

Российские власти исполнены стремления в сотрудничестве со шведской стороной сделать все возможное для прояснения судьбы Рауля Валленберга".

Högaktningsfullt

Konstantin KOSATCHEV
 ambassadråd

MP

UTRIKESDEPARTEMENTET

Tal av statsminister Ingvar Carlsson och kabinettssekreterare Jan Eliasson i Sveriges riksdag samt av utbildningsminister Carl Tham i Holocaustmuseum i Washington den 17 januari 1995 med anledning av 50-årsdagen av Raoul Wallenbergs gripande i Budapest

1995-01-25/Ambr L. Olson/mw

a.a. | Jo
Delges jämte bilagor till:

Danielsson, SB

Gundhäll Wood, U

Kabsekr

Polch

Bitr polch

Pressch

Ch Pol 1

Magnusson, Pol 1:1

Olson, KMI

Lyrvall, Pol 1:1

von Dardel

Carl Persson

Makinen (Chicago)

Mesinai (New York)

Wallenberg-Föreningen

Amb Budapest

Amb Moskva

Amb Kiev

Amb Washington

Gk New York

Gk Los Angeles

Amb Canberra

Amb London

Amb Ottawa

Amb Bonn

Amb Paris

Amb Tel Aviv

(Nygt original här Lage Olson talen har sign av Margareta Waller)

Postadress

Box 16121

103 23 STOCKHOLM

Gatuadress

Gustav Adolfs torg 1

Telefon

786 6000

723 11 76 (G3)

Telex

10590 MINFOR S

Med reservation för
ev ändringar

Anförande av Statsminister Ingvar Carlsson i Sveriges riksdag den 17 januari 1995, med anledning av 50-årsdagen av Raoul Wallenbergs gripande i Budapest.

Eders majestät(er), herr/fru talman, ärade ledamöter

Under den korta tid Raoul Wallenberg verkade i Budapest skrev han in sitt namn i världshistorien. På ett halvår lyckades han under svåra omständigheter genomföra en enastående humanitär gärning. En gärning utförd med exempellöst mod och självupppoffring. Raoul Wallenberg och hans medarbetare lyckades med risk för sina egna liv att rädda tiotusentals judar undan förintelsen.

Raoul Wallenberg ställdes inför en konkret uppgift, en nästan omöjlig sådan. Han växte med sin uppgift på ett sätt som gjort honom till en symbol för den enskilda människans kamp för humanitet, mänskliga rättigheter och en bättre värld. Hans insats för att hindra nazismens onda krafter att fullfölja judeutrotningen visade prov på en oerhörd styrka.

När vi ser oss omkring i världen idag inser vi att Raoul Wallenbergs gärning är viktigare än någonsin som inspirationskälla och föredöme. Hans gärning lär oss hur viktigt det är att enskilda människor står upp för de principer vi i världssamfundet vill värna. Han handlade när det var nödvändigt att handla.

Idag är det femtio år sedan Raoul Wallenberg greps. Men minnet av hans insats är i hög grad levande. Det är en stor förmån att få hämta styrka och inspiration ur det som Raoul Wallenberg uträttade för mänskligheten.

Och mycket positivt har också hänt sedan andra världskrigets slut inom ramen för Förenta Nationerna och det europeiska samarbetet. Viktiga insatser har gjorts för freden och för mänskliga fri- och rättigheter.

Men tyvärr kan vi samtidigt se hur nyfascismens mörka krafter fortfarande kan få fäste. I det forna Jugoslavien har människor behandlat varandra med en grymhet och hänsynslöshet som vi hoppades tillhörde den Europeiska historien. Denna terror manar oss till eftertanke och till konkret handling.

Vi måste med största bestämdhet hävda humanitära principer och internationell rätt. FN har det grundläggande ansvaret för att hävda dessa idéer. Men då måste FN också få reella möjligheter att motsvara de krav medlemsländerna och medborgarna ställer.

Det handlar om att ge begreppet global säkerhet ett bredare innehåll. Global säkerhet måste även innefatta individens säkerhet. Värnet om den nationella suveräniteten får inte användas som en ursäkt för förtryck av och våld mot den enskilde medborgaren.

Det är tvärtom så att nationalstatens säkerhet i allt större utsträckning handlar om att trygga den enskilda människans rätt. Global och regional demokrati och rättvisa måste byggas av enskilda individer och kräver många människors insatser.

Raoul Wallenbergs gärning understryker vikten av detta. Han vägrade låta våldet triumfera.

Raoul Wallenberg lämnade ingen möda ospard för att rädda människoliv i Ungern 1944 och 1945. Vi får heller inte lämna någon möda ospard när det gäller att skapa fullständig klarhet i hans öde. I detta arbete ska vi hålla Raoul Wallenbergs humanitära mission levande och hålla fram den som ett föredöme också i framtidens värld.

Jan Eliasson

Tal i Sveriges Riksdag
den 17 januari 1995

Raoul Wallenberg

När filosofen Bertrand Russell i sin självbiografi ser tillbaka på sitt liv från en över 80 år gammal mans perspektiv säger han:

"Tre passioner, enkla men överväldigande starka, har format mitt liv: längtan efter kärlek, sökandet efter kunskap och en plågsamt stark medkänsla för mänsklighetens lidande. Dessa passioner har såsom kraftiga vindar blåst mig hit och dit i en osäker kurs över ett djupt hav av ångest och ibland fört mig till den yttersta randen av förtvivlan".

Kanske skulle Raoul Wallenberg inte valt just dessa ord om han nu såg tillbaka på sitt liv. Men Russell formulerar vad jag tror var de starkaste drivkrafterna också för Raoul Wallenberg. Och Russell formulerar också vilken väg Raoul Wallenberg nog skulle önska att vi alla valde i dagens omtumlande och våldsamma värld.

Det mesta jag vet om honom har jag läst i böcker och i UD:s flera meter tjocka akter. Men mycket av det viktigaste och finaste har jag hört av hans nära anhöriga, av hans vänner och av några av dem som räddats från förintelsen.

Det är tre ord som etsat sig fast hos mig när jag på sistone gått igenom det jag läst och hört om Raoul: handling, lidelse och självklarhet. I de orden skall jag söka beskriva människan Raoul Wallenberg. Och med de orden som utgångspunkt skall jag också söka belysa exemplet Raoul Wallenberg.

Vilken var Raoul Wallenbergs handling? Vi vet att han räddade tiotusentals liv tillsammans med tappra, lojala medarbetare. Vi vet att han hjälpte till att förhindra att gettot i Budapest förstördes och därmed också förhindrade att ytterligare 60 000 människor mördades. Vi vet att han blev ett av omvärldens vittnen, det internationella samfundets ögon och öron, i ett inferno på jorden, i en tid av den djupaste mänskliga förnedring.

När man läser hans brev till sin farfar - vi måste komma ihåg att fadern dog innan Raoul föddes - ser man få tecken på att han förberedde sig för en sådan uppgift, en sådan roll. Han studerade i Amerika, praktiserade på kontor i Kapstaden och Haifa och diskuterade ingående olika yrkesvägar med sin farfar. Skulle han bli arkitekt, bankman eller syssla med affärer?

Han verkar i dessa brev bekymmerslös, nyfiken, aktiv, infallsrik och befriande självvironisk. Han: liftade en gång från Michigan till Los Angeles, där hans födelsedag sammanföll med de ståtliga ceremonierna vid 1932 års olympiad. Han skriver lätt raljant till farfar: "Min födelsedag förflöt i lugn, då jag bett stadens myndigheter att inte vidtaga särskilda åtgärder".

Ändå finns det tecken redan under åren i Amerika på att handlingen väntar på Raoul Wallenberg. Han blir rånad en gång och visar ett iskallt lugn. Han begär

att bli körd till en större väg efter rånet - och ångrar efteråt bara att han inte bluffat bättre om hur mycket pengar han hade haft.

Han är rastlös. Han väntar på att få göra något stort, något meningsfullt. Det är lätt att förstå att några av hans hjältar var Dumas tre musketörer och Pimpernel Smith, som ju f.ö. i filmens slutscen säger: "jag kommer alltid tillbaka".

Inget tycks svårt eller omöjligt för honom. Han tror sig t.o.m. bekämpa sin begynnande flint genom att raka av sig allt hår på huvudet. Handlingskraft, ja, men också total avsaknad av prestige eller intresse för hur någonting "ser ut".

Och så smälte då handlingen och Raoul Wallenberg samman, blev ett, i mitten av 1944. Han skulle få ett halvt år på sig att söka rädda så många som möjligt av de 200 000 judar som fanns kvar i Ungern när över 600 000 dödats eller deporterats. "När går nästa tåg?" frågar han sin syster Nina och sväger Gunnar när han i Berlin på väg till Ungern upptäcker att resebyrån lagt in en extra vilodag. Inte en timme fick förspillas.

I Budapest började han i hektiskt tempo organisera nya skyddspass och bygga upp ett finmaskigt kontaktnät - från judiska rådets medlemmar till utrikesministerns hustru, från sin tvätterska till den förhatlige Eichman som han bjöd på middag (vilket han faktiskt glömde eller förträngde, uppfyllt som han var av de tusen saker han måste göra).

Handlingen växte oupphörligen och tog på ett nästan omärkligt sätt över honom. När de ungerska quislingarna, pilkorsarna, tog över på hösten 1944 blev

situationen outhärdlig och grymheterna nästan obeskrivliga. Raoul var som den holländske pojken, som vid dammen som hotar att brista stoppar fingrarna i de allt fler hålen. Många räddades till livet med minutiös planering; andra med finter och improvisationer på olika språk och i olika tonlägen.

Men många, många mördades framför hans ögon. Och många gånger kom han för sent eller kunde inte gripa in och stoppa helvetet. Han såg människor glida bort, försvinna, dö. Som när tusentals judiska kvinnor och barn i högklackade eller tunna skor tvingas gå i snömodden dag och natt utan mat och vatten de 20 milen till gränsen - och där en bråkdel av dem räknas in med traditionell grundlighet av Eichmans kommando.

Jag är säker på att han i dessa stunder tänkte på faran i dröjsmål, skadan av att vänta för länge, att inte handla i tid, att tvingas ägna sig åt att släcka våldsamma bränder i stället för att finna mordbrännare eller brandorsaker. Att komma i tid för att förebygga, att handla preventivt, är ju i grunden en fråga om respekt för liv, respekt för mänsklig värdighet.

Det var i denna insikt Raoul under de sista veckorna i Budapest tillsammans med sina medarbetare utarbetade en plan för återuppbyggnad och rehabilitering av den judiska spillran i Ungern. Han planerade för morgondagen, för överlevnad, för att plantera det träd som måste växa upp. Jag är övertygad om att han hade denna plan i sin ryggsäck - han hade ingen portfölj - när han satte sig i den svarta bilen på väg till det ryska högkvarteret för i dag exakt 50 år sedan.

Och så till mitt andra ledord: lidelsen, inte bara Bertrand Russells passion, medkänslan, utan också glöden, kraften att trots vedervärdigheterna glädja sina medmänniskor med halsbrytande galghumor och entusiasmera andra människor till stordåd, till lika många timmars arbete som dygnet hade. Det gällde att "rädda så många människoliv som möjligt, att slita så många som möjligt ur mördarnas klor", som han skrev i ett brev i juli 1944.

Lidelse och medkänsla lever, sida vid sida, i en symbios hos Wallenberg. Båda krävs för handling och resultat. Den amerikanska Wallenberg-kommittén har belysande nog som sitt motto filosofen Edmund Burkes ord: "Allt som krävs för att ondskan skall triumfera är att goda människor inte gör någonting".

Men för Raoul Wallenberg finns det ingen val-situation. Det finns ingen beslutsprocess inför ondskan. Ordet självklarhet blir Raoul Wallenbergs osynlige följeslagare.

Han ställde inga frågor om han skulle åka till Ungern. Han ställde inga frågor när han väcktes mitt i natten i Budapest och cyklade i väg till "svenskhusen" med skränande pilkorsare som löpte amok eller plågade ihjäl, våldtog eller sålde människor. Han vet vilken väg han skall gå. Han har en osviklig moralisk kompass.

Så blir Raoul Wallenberg också ett exempel. Han är en av oss, en människa som visar att handling är möjlig och nödvändig. Han visar att vi inte alltid behöver vara förberedda eller ta beslut för att göra det rätta. Han visar att vi alla kan växa med uppgiften, att den tar över och lyfter oss. Han visar att maktlösheten finns - men att den kan

betvingas genom att vi tar oss an ett problem i-sänder och genom att vi alltid arbetar och planerar för en bättre framtid, för en ny gemenskap.

I en av böckerna läser jag att Raoul länge konver-serar en ung flicka om Nationernas Förbund. Han verkar betydligt mer intresserad av vad som måste göras av NF - dåtidens FN - än av flickan, vilket också syster Nina noterade.

Denna episod träder fram när man ser sig runt världen i dag och efterlyser Raoul Wallenberg. Han hade behövts i Pol Pots Kambodja, Idi Amins Uganda, i inbördeskrigens Angola och Mocambique, i Somalia 1992, i folkmordets Rwanda och mardrömmens Bosnien. Många var där - men var vi alltför få? Var vi alltför mycket av åskådare? Var finns handlingen, lidelsen och självklarheten?

På så sätt lever Raoul Wallenberg. Vi får inte ge upp att få full klarhet i vad som hänt honom. Vi har haft starka förväntningar att ett nytt, öppet, sannfärdigt Ryssland skall hjälpa oss att nå denna klarhet. Låt oss hoppas att dagens tjetjenska tragedi inte skall hejda demokratins och öppenhetens krafter från att till slut segra.

Ryssland kan visa att dessa krafter inte kan besegras, också genom att ta fram Raoul Wallenberg eller hela sanningen om Raoul Wallenberg. Detta kan göras inom den svensk-ryska arbetsgrupp som sedan 1991 arbetat med att systematiskt gå igenom material och vittnesuppgifter.

Det handlar inte om fallet eller affären Wallenberg. Det handlar om människan Raoul Wallenberg. Och ytterst borde ju krigets slut handla om att sätta människan i centrum. Att inte se nationer

— som pjäser på ett geopolitiskt schackbräde utan som samhällen med människor som har rätt till politisk frihet, till ekonomisk och social rättvisa och till ett liv i värdighet för alla.

Detta är för mig Raoul Wallenbergs budskap. Därför lever Raoul Wallenberg. Han såg under sin gärning i terrorns Ungern, i gettot och på gatorna, den utsatta människan i ögonen och sökte sudda bort allt maktspel, alla fördomar, allt hat som omvärv denna enskilda människa.

Han såg onskans krafter men gav aldrig upp hoppet slutade aldrig att handla.

Vad behöver vi mer i dag?

Unofficial Translation

Speech by Mr Jan Eliasson, Permanent Under-Secretary of State for Foreign Affairs, to the Swedish Parliament, 17 January 1995

Raoul Wallenberg

Looking back at his life in his autobiography, from the perspective of a man of over 80, the philosopher Bertrand Russell said that:

"Three passions, simple but overwhelmingly strong, have governed my life: the longing for love, the search for knowledge, and unbearable pity for the suffering of mankind. These passions, like great winds, have blown me hither and thither, in a wayward course, over a deep ocean of anguish, reaching to the very verge of despair."

Perhaps Raoul Wallenberg would not have chosen precisely these words if he were looking back over his life today. But Bertrand Russell puts into words what I believe were also Raoul Wallenberg's strongest motives. And Russell also expresses the course which Raoul Wallenberg would probably want all of us to take in today's tumultuous and violent world.

Most of what I know about Raoul Wallenberg comes from books which I have read, and from the thick dossiers at the Ministry for Foreign Affairs which take up several metres of shelf-space. But many of the most important and finest things I know about Raoul Wallenberg have

been related to me by his close relatives, by his friends and by some of those who were spared the holocaust.

There are three words which have been etched into my memory recently, when I have been thinking about what I have read and heard about Raoul: action, passion and naturalness. I am going to attempt to describe Raoul Wallenberg as a person in terms of these three words. And I will also be using them as my starting point when I try to explain the example he set.

What were Raoul Wallenberg's actions? We know that he saved the lives of tens of thousands of people, together with his brave and loyal colleagues. We know that he helped to prevent the destruction of the ghetto in Budapest, thus also preventing the murder of a further 60,000 people. And we know that he became one of the outside world's witnesses - the eyes and ears of the international community - in an inferno here on earth, at a time of horrific human degradation.

When we read his letters to his grandfather - we must remember that his father died before Raoul was born - we see few signs that he was preparing himself for a task or a role of this nature. He had studied in America, acquired experience in offices in Cape Town and Haifa, and he had discussed various possible careers in some detail with his grandfather. Was he to become an architect, a banker or a businessman?

From his letters, he seems to have been carefree, active, full of curiosity and ideas, and agreeably self-ironic. He once hitched a lift from Michigan to Los Angeles, where his birthday coincided with the pomp and circumstance of the 1932 Olympics. "My birthday was a quiet affair, since I had asked the civic authorities

not to go to any special trouble," he told his grandfather in a slightly bantering tone.

Nonetheless, in the years he spent in America, there were already signs that action was waiting for Raoul Wallenberg. On one occasion when he was the victim of a hold-up, he kept his sang froid, requesting that he be driven to a main road after he had been robbed. Afterwards, he merely regretted that he had not made a better job of bluffing about how much money he had on him.

He was restless, waiting for something important to do, something with a meaning. It is easy to understand that his heroes were Dumas' three musketeers, and Pimpernel Smith, whose final words in the film were - incidentally - "I always come back".

Nothing seemed to be difficult for him, or impossible. He even believed that he could tackle his incipient baldness if he shaved off all his hair. A man of action, certainly, but also a man who totally lacked a sense of prestige and who was not interested in appearances.

And then action and Raoul Wallenberg fused together in the summer of 1944. He had six months to save as many as possible of the 200,000 Jews who still remained in Hungary - after the death or deportation of more than 600,000. "When does the next train leave?" he asked Nina and Gunnar, his sister and her husband, when he learnt in Berlin, on his way to Hungary, that the travel agency had taken an extra day off. He could not afford to waste a single hour.

Once he arrived in Budapest, he started to organize things at a hectic pace, designing new protection passports and building up a closely-meshed network of

contacts - ranging from members of the Jewish Council to the wife of the Foreign Minister, and from his laundress to the detestable Adolf Eichmann, whom he asked to dinner (and subsequently forgot or subconsciously suppressed, since he was so full of the thousands of other things which he had to do).

The spirit of action was something which expanded ceaselessly, permeating him almost without leaving a mark. When supporters of the Arrow-Cross - Hungary's Quislings - took over in the autumn of 1944, the situation became unbearable and the cruelty almost indescribable. Raoul was like the Dutch boy who put one finger after the other in the various holes to stop the dam bursting. Many lives were saved as the result of meticulous planning, others by ruses and improvisations in various languages and in different keys.

But very many people were murdered before his eyes. And often he arrived too late or was not able to intervene and stop the inferno. He saw people slip away, disappear, die - as when thousands of Jewish women and children, clad in high-heeled or thin-soled shoes, were forced to trudge in the slush, day and night, without food and water for 200 kilometres to the border - and there a fraction of them were subjected to a roll-call, with traditional thoroughness, by Eichmann's command.

I am sure that in these situations he thought of the danger in delay, the damage caused by waiting too long and not acting in time, of being forced to focus on putting out the cruel flames instead of looking for arsonists and the causes of the fire. Arriving in time, to forestall and take preventive action, is basically a question of respect for life and respect for human dignity.

It was with this realization that Raoul formulated a plan, together with his co-workers, in the last weeks in Budapest, for the rebirth and rehabilitation of the scattered remaining Jews in Hungary. He planned for tomorrow, for survival, in order to plant the trees that must grow. I am convinced that he had this plan in his rucksack - he did not have a briefcase - when he got into his black car en route for the Russian headquarters exactly 50 years ago today.

To move on to my second keyword: passion, not only Bertrand Russell's passionate pity or compassion, but also Raoul Wallenberg's fervour and his power to amuse his fellow human-beings with quick-fire macabre humour, in spite of the horrors, and to inspire other people to great exploits, to work day and night. It was a case of "saving as many lives as possible, to snatch as many as possible from the clutches of the murderers," as he wrote in a letter in July 1944.

In Wallenberg, passion and pity lived, side by side, in symbiosis. Both are required for action and results. The American Wallenberg Committee has characteristically chosen as its motto the words of Edmund Burke: "The only thing necessary for the triumph of evil is for sane men to do nothing".

But for Raoul Wallenberg there was no choice. There is no decision-making process in the face of evil. The phrase "it goes without saying" became Raoul Wallenberg's invisible camp-follower.

He did not question whether he should go to Hungary. He did not ask any questions when he was awakened in the middle of the night in Budapest and cycled to the "Swedish houses", with the streets filled with loudmouthed supporters of the Arrow Cross, who were

running amok, raping or trading in human beings. He knew which path he should walk. He had an unfailing moral compass.

Thus, Raoul Wallenberg also set an example. He was one of us, a man who showed that action is possible and necessary. He showed that we do not always need to be prepared or to take deliberate decisions to do what is right. He showed that we can all rise to the occasion, which can then take over and inspire us to superhuman effort. He showed that powerlessness does indeed exist but that it can be overcome by tackling one problem at a time and by always working and planning for a better future, for a new sense of fellowship.

One of the books I read describes a long conversation Raoul had with a young girl about the League of Nations. He seemed much more interested in what the League of Nations - the UN of that time - should do than in the girl. His sister Nina also noted this.

This episode comes to mind when we look round the world today, searching for a Raoul Wallenberg. He would be needed in Pol Pot's Cambodia, in Idi Amin's Uganda, in the civil wars in Angola and Mozambique, in Somalia in 1992, in a genocidal Rwanda and in the nightmare of Bosnia. Many were there - but were we too few? Were we onlookers to too great an extent? Where was the action, the passion and the natural approach?

Thus, Raoul Wallenberg lives on. We must not give up in our efforts to achieve a full explanation of his fate. We had strong expectations that a new, open and truthful Russia would help us achieve this clarity. Let us hope that today's Chechen tragedy will not stop the ultimate triumph of the forces of democracy and openness.

Russia can show that these forces cannot be conquered, either by producing Raoul Wallenberg or by revealing the whole truth about him. This can be achieved in the Swedish-Russian working group which, since 1991, has been systematically examining the documents and information supplied by witnesses.

The central issue is not the Wallenberg case or affair. It is a question of Raoul Wallenberg as a human being. And, in the final analysis, the end of the Cold War should be a matter of focusing on human beings. We should stop viewing nations as pieces on a geopolitical chessboard but see them instead as societies of people who have a right to political freedom, to economic and social justice and to a life in dignity for everyone.

For me, this is Raoul Wallenberg's message. That is why Raoul Wallenberg lives on. During his work in Hungary in the reign of terror, in the ghetto and on the streets, he looked the victims in the eyes and tried to erase all the power games, all the prejudices and all the hate that encompassed individual human beings.

He saw the forces of evil, but he never gave up hope, and never stopped taking action.

What more do we need today?

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE

*sammandrag på svenska
se Presmeddelande*

Address by the Swedish Minister of Higher Education
and Science, Mr. Carl Tham at the Holocaust Memorial
Museum in Washington on 17 January 1995

Mr. Vice President, Ladies and Gentlemen,

The commemoration ceremony here today and the medal which has been offered to Professor Guy von Dardel are in honour of the great humanitarian mission Raoul Wallenberg undertook in Budapest, a mission that was interrupted exactly 50 years ago. On that day, Raoul Wallenberg disappeared after being taken into custody by the Soviet army, and he was never to appear again.

Raoul Wallenberg was fighting against the evils of Nazism. He himself became a victim of the evils of Stalinism. With the collapse of communism and the break-up of the Soviet Union we all entertained hopes that we would soon learn the full truth about the fate of Raoul Wallenberg after his arrest in Budapest. Thanks to joint Russian and Swedish efforts, but also with the help of many other committed individuals and governments, not least here in America, we know a lot more today about Raoul Wallenberg's imprisonment in the Soviet Union and the way the Soviet authorities handled his case. Still, we don't have all the answers we need. The search for them will continue.

I am particularly honoured to represent Sweden at a commemoration of Raoul Wallenberg in Washington

Raoul Wallenberg was linked to the United States particularly during his mission in Budapest, but also before and after that time. He visited and studied in the United States, and the US Government and Congress took active part in the endeavours to establish the whereabouts and fate of Raoul Wallenberg after his disappearance from Budapest. These contributions have even been intensified after the granting of honorary US citizenship to Raoul Wallenberg.

But no matter what happened to Raoul Wallenberg, his spirit and deeds will live on for ever. Although he was not alone, Raoul Wallenberg undertook a unique humanitarian mission, with unparalleled courage and in a spirit of self-sacrifice. Thanks to his efforts and to those of some other diplomats and humanitarian workers in Budapest, tens of thousands of Jews were saved from the holocaust. His deeds and his fate have captured the imagination and hearts of people all over the world.

To me, it is of special significance to be present at such a commemoration in this distinguished museum. In a way, I hesitate to call it a museum; it is more than that. It is a monument to suffering and it takes you on a journey into the heart of evil. It is not an easy journey to make and it is an experience you will remember for ever. Even if you believe that you already know enough about this immense tragedy you will understand here that enough is not enough. Here you are confronted not only with the unique industry of death and the individuals, the victims, the

executioners, hangmen and their mercenaries but also with the people who resisted. And you are painfully reminded of what Walter Laquer called "the terrible secret" - the world knew what was going on but did very little to stop it. You are reminded of the anti-Semitism all over the world, which, when there was still time, made it difficult or impossible for the threatened Jews to find safe havens. No country, not my own either, can proudly say that we did what we should have done.

But individuals like Raoul Wallenberg did. He was one of many men and women who in deadly peril tried to save human beings. He was not a hero, he was not a person with an inclination for adventure or fights but for business. In a way he was an ordinary person even if he belonged to a distinguished Swedish family. He came to Budapest as a diplomat, on an unclear mission with a vague mandate but he saw what was happening and without fear he decided to try to save as many as possible even he could not save all. What matters, "is to save as many human beings as possible, to tear as many as possible out of the murderers' claws" as he wrote in a letter July 1944. He was a person who could rise to the task and he showed that committed individuals could achieve great things. He combined passion with compassion.

Today, 50 years after the disappearance of Raoul Wallenberg, when he is being commemorated here and in the Swedish Parliament, the relevance and importance of his name is as great as ever. The holocaust was historically unique in its horrendous organisation of evil but destructive forces of deliberate mass killings of innocent people are still with us.

Wallenberg experienced how the anti-semitism and propaganda of the Nazis and their collaborators created an atmosphere of terror and fear; how the whole pattern of civilisation and humanity collapsed and how so called ordinary citizens indiscriminately slaughtered their neighbours and compatriots. That is what has gone on in former Yugoslavia for more than two years and also what happened in Rwanda less than a year ago. We must ask ourselves: are we, as individuals and as nations, doing enough to fight this evil? It is an uncomfortable question, a burning issue, but this is the question we hear from Raoul Wallenberg and from these walls: a loud and demanding voice from the past to the present generation, to the future.

The name of Raoul Wallenberg is more than a memory, it must be a demanding appeal to us to do what we can to resist evil and encourage peace, tolerance and human rights. This must be done collectively and also individually. The greatness of Wallenberg was his determination to fight against impossible odds, to do what seemed to be impossible. He saw the forces of evil but never failed in his hope, never hesitated to act. He showed that it does matter what a single person does in a crucial moment of history. It should be our common duty to keep his example alive for this and future generations.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Tal av USA:s vicepresident Al Gore och Knessets talman
S. Weiss den 17 januari 1995 med anledning av
50-årsdagen av Raoul Wallenbergs gripande i Budapest

1995-02-13/Ambr L Olson/GJN

Delges jämte bilagor till:

A. a. / No

Danielsson, SB
Gundhäll Wood, U
Kabsekr
Polch
Bitr polch
Pressch
Ch Pol 1
Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI (10 ex)
Lyrvall, Pol 1:1
von Dardel
Carl Persson
Makinen (Chicago)
Mesinai (New York)
Wallenberg-Föreningen
Amb Budapest (onr)
Amb Moskva (onr)
Amb Kiev (onr)
Amb Washington (onr)
Gk New York (onr)
Gk Los Angeles (onr)
Amb Canberra (onr)
Amb London (onr)
Amb Ottawa (onr)
Amb Bonn (onr)
Amb Paris (onr)
Amb Tel Aviv (onr)

MD

(UgM original här Lage bilen har exp. av gjn)

Postadress

Box 16121

103 23 STOCKHOLM

Gatuadress

Gustav Adolfs torg 1

Telefon

786 6000

Fax

723 11 76 (G3)

Telex

10590 MINFOR S

Remarks
by
Vice President Al Gore
at
Raoul Wallenberg Commemoration
United States Holocaust Museum
January 17, 1995

[AS DELIVERED]

To those of us accustomed to the formal language, elaborate toasts and general politesse of most diplomacy, reading and hearing about some of the things done by Raoul Wallenberg to save Jews is simply astonishing. How could he have done these things and been so brave?

I think, for example of what he did in November, 1944, when Adolph Eichmann decided to march Jews 125 miles to the town of Hegyesalom, on the Austrian border, where they would be put on trains destined for the death camps. Thousands died on the march, as the Nazis shot those who couldn't keep up or pushed them into the icy Danube to drown.

The moment he heard about it, Wallenberg jumped in a car, raced to the border, stormed up to Eichmann, saying "Wallenberg, Swedish delegation." Then, turning to the Jews, "Those with Swedish passports, raise them high."

Of course, no one had a Swedish passport. But after a few minutes some people caught on, and then more. They began waving whatever pieces of paper they had with them. Magically, Wallenberg had trucks lined up. He would grab the papers, pretend to read them, urge Jewish prisoners onto his trucks -- and back to safe houses he had established in Budapest.

The next day, he returned again, saving hundreds more, this time by actually striding onto the trains and ordering the Nazi guards to let people off. How did he get the courage to do that? What made him able to bluff the most heartless killers of modern times?

I take it to heart when Tom Veres tells us not to regard Raoul Wallenberg as a super-hero. It's wrong to imagine that other human beings don't have the capacity to do Raoul Wallenberg's work. When I was a child, I read comic books and remember reading about one comic book hero who could move with rapid speed. If I were to think about Raoul Wallenberg, he indeed had super-human speed. He had super-human courage and those would watch as he moved with super-human speed to save the lives of as many Jews as possible.

Whatever it was, his courage in the face of danger has made him a shining example of the fact that one person can make a difference. From the moment he arrived in Budapest he established himself as a champion of the rights of Jews -- and a symbol for those who stand up for the rights of all human beings. And that is why we honor him, today on this 50th Anniversary of his disappearance.

Post-It™ brand fax transmittal memo 7671 # of pages 1

To	Anna Marie Brishor	From	O.V.P.
Co.	Sweden Emb.	Co.	
Dept.		Phone #	202 456-2035
Fax #		Fax #	202 456-2685

Of course, Raoul Wallenberg's heroism is only one part of the story. Another begins at the moment, exactly 50 years ago today, when under the guise of escorting him to their leaders, the Soviets took him to prison, where they would keep his fate hidden through the years.

In human history, half a century is just the blink of an eye. But in one life it presents us enough time to forget. We can't bring back the dead. But we must never forget either those destroyed by the Holocaust or those who defended them. That is what we do today. We remember.

And that is the purpose of this very Museum, the most important reminder this country has of the dangers of hatred, bigotry, intolerance and indifference.

I have said before how important it is for America to have placed the Holocaust Museum in our national capitol. It was a controversial step. There were those who argued this was not an American experience. Who will want to see it? they asked. Why not put it in New York? The response of the American people and people visiting our capitol from all over the world has answered these questions. They are answered by those who crowd into the Holocaust Museum every day. They stand patiently in line, people of every national origin, every color and every religion to expose their children to exhibits of the most savage things done to children in history. They know that if we remember the savagery possible in the human experience, we can guard against another Holocaust.

And last June, they were joined by another visitor. Viktor Chernomyrdin, the Prime Minister of Russia. He and I were meeting at the White House. I asked him, as we were driven along Independence Avenue, if there was anything he'd like to see while he was in Washington.

There was one thing, he said. The Holocaust Museum. He had heard so much about it. We went after hours and the Museum was kind enough to open its doors. Some of you were with us. We were supposed to tour for only an hour but the Prime Minister was too absorbed to call a halt when the hour was up. I watched as he focused on the exhibits, and walked through the rail car that was used to take Jews to the death camps. I never come here without learning some new facts and seeing through the eyes of a Russian, I saw that this Museum had reached not just America but into the heart of Russia.

And that perhaps the centuries-old shame of Russia's treatment of the Jews might end. For Raoul Wallenberg, of course, the end of the Soviet Empire came too late. All we can do is commemorate his bravery.

But when heroes are remembered ... when there are those, fifty years later who are inspired by them and resolve to stand up for human rights because of their shining examples, then in one way, they have survived. In that way, and because of gatherings like this one, Raoul Wallenberg has survived.

During that trip to the Hungarian border, as he was leaving with his convoy, Raoul Wallenberg felt he hadn't done enough. "I'm sorry," he whispered to the ones he was leaving behind. "I'm trying to take the youngest ones first. I want to save a nation." I can't blame him. Who among us can look at

the suffering that went on, not just then but now ... and think we have done enough? Those of us who have done so much less. Who can be content during a Rwanda, or a Somalia, or a Bosnia? And thank God for the cease fire announced today and we hope it holds.

Raoul Wallenberg didn't save a nation. But he saved thousands who lived to build nations, whether Hungary, the United States -- or Israel, the nation that didn't exist in its modern form until after the war was over. And my hope is that over the decades, as children hear the story of Wallenberg, they will be inspired, as we are, to be as courageous as the man who defied killers, who moved swiftly and courageously and took innocent victims away from death in a Hungarian town toward life, armed only with his principles, a title, and the strength that comes from being determined to do right.

Session no 300 - 16 Shevat 5755, 17/01/95

Speech by the Speaker of Knesset on Raoul Wallenberg

17/01/95
(2-3/178 3)

Speech by the Speaker of the Knesset on Raoul Wallenberg

Speaker S. Weiss:

Members of Knesset, I open this Knesset Session, Tuesday, 16 Shevat 5755, 17 January 1995.

Members of Knesset, today we are remembering Raoul Wallenberg together with the Swedish Parliament. They have asked us to do so and we have willingly agreed to hold this commemoration on the same day and at the same time.

Raoul Wallenberg was born in 1912. At the very young age of 32 years old, he was thrown into the hell of Budapest where he heroically helped Jews facing the cruel Gestapo machine with wisdom, determination and obstinacy. He used all the channels open to him as a diplomat, as a representative of a neutral country, endangering his mission and his life.

Holocaust researchers and witnesses of Wallenberg's deeds concluded that he rescued as many as 100,000 Jews from being sent to their deaths in Nazi camps.

I do not think there is another figure in our history who saved so many lives. A few months ago, most of us experienced the viewing of the cinematic drama about Schindler's deeds. From time to time we hear with awe about the heroism of the Righteous Gentiles, who performed the bravest, loftiest and most heroic deeds possible.

Raoul Wallenberg stands above them all. In January 1945, fifty years ago, when the Soviet Army liberated Hungary from Nazism, he disappeared. And there is a terrible and tragic dimension to his unknown fate. Until now, tens of witnesses reported seeing him on different occasions and at different times, in prisons and camps in Russia. His disappearance is connected to the cruel character of Stalinism and the regime of Stalin. While on one hand, we owe so

much to the Red Army for their heroic acts in defeating fascism and saving Jews, on the other hand, we have on every occasion another terrible reckoning with the Red Army, and this is one of them.

People who deal with the issue of Raoul Wallenberg claim that there are some signs that he is still alive. In any case, there has not been any clear evidence that he is dead. The Raoul Wallenberg Association in Sweden, which includes some members of the Swedish Parliament and others, asked me to transmit a request that our Ministry of Foreign Affairs should open a file on Wallenberg. They suggest that it should be in this particular Ministry because there are already files on members of the Gestapo in the Justice and others Ministries. Until there is clear evidence that someone is dead, we must continue our investigations.

This is a very political and diplomatic matter, within the complexity of open and secret international relations. From the Knesset podium and I hope also, on behalf of all the members that are sitting here including David Levy who was Minister of Foreign Affairs, Dan Tichon, David Magen, Rechavam Ze'evi and Shaul Yahalom, I turn to the Minister of Education, Amnon Rubinstein, to transmit this request to the government, that the government considers reopening such a file in the Ministry of Foreign Affairs. This file existed once in this Ministry. The existence of such a file on this political, humane and Jewish question is important and I do not need to explain how important it is.

I would like, on behalf of the Knesset, to express the feelings of identification of all Holocaust survivors, Wallenberg survivors and the House of Representatives of the State of Israel with Wallenberg's family. One of his brothers is still living. Wallenberg, if still alive, would now be 82 years old. I would like also to transmit to the Swedish Parliament, on your behalf, our encouragement for the diversified work that the parliament does to search and trace the fate of the hero, Righteous Among the Nations, Raoul Wallenberg.

I thank you for listening.

David Levy (Likud):

The Speaker should, in accordance with the Swedish Parliament, form also in our parliament a body of members of Knesset who would be in contact with other parliaments in the world, under your auspices as Speaker of the Knesset of course, in order to create an international parliamentary impetus for the investigation of the fate of Wallenberg.

Speaker S. Weiss:

I would like to consider your proposition but it is not practical. We have a parliamentary group which is very active, headed by Deputy Speaker of the Knesset Ovadia Eli, and which is working in connection with all humane and Jewish issues. It is a very active group. On behalf of the Knesset and in accordance with members present here, I would like to ask my colleague, Member of Knesset Ovadia Eli, to take this matter into his hands and in an official way, make it part of the work of your committee. We will pass you all the documents and we will put you in touch with the Swedish group. We have here some delegates working on this issue and they have recently given us some reports. You will take care of all this matter in an organised way.

Ovadia Eli (Likud):

I accept the challenge and the request and we will call a meeting on this matter. I thank Member of Knesset David Levy for raising the issue.

Speaker S. Weiss:

Very good. We will ask Minister Rubinstein, as representative of the Government here, to inform the Government on this matter. Thank you Members of Knesset.

UTRIKESDEPARTEMENTET

**Tidningsklipp och pressmeddelanden i anslutning till
50-årsdagen av Raoul Wallenbergs gripande i Budapest den
17 januari 1945**

1995-02-13/Ambr L Olson/GJN

Delges jämte bilagor till:

a.a. / Sv
8/12 22/12 - 9/1

Danielsson, SB
Gundhäll Wood, U
Kabsekr
Polch
Bitr polch
Pressch
Ch Pol 1
Magnusson, Pol 1:1
Olson, KMI (10 ex)
Lyrvall, Pol 1:1
von Dardel
Carl Persson
Makinen (Chicago)
Mesinai (New York)
Wallenberg-Föreningen
Amb Budapest (onr)
Amb Moskva (onr)
Amb Kiev (onr)
Amb Washington (onr)
Gk New York (onr)
Gk Los Angeles (onr)
Amb Canberra (onr)
Amb London (onr)
Amb Ottawa (onr)
Amb Bonn (onr)
Amb Paris (onr)
Amb Tel Aviv (onr)

Dystert 50-årsminne

På tisdag i nästa vecka, den 17 januari, är det på dagen 50 år sedan den då 32-årige svenske diplomaten Raoul Wallenberg arresterades och fördes bort av ryssarna från Budapest där han direkt eller indirekt räddat livet på uppemot 100 000 utrotningshotade ungerska judar.

Ingen annan svensk har världen över väckt en sådan beundran, respekt och sympati som Raoul Wallenberg. Han har blivit en internationell symbol, ett föredöme, för kamp mot rasistiskt förtryck och diskriminering.

Wallenberg kom till Budapest den 9 juli 1944 och verkade alltså i Ungern under en tämligen begränsad tid, ett halvår. Men det var under den allra svåraste tiden, när ingen längre kände sig säker till livet, som han utförde sin hjältegärning. Ständigt och närmast rutinmässigt trotsade han omedelbar livsfara för egen del. Han kämpade mot våldet enbart med den styrka hans egen personliga auktoritet och hederskänsla gav honom.

Det oerhörda mod som Wallenberg visade under detta halvår i Budapest för att rädda ungerska judar har aldrig upphört att fascinera.

Den 17 januari hyllas Raoul Wallenberg i så gott som hela världen. I den svenska riksdagen hedras Wallenbergs person och gärning vid en särskild sammankomst i närvaro av bland andra kung Carl Gustaf och drottning Silvia. Statsminister Ingvar Carlsson och moderatledaren Carl Bildt skall hålla tal.

Sedan Raoul Wallenberg arresterades och bortfördes av ryssarna för nästan på dagen 50 år sedan är ytterst lite känt om hans fortsatta öde.

Anda fram till 1957 förnekade det dåtida Sovjetunionen all kännedom om att Wallenberg skulle ha arresterats och att han skulle finnas i något sovjetiskt fängelse. Men 1957 " hittade" ryssarna plötsligt en enkel papperslapp där en sjukvårdschef vid Lubljanka-fängelset meddelar säkerhetschefen att Wallenberg skulle ha avlidit i fängelset i juli 1947.

För en sovjetisk sida hette det därefter länge att denna enkla papperslapp var det enda arkivmaterial som fanns kvar om Raoul Wallenberg. Allt annat skulle ha blivit förstört. Men likväl " hittade" ryssarna 30 år senare - i KGB:s arkiv! - Wallenbergs personliga tillhörigheter, och därtill ett fångregisterkort där det framgår att den tillfångatagne svenske diplomaten kom till Lubljanka-fängelset i Moskva den 6 februari 1945.

Senare " hittades" även den arresteringsorder för Raoul Wallenberg som hade utfärdats av dåvarande sovjetiske vice försvarsministern Bulganin. Det var samme Bulganin som åtskilliga år senare försäkrade den svenske statsministern Erlander att den sovjetiska regeringen saknade all kännedom om Wallenbergs försvinnande!

Något svar på gåtan varför Wallenberg arresterades och vad som sedan hände honom finns ännu inte, trots att många ryska arkiv numera är öppnade. Men efterforskningarna fortsätter.

En gåta i gåtan förblir dessutom hur man på svenskt håll, främst på 1940-talet, kunde behandla Wallenbergs försvinnande så till den grad halvhjärtat. Det var ju just under dessa förtäta år som det fanns en verklig chans att rädda Wallenberg.

Denna svenska undfallenhet inför den ryska diktaturen - visad även i fråga om baltutlämningen - blev ödesdiger för Raoul Wallenberg. Det är ett ytterst märkligt faktum att den svenska regeringen först i februari 1952 officiellt begärde att Wallenberg skulle sändas hem till Sverige.

Lika märkligt är den dåvarande svenske utrikesministern Undéns agerande i fallet Wallenberg. När Wallenbergs anhöriga uppvaktade Undén på 40-talet och antydde att sovjetiska företrädare kanske inte talade sanning blev utrikesministern plötsligt mycket irriterad och utbrast: "Tror ni att Vysjinskij (biträdande sovjetisk utrikesminister) ljugar? Det är ju oerhört!". Att märka är att Undén måste ha känt till att just denne Vysjinskij var åklagare i de ökända Moskva-rättegångarna på 1930-talet då långa raden av ledande partifunktionärer dömdes till döden för de mest befängda anklagelser.

Hur kunde det komma sig att Undén yttrade sig på det här viset? Var det undfallenhet inför diktaturen eller övertro på det Sovjet som just segrat i kriget?

I vilket fall som helst ledde det ytterst lama svenska agerandet till att Raoul Wallenberg offrades.

Utrikes
utblick
Jan Gerd

Bokslutningen (ls)
10/1

Femtio år sedan Raoul Wallenberg

14/1/95

DAGEN

KAMPEN MOT NAZISMEN

Raoul Wallenberg är mannen som blev världsberömd av två skäl: för att han och hans medhjälpare i Budapest i Ungern räddade livet på tiotusentals judar i andra världskrigets slutskede och för att han försvann spårlöst i Sovjet sedan han tagits i "förvar" av de sovjetiska myndigheterna.

På tisdag hyllas hjälten Raoul Wallenberg med stora samlingar på många platser runt om i världen.

Av TOR CARLID

På tisdag är det femtio år sedan soldater från den sovjetiska Röda armén den 17 januari 1945 förde bort den svenske diplomaten Raoul Wallenberg från Ungerns huvudstad Budapest till "förvar" inne i Sovjet.

Sedan den dagen är Raoul Wallenberg försvunnen. Många försök har under de gångna decennierna gjorts för att bringa klarhet i vad som hände hjälten Raoul Wallenberg.

Raoul Wallenberg lyckades rädda livet på tiotusentals judar mitt i mörkrets inferno, då pilkorsarna, de ungerska nazisterna, sköt judar i massor på öppen gata i Budapest.

När Raoul Wallenberg åtog sig uppdraget att försöka rädda så många som möjligt av Budapests 200 000 judar undan döden i gaskammaren, var det tveklöst ett av världens farligaste. Med stöd från USA:s utrikesdepartement reste han ned till Ungern sommaren 1944.

Per Anger stod honom närmast

Han kom att tjänstgöra som legationssekreterare, fick diplomatstatus och eget kontor med både svensk och inhemsk personal.

Den som kom att stå honom närmast i arbetet var ambassadör Per Anger, sedan många år drivande kraft i Raoul Wallenberg-föreningen i Stockholm.

Med skyddspass, stor påhittighet och ett sällsamt starkt mod, trots att han levde under eget dödsshot, räddade han tiotusentals dödsdömda judar undan gaskammaren.

Han hade kunnat välja att stanna i det trygga Sverige, men valde Budapest. I slutskedet hade han kunnat resa hem och bli hjälte men valde att stanna och kämpa.

– Det är ofta skrämmande, men jag har inget val. Jag har tagit på mig den här uppgiften, och jag skulle aldrig kunna återvända till Stockholm, om jag inte visste att jag gjort allt som står i mänsklig makt för att rädda så många judar som möjligt, understök Raoul Wallenberg i sitt sista samtal med vännen Per Anger.

Förhindrade 60 000 judars död

Raoul Wallenbergs största bragd var när han lyckades förhindra att den ungerske generalen utförde den tyske SS-officeren Adolf Eichmanns sista order – att mörda samtliga 60 000–65 000 judar i gettot i Budapest.

Raoul Wallenbergs räddningsaktion utfördes under kort tid, från 9 juli 1944 och tills han fördes bort av sovjetisk militär den 17 januari 1945.

Raoul Wallenberg föddes den 4 augusti 1912. Han är brorson till Marcus Wallenberg senior och tillhör alltså den förmögna svenska finansfamiljen.

Hans far var redan död, när Raoul Wallenberg föddes. Raouls farfar Gustavi Konstantinopel kom att bli ett betydelsefullt stöd för honom. Farfadern ville uppfostra sitt barnbarn till en världsmedborgare.

Raoul Wallenberg levde aldrig som ett bortskämt rikemansbarn. I skolan var han pliktrogen och flitig. I hans studentuppsats "Arbetare och arbetsliv" uppräddes han

över oenigheten mellan underordnad och överordnad och efterlyste en period "där förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare har formen av ett förtroendefullt samarbete".

Efter studentexamen studerade Raoul Wallenberg arkitektur i USA 1931-1935 och blev bäst bland skolans 1 100 elever. Han levde där ett enkelt liv.

En tid vistades han i Israel, dåvarande Palestina. Där träffade han judar som lämnat Tyskland, när det framväxande nazistpartiet började förföljelsen mot det judiska folket.

Vill göra något meningsfullt

Vad som fick Raoul Wallenberg till att satsa sitt liv för de ungerska judarna råder det delade meningar om. Men han framhöll under sin ombonade tillvaro hemma i Sverige, att han kände sig rastlös och ville göra något mer meningsfullt av sitt liv.

Hans halvårslånga kamp för judarna i Budapest kom dock att bli betydligt mer farofyllt än väntad. I oktober 1944 tog nämligen de ungerska nazisterna, pilkorsarna, över makten själva. De var betydligt råare än tyskarna och mördade judarna skoningslöst på gatorna.

I den sista räddade Raoul Wallenberg liv under dagtid och flydde nattetid undan fanatiska pilkorsare, som var ute efter hans liv.

När ryska Röda armén trängde in i Budapest, följde Raoul Wallenberg lugnt med de ryska officerarna. Han anade inte att han inte skulle återvända. I stället för ett kort samtal i Budapest, fördes han "i förvar" till Ryssland.

"Wallenberg har avlidit"

Trots stor uppmärksamhet från hela världen har hans öde inne i Ryssland inte gått att få klarhet i. Dåvarande Sovjetunionens utrikesminister Andrej Gromyko meddelade den svenska regeringen i en officiell not den 6 februari 1957, att "en Wallenberg" hade avlidit i Ljublankafängelset den 17 juli 1947.

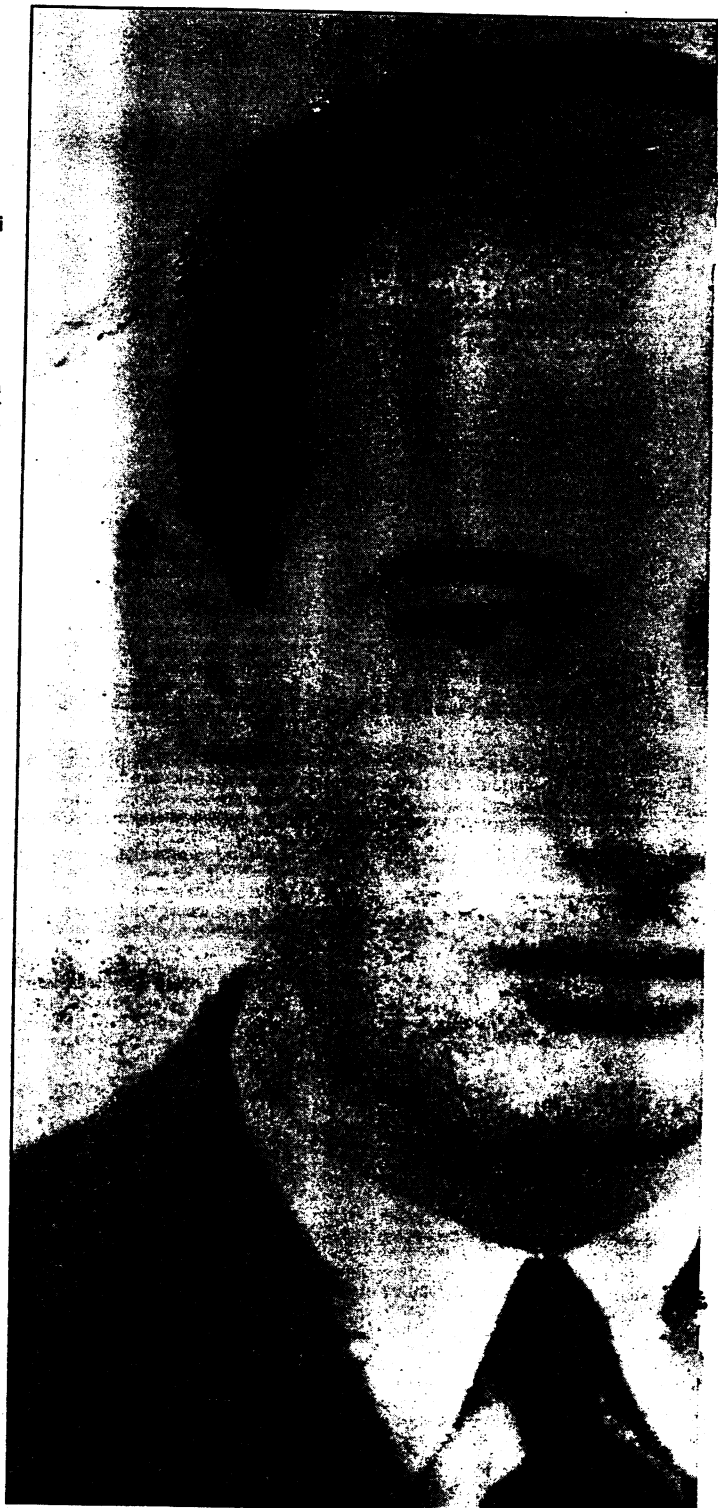
Även sedan Sovjet-imperiet fallit sönder, och nya makthavare tagit över i det nya Ryssland, håller de nya ledarna fast vid den tidigare officiella deklarationen, att Raoul Wallenberg avled den 17 juli 1947.

Enligt många vittnesbörd lär dock Raoul Wallenberg ha setts vid liv i olika ryska fångelser in på 1960-talet. Andra inte bevisade vittnesmål talar om att man hört om en viss svensk diplomat även under 1970-talet.

Den svenska regeringen gjorde endast svaga ansträngningar under 1940- och 1950-talet för att få reda på Raoul Wallenbergs öde. Om Raoul Wallenberg – som de mest optimistiska tror – lever i dag, är han 82 år gammal.

Raoul Wallenbergs egen mor, Maj von Dardel, strävade fram till sin död efter att bringa klarhet i vad som hänt hennes son. Ofta framhöll hon för sina barn, Raoul Wallenbergs halvsyskon Nina Lagergren och Guy von Dardel:

– Vår plikt är att ta reda på vad som hänt Raoul.

På tisdag är det femtio år sedan den svenske diplomaten Raoul Wallenberg fördes till "förvar" inne i Sovjet. Sedan den dagen är han försvunnen. På 50-årsdagen hylls hans livräddningsaktion för de ungerska judarna.

För att få veta sanningen om vad som hänt Raoul Wallenberg har det världen över bildats ett flertal Raoul Wallenberg-föreningar och -kommittéer.

Båda Wallenbergs halvsyskon har engagerat sig i den svenske Raoul Wallenberg-föreningen. Wallenbergs vän och medarbetare under de dramatiska månaderna i Bu-

dapest, Per Anger, är starkt engagerad. Sonja Sonnenfeld är sedan många år föreningens sekreterare. Före rikspolischefen Carl Persson ingår i styrelsen.

Eric Sjöquist, Stockholm, tidigare Dagen-journalist och korrespondent i Jerusalem, har skrivit tre böcker om Raoul Wallenberg och tusentals artiklar om den försvunne

Frågorna och saren om Raoul

- 50 år efter hans försvinnande

SVD

● Ambassadör Per Anger är den svensk som sist träffade Raoul Wallenberg. Den 10 januari 1945 hade de ett möte med en tysk SS-general. Raoul kom i den grå och grova sportkostym han mer eller mindre levde i, mörk överrock, hatt- och slips.

- Vi på legationen var noga med slips. Vi inbillade oss att slipsen gav lite myndighetsstatus i rådande kaos, förklarar Per Anger.

Han minns att SS-generalen fick "något blodsprängt i blick" när han fick se Raoul Wallenberg. När vår största fiende här i Budapest, röj generalen.

Aven de ungerska quislingarna, de så kallade pilkorsarna, var ute efter Raoul Wallenberg. Attentatsförsök gjordes.

- Jag sade denna sista gång åt Raoul att han, liksom vi andra, borde gå under jorden. Han svarade att han måste fortsätta arbetet för sina skyddslingar. Rysarna kommer snart, tröstade han sig. Som vi andra såg han dem, naivt nog, som befriare.

En vecka senare, den 17 januari, greps och bortfördes Raoul Wallenberg av den sovjetiske marskalken Malinovskijns män.

Vi medelålders och äldre tror att vi "kan" Raoul Wallenberg. Kanske är det så.

Men nästa generation? För dem är han endast ett namn - om ens det. Inför 50-årsdagen har jag därför valt att, med Per Angers hjälp, ge några faktiska upplysningar om Raoul Wallenberg.

Vem var han?

Raoul föddes den 4 augusti 1912. Hans far Raoul Oscar, underlöjtnant i flottan

och kusin till finansmännen Jacob och Marcus Wallenberg, dog i cancer tre månader innan sonen föddes. Modern Maj gifte 1918 om sig med sjukhusdirektören Fredrik von Dardel. Förhållandet mellan styfadern och Raoul var gott. Men den som han särskilt tyckte sig till var farfar, diplomaten Gustaf Wallenberg.

Raoul tog 1930 studenten med ryska i betyget vid Nya Elementar, blev värnpliktig sergeant vid 13 i Örebro, utbildade sig till arkitekt (diplom 1935) i USA. Ett tag arbetade han med affärer i Sydafrika, sedan på bank i Haifa i dåvarande Palestina. I slutet av 1930-talet gick Raoul Wallenberg in i Mellancourpeiska Handels AB, ett företag som importerade livsmedel från Ungern.

Per Anger kände flyktigt Raoul från studenttiden. De träffades ett par gånger när Raoul Wallenberg 1943-44 kom till Budapest i affärer.

Hur var han som person?

- En skicklig förhandlare och organisatör. Uppslagsrik. Okonventionell. Språkkunnig. En "fixare". Han hade stark utstrålning, stor auktoritet. Han var en orädd gåpåare.

Men samtidigt, i ensamma stunder, en drömmare, en "professorstyp", som gärna rörde sig på ett intellektuellt plan.

- Till den bilden bidrog kanske att hans mörka, vågiga hår tidigt hade börjat glesna.

Flera av Raouls militära kamrater och vänner från USA har vittnat för Per Anger om hur Raoul redan då i alla sammanhang stod upp för de svaga.

När han den 9 juli 1944 kom med tåg

till Budapest hade han med sig två ryggsäckar, en sovsäck, en vindytgsrock och en svensk armépipistol.

- Den är bara för att inge mig mod, log han.

Vem sände iväg honom?

- Regeringen. Den utsåg i hast Raoul Wallenberg till legationssekreterare och gav honom diplomatpass. Fast bakom stod amerikanerna. De bekostade räddningsaktionen. President Roosevelt själv var angelägen om att denna kom till stånd så fort som möjligt.

Vad utträttade Raoul Wallenberg?

- Direkt och indirekt räddade han 100 000 människors liv. Han hittade på detta med skyddspass till alla judar som på något sätt kunde ha beröring med Sverige. Han mångdubblade den humanitära verksamhet vi på legationen inlett.

Raoul hyrde eller köpte ett 30-tal hyreshus, som han hängde svenska flaggor eller plakat på och som han hävdade var svensk egendom. I de husen gömde han närmare 20 000 judar. Han var så gott som varje dag på stationen och slet ut judar ur redan lastade tåg till Auschwitz, Birkenau och andra förintelseläger. Han var runt i fångelser och uppsamlingsläger, mutade och bluffade sig fram. Och han hindrade i början av januari 1945 att det stora gettol med 70 000 judar sprängdes i luften.

Varför fängslades han?

- Jag tror att ryssarna tog honom för spion. En svensk som med amerikanska pengar räddar judar - nej, KGB miss-tänkte nog att hans mission var svepskäl

för något annat. Enbart namnet Wallenberg var ju, enligt rysk syn, detsamma som "en folkets fiende". När de sedan läste i hans anteckningsbok om en middag med Eichmann och möten med andra tyska potentiater blev de naturligtvis än mer missänksamma. Det ena gav det andra. Snart kom prestige in och väven av lögn blev allt tätare.

Vilka fel begicks från svenskt håll?

- Raoul och vi andra på legationen skulle ha haft av Sovjetbeskickningen i Stockholm utfärdade dokument som på ryska talade om vilka vi var. Vad brydde sig soldater om diplomatpass och annat? Jag begärde att UD i Stockholm skulle hjälpa oss med sådana papper. Men vederbörande på UD ansåg det helt onödigt. Nu 50 år efteråt kan man ju bara spekulera i hur ryssarna skulle ha behandlat Raoul om han haft en av ryska myndigheter utfärdad ID-handling. Hur kunde han ha återförts?

- Om Sverige agerat kraftfullt de första två åren hade vi haft Raoul Wallenberg tillbaka. I stället var vi så undfallna, rädda för att slöta oss med Moskva. 1945 och 1946 är förlorade år. Detta gör mig bitter. Vi kunde ha föreslagit en utväxling. Ryska spioner åkte ju fast lite då och då.

Hur många har vittnat om honom i ryska fångelser?

- Något 25-tal. Den jag tror mest på är professor Nanna Svartz. Hon var personlig vän med flera ryska kolleger och kände andra toppfigurer. 1961 bekräftade ordföranden i medicinska vetenskapsakademien, han hette Mjasnikov,

13/1-95
1-10

1961 begärde att Raoul Wallenberg omedelbart skulle sändas hem till Sverige.

Erlander och resten av regeringen var övertygade om att Wallenberg levde sedan professor Nanna Svartz avslöjat att en rysk kollega sagt henne att svensken lanns på ett mentalsjukhus utanför Moskva.

CHRUSCJIOV DRABBADES av rascriutbrott för andra gången när frågan trots hans dementier togs upp vid Sverigebesöket 1964. Han hotade med att avbryta besöket.

Efter fjorton års relativ stilltje kom en ny svensk protest 1979 efter sensationella vittnesmål som tydde på att Raoul Wallenberg levde i Sovjet. Det gav dock lika litet resultat som när regeringen Olof Ullsten sonderade terrängen i Moskva för en utväxling av Wallenberg mot spionen Stig Bergling.

Med Michail Gorbatsjovs glasnostpolitik kom en öppenhet också i Wallenbergfrågan.

Raoul Wallenbergs familj fick i Moskva av KGB:s företrädare ta emot en del

av hans personliga ägodelar. "helt nyli-gen upphittade".

Arkiv öppnades, dokument letades fram men ryssarna stod på sig: Wallenberg avled i juli 1947.

DET VORE KANSKE FEL att påstå att Raoul Wallenberg ännu i dag är ett störande element i de svensk-ryska förbindelserna.

Inofficiellt lutar det officiella Sverige åt upplåttningen att den då 34-årige Wallenberg faktiskt kan ha avlidit det datum som ryssarna anger, fast i så fall på ett brutalt sätt än av en hjärtsjukdom.

I varje formellt sammanhang vidhålls dock upplåttningen att det inte kan utslutas att han lever så länge motsatsen inte kunnat bevisas.

Guy von Dardels nu påbörjade inventering av de kanske sista resterna av Gulagarkipelagens kusliga värld är ännu ett försök att vinna klarhet och tvinga ryssarna att säga sanningen om Raoul Wallenberg.

INGMAR LINDMARKER

Ger inte upp sökandet

som under kriget lyckades hjälpa tiotusentals judar ut ur det nazistiska Budapest. Förre rikspolischefen Carl Persson är en av de fyra svenskarna i Wallenberg-kommissionen.

■ Har det kommit fram några nya fakta om Raoul Wallenberg?

— I dag känner vi till Wallenbergs öde fram till den 17 juli 1947. Vi vet vilka fångelser han suttit i, när han förhörts och vem som förhört honom.

■ Hur får man fram nya fakta?

— Ryssarna forskar i olika arkiv åt oss, bl a dåvarande KGB:s. De försöker få fram svar på de frågor vi ställer.

Vi har till exempel fått fram en namnteckning, som varit överstruken med tusch, i en förhörjournal. Där emot har intervjuer med personer som borde veta något, mest gamla KGB-officerare, inte gett så mycket som väntat.

■ Varför är det viktigt att fortsätta denna forskning?

— Vi måste få fram sanningen, vad som hände Wallenberg efter den 17 juli 1947. Personligen tror jag

inte ett ögonblick på den officiella ryska uppgiften att han skulle ha avlidit av en hjärtinfarkt i Ljubjankafängelset denna dag. Frågan om huruvida han kan vara vid liv i dag, vid 83 års ålder, efter allt han genomgått, vill jag inte spekulera över. Vi måste fortsätta vårt arbete för att få veta om han blev avrättad, skickad som nummerfånge till ett läger eller som anonym fånge till ett mental-sjukhus.

■ Vem bekostar kommissionens arbete?

— Vi är tillsatta av regeringen och UD betalar våra resor. Några andra utgifter är det knappast. Sammanlagt har vi träffats ett dusintal gånger. Det viktiga arbetet sker ju mellan våra möten.

■ Varför har du engagerat dig i Wallenbergfrågan?

— Jag kände Raoul Wallenbergs mor, Maj von Dardel, mycket väl och började redan som statssekreterare på inrikesdepartementet på 60-talet att söka svar på alla frågorna. Under min tid som rikspolischef kom sedan nyheter om Wallenberg som vi också utredde. □

Fem frågor till...

Carl Persson

Av ASTRID REICHWALD

På tisdag, den 17 januari, är det 50 år sedan Raoul Wallenberg försvann i Budapest. En svensk-rysk kommission har sedan 1991 arbetat med att få fram sanningen om vad som hände den svenska diplomaten.

SÖNDAG 15/1

REPORTAGE

B

1945

50 ÅR EFTERÅT

☐☐ Det är 50 år sedan i år.

Ett halvt sekel sedan andra världskriget slutade och den nya tiden började. Atombomben föll, FN bildades, Pippi Långstrump föddes och Ingmar Bergman började göra film.

1995 är året som präglas av "halvsekelminnen", större och mindre, allvarliga och roliga.

Du kommer att märka dem alla i tidningen. I en stor satsning som löper under hela året ska vi minnas vad som hände under märkesåret 1945. Och vad det fick för betydelse för samhälle och människor.

Vi börjar en januaridag, då en av tidernas mest ryktbara svenskar försvann.

lösningen av judeproblemet, dvs massmordet på Europas alla judiska män, kvinnor och barn.

Raoul Wallenberg var ingen vänlig diplomat. Han hade visserligen kommit till Budapest som svensk legationssekreterare i början av juli 1944, men det var den amerikanska hjälporganisationen World Refugee Board som låg bakom hans uppdrag: att rädda så många judar som möjligt genom att förse dem med svenska pass och ställa dem under den svenska regeringens beskydd.

Krävande uppfostran

Wallenberg hade tre viktiga egenskaper som gjorde honom speciellt lämplig för denna "den sista chansens uppdrag": Han var sedan länge fast besluten att hjälpa de europeiska judarna. Han hade en ryktbar förmåga att övervinna byråkratiska hinder. Och han kunde inte uthärda tanken på att misslyckas.

Det sista beskrevs som ett släktdrag. Att vara en Wallenberg innebär att ha fått en krävande uppfostran. Sveriges mäktigaste finansfamilj fostrade sin söner till ansvarsfulla världsmedborgare, och den unge Raoul var inget undantag.

Raoul Wallenbergs farfars far var André Oskar Wallenberg, grundaren av Stockholms Enskilda bank. Hans farfar hette Gustav och var skeppsredare, politiker och diplomat. Hans far hette Raoul Wallenberg och dog tre månader före sonens födelse i augusti 1912.

När Raoul Wallenberg var sex år gifte hans mor om sig med Fredrik von Dardel, chef för Karolinska sjukhuset i Stockholm. Han uppfostrade Raoul som sin egen son, men det var gamle Gustav Wallenberg som såg till att pojken fick den utbildning som släkttraditionen krävde.

Raoul Wallenberg var en tacksam elev. Skolkamraterna tyckte visserligen att han var en sörpling som hellre läste böcker än spelade fotboll, men de som utmanade honom gjorde det inte förgäves. Redan som barn satte Raoul Wallenberg ständigt sig själv på prov för att övervinna allt som kunde tydas som rädsla eller svaghet. Han bekämpade t ex sin vatten-skräck genom att tvinga sig själv att simma och hoppa. Han lärde sig tidigt att klara sig på egen hand utomlands, och var bara 13 år när han ensam tog tåget från Stockholm till Konstantinopel, för att hälsa på farfadern som var svensk minister där.

Så rullade det på. När Raoul var 14 for han ensam till London för att studera språk. Fyra år senare for han till Poitiers i Frankrike för att läsa juridik. Året därpå kom han till universitetet Ann Arbor i USA, med farfaderns fullmakt att stu-

dera vad han ville. Efter ett par år tog han arkitektexamen.

Farfar Gustav skickade honom till Kapstaden för att praktisera hos en bankir, men Raoul ägnade sig hellre åt exportaffärer och blev på kort tid en efter-sökt representant för svenska företag. Unge Wallenberg hade nämligen en enastående förmåga att förhandla och övertyga.

Vintern 1936 bad farfadern honom att resa till Palestina och sköta kontakterna med en privatbank i Haifa. Det var där Raoul Wallenberg fick kontakt med det judiska problemet. Han träffade tyska judar som lyckats undslippa den nazistiska terrorn, han blev upprörd över judeförföljelserna och besluten att göra vad han kunde för att hjälpa de förföljda.

Skyddspass räddningen

Det var också med den uppgiften han reste till Budapest för första gången 1942. En ungersk-judisk företagare hade kontaktat sina svenska affärsvänner sedan de ungerska judelagarna förbjudit honom att fortsätta sin verksamhet. Ungrarens affärer räddades genom att verksamheten skenbart fördes över till ett nybildat svenskt bolag, Mellaneuropeiska Handels AB, förkortat Meropa. Raoul Wallenberg blev bolagets utlandschef. 1942 och 1943 for han flitigt

till Budapest för att förhandla om affärskontrakt. Han hade därför många kontakter i den ungerska huvudstaden när han sommaren 1944 skickades dit med ett diplomatpass i fickan. För att hjälpa Budapests judar till "en sista chans".

Chansen bestod i att rädda sig undan deportation till de tyska dödslägren med hjälp av ett svensk skyddspass, som Wallenberg utfärdade i den svenska regeringens namn. På sex månader hann Raoul Wallenberg rädda minst 50 000 ungerska judar med hjälp av dessa papper.

Vid nyåret 1945 var det tyska motståndet på väg att bryta samman. Den fascistiska pilkorsregimen hade flytt Budapest. Sovjetiska trupper hade börjat tränga in i stadsdelen Pest, öster om Donau. Den 13 januari mötte Raoul Wallenberg och hans chaufför Langfelder de ryska soldaterna i kulregnet på Bentsurgatan. Wallenberg bar en svensk flagga i handen. Han greps omedelbart.

I fyra dagar var Raoul Wallenberg i Sovjetarméns händer i Budapest. Ännu vet ingen om han betraktades som fånge eller skyddad diplomat under dessa dagar.

Men sedan den 17 januari 1945, då han som hastigast träffade sina ungerska medarbetare, har ingen sett Raoul Wallenberg i frihet.

Samma dag som Wallenberg tog farväl av sina kollegor och försvann i den ryska militärbilen gick ett telegram från Sovjetunionens vice försvarsminister

Enligt gammal god tradition förnekade Sovjet

för honom. Någon gång under hösten 1946 hördes signalen "Vi förs bort" från Wallenbergs cell. (Vittnesmål av Ren-sinhoff 1956)

MEN WALLENBERG SATT I CELL 203 i Le-fortovo fram till våren 1947, vittnar en dåtida cellgranne, tysken Willi Berge-mann. Han hade en livlig kontakt med Wallenberg, men berättar att denne för-svann någon gång mellan mars och maj 1947. (Vittnesmål av Bergemann efter frigivningen 1951, senare bekräftat av dennes cellkamrat Helmut Styhler)

SOMMAREN 1948 fanns Wallenberg i Chaimerjulaget, norr om Vorkuta. Där undersöktes han av den österrikiske lä-karen Menachem Meizer. Läkaren trod-de att fångens förnamn var Paul och sta-vats fel. Men Wallenberg betonade att han var svensk och hette Raoul. (Vitt-nesmål av Meizer 1974)

FRÅN 1948 TILL 1953 vistades Wallen-berg i Vladimirfängelset, långa tider iso-lerad på en specialsektion på fängelse-sjukhuset. Wallenberg hade kontakt med den georgiske socialdemokraten Simon Gogberidze, som kidnappats av KGB under sin exil i Paris. Gogberidzes öde är okänt, men han berättade om si-na kontakter med Wallenberg för de bå-da tyska medfångarna Horst Mülle och Gunther Rehkamp. (Vittnesmål av Mülle 1958, stöds av den franske majo-ren Lucien Gouazé, som satt i Vladimir 1953-58)

I NOVEMBER 1949 träffade den tyske

krigsfotografen Hans Tänzler Wallen-berg i Lefortovo. De båda hann samtala i en halvtimme. Som avstekt så Wallen-berg att ryssarna tänkte låta honom "forsvinna". Han vittnade om spionan-klagelser, tortyr och en namnlös som också finns med i Gustav Richiers vitt-nesmål. (Vittnesmål av Tänzler 1957)

UNDER 1952 SATT WALLENBERG I Versj-refängelset i Ural, där den polske juden Abraham Kalinski såg honom på mo-tionsrundor. Kalinski är ett nyckelvitne i Wallenbergaffären. Han såg också Wal-enberg i cell 23 i Vladimirfängelset den 27 oktober 1958. (Vittnesmål av Kalin-ski 1974)

UNDER TRE DAGAR 1954 VISTADES Wal-enberg på Vladimirs fängelsejukhus, där han talade "murdelafrat" med schweizaren Emil Brugger, fd USA-agent i Wien. (Vittnesmål av Brugger 1958)

DEN 2 FEBRUARI 1961 sågs Wallenberg på motionspromenad i Vladimir. (Upp-gift från fången Lazar Berger till sven-ska UD 1980)

EN AV DE MEST KÄNDA UPPGIFSLÄNNAR-na var den svenska medicinprofessorn Nanna Svartz. 1961 fick hon veta av den sovjetiske hjärtspecialisten Alexander Masnikov att Wallenberg vårdades på mentalsjukhus. Svartz förde genast uppgiften vidare till regeringen, vilket fick statsminister Tage Erlander att offi-cielt kräva Wallenbergs frigivning. Men ingenling hände, och Masnikov förne-

kade senare att han påstått något om Wallenberg.

Detta var en av de gånger Sverige ak-tivt försökte få klarhet i Raoul Wallen-bergs öde. Men den svenska regeringen fick utstå hård kritik för att man inte agerade mer kraftfullt för att få Wallen-berg fri.

Ambassadören trodde på bilkrasch

Och ännu värre: den svenske Mosk-vaambassadören Staffan Söderblom an-tydde rent av för ryssarna att Raoul Wal-enberg kunde ha dödats i en bilolycka i Budapest.

När Söderblom träffade den sovjetis-ke vice utrikesministern Vladimir Deka-nozov den 23 april 1945 påstod svensken att "enligt information som han hade tillgång till kan Wallenberg ha dödats i en bilkrasch" kort efter bortförandet den 17 januari. Detta framgår av Deka-nozovs dagbok, som var hemligstämp-lad fram till våren 1994.

I och med Söderbloms uttalande viss-te Sovjetledningen att den svenska re-geringen inte skulle bråka om Raoul Wallenberg.

Och ambassadören skulle föra fram sina teorier om Wallenberg en gång till. När Staffan Söderblom skulle lämna Moskva fick han en avskedsaudiens hos Josef Stalin den 14 juni 1946. Då

tog han upp ämnet Wallenberg igen: - Ni vet väl att vi gav befallning om att svenskarna (i Budapest) skulle skyddas, sa Stalin.

-Ja, och jag är personligen övertygad om att Wallenberg fallit offer för en olycka eller för rövare, svarade Söder-blom.

- Har ni inte fått något meddelande om saken från oss? frågade Stalin.

- Nej, jag anser det sannolikt att de sovjetryska militärförmyndigheterna ej har några uppgifter om Wallenbergs vidare finns återgivet i UD:s arkiv.

Medan Staffan Söderblom på detta sätt försökte övertyga Sovjetledarna om att de inte hade Wallenberg satt denne inspirerad i Lubjanka, bara några kvar-ter från den svenske ambassadören.

Mycket tyder på att Raoul Wallenberg också dog i Lubjanka ett drygt år sena-re, den 17 juli 1947.

Likvidering lika med döden

Efter Sovjetunionens sammanbrott har nämligen en rad dokument offentliggjorts, som pekar på att Sovjetledarna hade rätt när de 1957 påstod att Raoul Wallenberg hade dött denna dag.

I: Den 13 maj 1947 skrev vice utrikes-minister Vysjinskij till utrikesminister Molotov. I brevet bad han Molotov att

vända sig till KGB-chefen Abakumov för att denne skulle "redovisa det vä-sentliga i saken och ett förslag om dess likvidering".

Enligt ryska språkexperter som arbe-tade i KGB vid den tiden, kan Vysjinskij bara ha menat en sak med "likvidering": att Wallenberg skulle dödas.

Molotov skickade brevet vidare till underrättelsechefen Abakumov med uppmaningen: "Kamrat Abakumov. Jag ber er underrätta mig."

2: Nästa dokument tyder klart på att man planerade att döda Wallenberg. Den 7 juli 1947 skrev Vysjinskij till Aba-kumov och frågade om det förekommit strider eller bombardemang på de plat-ser i Budapest där Wallenberg befunnit sig efter att han omhändertagits av den sovjetiska militären i januari 1945.

Av allt att döma sonderade Vysjinskij möjligheten att påstå att Raoul Wallen-berg stupat redan i Budapest. Sven-skens öde var alltså avgjort när brevet skrevs: Sovjet tänkte inte låta Wallen-berg återvända levande till Sverige.

3: Det tredje viktiga dokumentet är fängelseläkaren Smoltovs dödsattest, som västvärlden så länge tvivlade på. Men en kriminalteknisk undersökning har nu visat att attesten faktiskt är skri-ven av Smolsov på 1940-talet. Den är ingen sentida förfälskning.

4: Det fjärde dokumentet existerar ba-ra i form av en diarienteckning, en an-teckning om ett inkommet brev. Anteck-

"I och med Söderbloms uttalande visste Sovjetledningen att den svenska regeringen inte skulle bråka"

En riktig svensk hjälte

När Sveriges riksdag den 17 januari tänker högtidlighålla minnet av Raoul Wallenbergs försvinnande i Ungern — efter en i sin klass enastående humanitär insats för att rädda judiska medborgare — uppskattningsvis 100 000 — från deras bödlar — kan man tillåta sig att tala om ett sent uppvaknande.

Sedan i stort sett hela världen uppmärksammat och på olika sätt ärat den svenska hjälten har man i Sverige insett att det är dags med en minneshögtid och öppet officiellt erkännande.

Den 17 januari 1945 för Raoul Wallenberg från sitt högkvarter i Budapest till det sovjetiska militärhögkvarteret, dit han kallats, "om som gäst eller fänge vet jag inte", sa Wallenberg, när han lämnade Budapest. I det ögonblicket föll skymningen.

Osäkra uppgifter

Uppgifterna om vilket öde Raoul Wallenberg gick till mötes har säkerligen varit lika många som de gångna åren. Ena gången har det från sovjetiskt håll hetat att Wallenberg "är för oss okänd", andra gången att han är död, tredje gången lite mera specificerat: Wallenberg dog i en hjärtattack den 17 juli 1947, detta sagt av dåvarande utrikesministern Gromyko osv.

Samtidigt har ett antal vittnen framträtt, som gjort gällande att de träffat Raoul i fängeläget i Sibirien, varit cellkamrater med honom i fängelser i Moskva etc.

Omhändertagen?

Alldeles särskilt intressant framstod på sin tid professor Nanna Svartz vittnesmål efter att han samtalat med en rysk professorskollega, Alexander Mjasnikov, som förklarat att Wallenberg är "omhändertagen och vistas på ett mentalsjukhus" — ett yttrande som han senare tog tillbaka genom att påstå att eftersom samtalet förts på tyska, hade han inte begripit frågan. Medan Nanna Svartz hävdade att vederbörande annars talade utmärkt tyska och förstod vad andra sa också.

Lögner

Sedan bör det väl inte förnekas att också svenska talesmän

Krönika av K G Arrbäck

försökt hjälpa till att sätta kött på de sovjetiska lögnbenen. Vi har ju till och med haft ambassadörer som varit villiga att godta det mesta, och en och annan svensk uttolkare har hävdat att Wallenberg förolyckades på ett rätt tidigt stadium.

Andra inslag i väven har varit anmärkningsvärda på ett annat sätt. För den som följt rapporteringen och kommenteringen av Wallenberg-saken är det lätt att erinra sig hur Sten Andersson, förre utrikesministern, som talare vid en "Wallenberg-dag" för några år sedan, drog en rätt anmärkningsvärd parallell, när han skulle lovprisa Raoul Wallenbergs utomordentliga humanitära insatser.

Gåtfullt

"Bland svenska (sådana hjälter) nämner vi Raoul Wallenbergs namn vid sidan av några få andra — en Folke Bernadotte, en Dag Hammarskjöld, en Olof Palme, en Elsa Brändström".

Möjligen borde Andersson ha

växlat några ord med sina israeliska socialistvänner Shimon Peres och Yitzhak Rabin, innan han ställde Bernadotte och Hammarskjöld på samma linje som Wallenberg. Och vad Olof Palme hade i den gruppen att göra förefaller än mer gåtfullt, även om man skall förstå en välartad elev.

Arkiven öppnas

Under senare år — i glasnosts anda — har sovjetiska arkiv öppnats. Raoul Wallenbergs pass och dagbok har överlämnats till hans anhöriga, som ingick i en besöksgrupp för ett par år sedan. Man har gläntat på KGB:s hemliga gömmor. Men den slutliga sanningen torde ännu inte ha gått i dagen.

Det är sannolikt att vi får leva med Raoul Wallenbergs öde som en olöst gåta, och på samma sätt kan vi vänta oss att nya teorier förs fram — som tex att han skulle ha hamnat i någon massgrav eller fallit offer för Stalins utrensningar.

Allt sådant här kanske inte skall ses som negativt.

Raoul Wallenbergs namn lever vidare — som namn på skolor och gator, i USA, i Australien, i Israel, i Kanada och på många andra håll.

Minneshögtid

Sverige, som torde ha tillhört dem som anmälde sig sist i raden av hyllare av en av vår egen tids största humanitära heroer, kanske också har börjat vakna upp. Vi börjar med en minnes- och hedershögtid i Sveriges riksdagen den 17 januari, Wallenberg-dagen, 50 år efteråt.

K G Arrbäck

K G Arrbäck, Västerås, är f.d. politisk redaktör för Vestmanlands läns tidning, VLT.

Vestmanlands
läns tidning

16/11 (okt 16)

Half a century of silence

FIFTY years ago today, Raoul Wallenberg disappeared into the Soviet gulag.

The scion of a distinguished Swedish banking family, the 32-year-old Wallenberg took on the "mission impossible" of rescuing a doomed Jewish community while serving as a Swedish diplomat in Budapest. He arrived there in July 1944 at a time when Hungarian Jewry faced total annihilation. The thousands who survived owed their lives to Wallenberg.

Virtually nothing is known about his kidnapping by Moscow's military and political leadership a half-century ago.

Russia, to this day, refuses to open its secret files on Wallenberg and disclose what happened to him and why.

Yet if Moscow is to cast off its totalitarian past and adhere to President Boris Yeltsin's 1992 promise to the US Congress of "no more lies," it must reveal the still-buried facts of the Wallenberg case.

Sweden has an obligation to pressure Moscow. Yet a far greater responsibility devolves upon the US, which hired Wallenberg. To all intents and purposes, Wallenberg was an employee of the US's War Refugee Board, set up in January 1944.

For much too long, the US had failed to respond effectively to the Nazi persecution of European Jews, most notably by failing to offer itself as a haven for refugees.

The moment was urgent. On March 15 of that year, the Nazis swept into Hungary, and Adolf Eichmann was determined to bring about the "Final Solution" for its 800,000 Jews. President Roosevelt spoke out vigorously, warning that war crimes, includ-

ing the massacre of Jews, would not go unpunished.

Offices of the War Refugee Board were established in several countries, none more important than Sweden. As a neutral country with a legation functioning in Hungary, Sweden was seen as indispensable to the humanitarian effort. It was prevailed upon to make its diplomatic office in Budapest the centerpiece of a major rescue mission. Raoul Wallen-

If Moscow wants to shed its totalitarian past, it must open up the Wallenberg file

berg was to become its instrument.

Iver C. Olsen was the board's representative in Stockholm. In his final report, he credited Wallenberg with saving 100,000 lives. But it took the US government nearly 35 years to recognize Wallenberg's heroism formally. In 1981, Congress bestowed upon him an almost unprecedented distinction for a foreigner - "honorary citizen." The only non-American who had previously received such an honor was Winston Churchill.

THE CLIMACTIC achievement of Wallenberg's work was to be a relief effort for the Jewish survivors of the Nazi massacre in Hungary. He intended to deliver details of the plan to the head of the Soviet occupation forces, Marshal Rodion Malinovsky, whose headquarters were in Debrecen, some 160 km. away from Budapest.

On January 17, 1945, Wallenberg set out. A close colleague, Dr. Ernő Pető, rode with him for a short distance. Wallenberg, pointing to his Soviet escort, told Pető: "I don't know if they're protecting me or watching me. I'm not sure if I'm their guest or their prisoner." The observation proved prophetic.

What happened then is still unknown. A document that surfaced in 1989 indicates that the Swedish diplomat was arrested on January 19, as a "prisoner of war." Another document from the archives of the Russian Ministry of Defense, unearthed in 1991, indicates that the order for Wallenberg's arrest came from one of Moscow's highest officials, Nikolai Bulganin, deputy minister of defense. No reason is given for the arrest.

At first, the Kremlin acknowledged that Wallenberg was in Soviet hands. Two years later, it claimed he was totally unknown to Soviet authorities.

A decade later, during the Khrushchev era, came the acknowledgment of Wallenberg's imprisonment at Lubyanka and the assertion that he had died of a heart attack in 1947, and was cremated. But a 1947 list of cremations by Moscow's only crematorium makes no reference to Wallenberg.

To this day, Moscow has concealed vital documentation that would answer two central questions: Why was Wallenberg apprehended? And precisely what happened to him?

The writer is former director of International Policy Research, B'nei B'rith (New York), and author of The Promises We Keep: Human Rights, the Helsinki Process, and American Foreign Policy.

17/1/95 Jousala
PVL

According to the official version of the Soviet Authorities, the Swedish Diplomat died of a heart attack at the Lubyanka prison in Moscow two years later, on the 17th July 1947.

Contradicting Testimonies

His family and friends, as well as many experts in the world, refused to believe that Wallenberg was dead, especially in view of testimonies of former prisoners, who claimed to have seen him alive in camps and prisons of the former Soviet Union, to the end of the seventies.

"I do not believe the Soviet version, not for a second. When I met him, Raoul was physically and mentally strong", said Per Anger, 81, a retired Swedish diplomat, a former Secretary at the Swedish Legation in Budapest, who met with Wallenberg shortly before his arrest.

"The Russians suspected him of spying. A Swede who used American funds to save Jews, was too much for them", said Anger, a friend of Wallenberg since childhood and a fellow student, who has devoted his life in search of the truth about the missing diplomat's fate.

"I Have to Continue"

"I last saw him on the 10th January 1945. This was after we had met with the SS General. Raoul wore his eternal grey suit. I told him that we had better look for a refuge, but Raoul refused. He told me "I have to continue", Anger remembers.

Raoul Wallenberg had rented about 30 houses in which close to 20.000 Jews hid. "He saved directly and indirectly the lives of 100 thousand people", Anger states.

"I am happy that I had the privilege to live close to this man, who fought with all his might against violence and death. If Sweden had acted sooner he would be in our midst today. At least 25 people have seen him alive in Soviet prisons", Anger adds.

Some 40 books have been written about the life of the diplomat. Many films, documentaries and television series have been dedicated to him. Israel has granted him the title "Righteous among the Nations" and in 1981 the USA made him an honorary citizen.

* * *

Raoul Wallenberg

Minns Raoul Wallenberg

I dag är det 50 år sedan Raoul Wallenberg greps i Budapast. Han och hans chaufför fördes i väg av de ryska trupperna under befäl av marskalk Malinovskij. Ännu finns det inga säkra uppgifter om vad som hände Wallenberg efter bortförandet. Enligt ryska uppgifter dog han i hjärtinfarkt i Lubjankafängelset i juli 1947. Under hela efterkrigstiden har emellertid vittnesmål gjort gällande att han skulle vara i livet och vistas på olika fångläger eller mentalsjukhus.

Raoul Wallenberg är en av andra världskrigets verkliga hjältar. I krigets slutskede räddade han, på uppdrag av USA, uppskattningsvis 100 000 människor från döden i nazisternas koncentrationsläger.

Till dess motsatsen är bevisad kan det inte uteslutas att Wallenberg fortfarande lever. Det är också den svenska formella

uppfattningen (även om de flesta tror att Wallenberg avrättades 1947). Fallet Raoul Wallenberg kan emellertid inte avslutas innan dess sanningen är fastlagd. Och även då bör hans insatser och levnadsöde hållas levande.

Nya Weimars tider 17/1

Härnösand, måndag

Wallenberg - hjälten som vi övergav!

Raoul Wallenberg, en av vår tids absolut största, räddade med sina skyddspass över 100 000 judar undan förintelsen, men han övergavs själv på ett skamligt sätt av den svenska regeringen när han hamnat i ryskt fångenskap.

Dåvarande utrikesministern Östen Undén ville inte "gräla" med ryssarna.

Det får vi inte glömma i dag, exakt 50 år efter det att Wallenberg greps i Budapest och fördes bort av ryske marskalken Malinovskij.

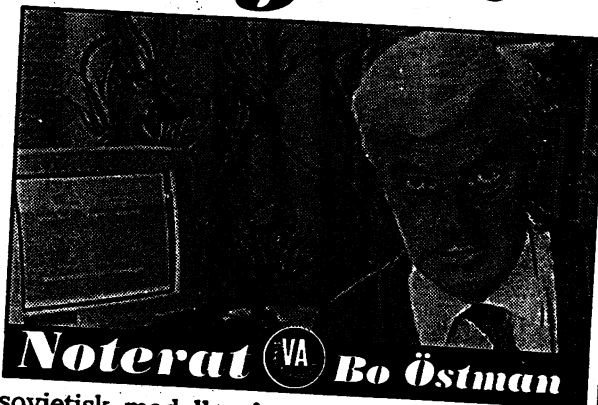
Och 49 år efter baltutlämningen, en annan skamfläck som aldrig kan tvättas bort!

Han letar fortfarande

Den svenska regeringens tafatta och resignerande inställning ledde till att Raoul Wallenberg aldrig återvände till Sverige. Regeringen nöjde sig med förklaringen att han hade avlidit i Ljubljankafängelset i Moskva 1947 - trots mängder av vittnesmål om att han levte långt senare.

Från 50-talets början minns jag bl a berättelser av f d ryska fångar som hävdade att de med knackningar i cellväggar hade nått kontakt med Wallenberg.

Troligen spärrades han så småningom in på något mentalsjukhus enligt sedvanlig

Noterat **VA** **Bo Östman**

sovjetisk modell, något som för övrigt Jeltsin-kritikern och människorättskampen Kovaljov ännu i dag jobbar hårt för att försöka bringa klarhet i.

Skulle bytas mot Bergling

Men för 48 år sedan gav svenska regeringen i stort sett upp. Låt vara att Tage Erlander 1961 och 1964 aktualiserade frågan med Chrustjov och 1965 med Kosygin innan regeringen Ullsten 1979 försökte utväxla Wallenberg mot storspionen Stig Bergling - men det var något pliktskyldigt och resignerat överagerandena.

Hela tiden kändes det att man ansåg det viktigare att hålla ryssarna på gott humör och slippa irriterande svar än att få riktig klarhet i Raoul Wallenbergs öde.

Sågs som befriare

Ändå är det helt klart att ryssarna grep honom och hans chaufför i Budapest den 17 januari 1945. Samma ryssar som

han faktiskt väntade som befriare undan nazister och ungerska pilkorsare efter att med amerikanska pengar ha räddat livet på 100 000-talet judar. Wallenberg var djärv, orädd, skicklig förhandlare och använde mutor, bluffar, lögnar för att rädda judar undan förintelsen - och lyckades.

Inget vara stolta över

Wallenberg är hedersmedborgare i en lång rad länder efter sina insatser i krigets slutskede.

Runt om i världen har människor jobbat hårt för att få klarhet i hans öde och för att få fram sanningen. I främsta leden har tusentals av dem han räddat gått.

I Israel lyfts också Raoul Wallenberg fram i skolundervisningen som en människa som tog stora risker för att rädda andra.

Men i Sverige har vi ingen anledning vara stolta över insatserna för att få klarhet i vad som hände honom.

Vi kan bara skämmas!

Kampen mot likgiltigheten

■ "Ich bin Wallenberg" - jag är Wallenberg.

För 100 000 judar i andra världskrigets Budapest betydde de orden skillnaden mellan liv och död. Adolf Eichmann tänkte skicka dem till gaskamrarna, men svenskens pass och flaggor kom emellan.

I dag är det 50 år sedan han försvann i Gulag-arkipelagen.

Niklas
Ekdal

Raoul Wallenberg blev det kalla krigets första offer. Han representerade något som inte passade in i Josef Stalins planer för Ungern - anständighet och rätt - och förpassades därför till ett liv i fångenskap.

Svensken lurade den nazistiska djävulen, men inte den stalinistiska. Det måste ha dröjt många, långa månader i cellerna innan denna bittra sanning gick upp för honom.

Med paranoida sovjetiska ögon var Wallenbergs uppdrag i Budapest absurt. En neutral svensk, dessutom kapitalist, som riskerade livet för att rädda en övergiven folkspilla. Han måste helt enkelt vara spion, eller ännu värre: en kontaktman för separatfred mellan Tyskland och västmakterna.

I efterhand är det lätt att se hur den ryska kalkylen såg ut. Det var svårare i kaosets Budapest

vintern 1945 när stridsvagnarna med den röda stjärnan kom som "befriare".

Ungern bytte en tyrann mot en annan. Europa gick in i ett historiskt undantagstillstånd som skulle bestå i 45 år. Först nu har det förflutna hunnit i kapp oss, på gott och ont.

■ Centraleuropa är fritt, men de ungerska judarnas öde har drabbat ett annat folk: Bosniens muslimer. Inramningen, omfattningen och omständigheterna är annorlunda, men folkmordets mekanis-

mer skrämmande lika.

Det som börjar med krossade rutor och våldtäkter fortsätter med massavrättningar och koncentrationsläger. En plan sätts i verket. Fascismen och likgiltigheten gör gemensam sak.

Raoul Wallenberg slogs mot bäggedera. Han visade att någon var beredd att ta risker för människovärdet och gjorde på så sätt ännu mer än att rädda 100 000 liv: han gav de förföljda en gnutta värdighet mitt i deras absoluta helvete.

Många överlevande från nazisternas läger har vittnat om att omvärldens passivitet var plågsamast av allt. Känslan av övergivenhet vändes till självförakt. Till sist föreföll det som om bödlarna var i sin fulla rätt, eftersom ingen kom till undsättning.

Det är en skam att någon tvingas känna likadant i 90-talets Europa. Och det är en skam att Sverige inte gjort större insatser för att befria Raoul Wallenberg - en man vars föredöme behövs mer än någonsin.

Expressen

17/11

vinklat *Gåtan med Wallenbergs fängslande*

■ ■ Spåren upphör i det ungerska Debrecen för 50 år sedan. Raoul Wallenberg och hans chaufför Vilmos Langfelder anlände till den historiska staden på kvällen den 17 januari 1945.

Det var i Debrecen Ungerns uppror mot Habsburg inleddes den 14 april 1849, men det är inte troligt att den svenske diplomaten ägnade någon tanke åt den tragedin. Han hade nog med den han själv försökte avvärja. Hans ärende var att få ryskt beskydd för de omkring 60 000 judar, som med skyddspass från Sverige, Schweiz och Vatikanen, fortfarande befann sig i livet i Budapest.

Det var en nödvändig kontakt; de ryska trupper som långsamt trängde in i Budapest för fram med ett barbari som – enligt Wallenbergs vän Per Anger – överträffade vad tyska SS-män och ungerska pilkorsfascister förmått.

■ De räddade judarna fanns i mer än hundra byggnader på olika håll i staden och man visste redan att det inte lönade sig mycket för dem att vinka med skyddspassen. De hindrade inte ryssarna från att plundra och våldta.

Raoul Wallenberg hade den 14

• *Leonid Brezjnev – den främst ansvarige?*

och 16 januari väddat till ryska frontofficerare att ingripa, men blivit hänvisad till högre befälsinstanser bakom frontlinjen. Den 17 januari erbjöds han eskort till en stab utanför Budapest och vid ettiden på eftermiddagen körde han ut ur staden, åtföljd av ett tiotal ryska militärpolis på motorcyklar.

Han var förbryllad över ryssarnas som han tyckte fientliga uppträdande och när han tog avsked av en representant för det judiska rådet sade han:

– Jag vet inte om jag är gäst eller fänge, om de skyddar mig eller vaktar mig.

■ Färden blev längre än han väntat, den gick till Debrecen där den ryske befälhavaren på den ungerska fronten, marskalk Rodion Malinovskij, hade sitt högkvarter. Där fanns också armégruppens politiske officer

som hette Leonid Brezjnev. Ett med tiden välbekant namn.

Om vad som hände i Debrecen under kvällen och natten den 17 januari finns bara rykten. Enligt en version, som anses trovärdig, skall Wallenberg ha mottagits hövligt av Malinovskijs adjutanter och bjudits på middag, men därefter ha hämtats till ett brutalt förhör av några säkerhetsofficerare, som ville veta var han förvarade de pengar och värdehandlingar han mottagit för sina judiska skyddslingars räknning. När han vägrade ge några uppgifter därom fördes han och Langfelder utan vidare till ett flygplan och flögs till Moskva där de sattes in i Ljubljankafängelset.

■ Ekonomiska svindlerier kantade Leonid Brezjnevs karriär. Det var känt redan medan han var Sovjetunionens mäktigaste man och avslöjades fullständigt efter hans död. Var det helt enkelt i ett försök att dölja sin framfart under kriget som han lät Wallenberg försvinna någonstans i Gulag? Var Brezjnev och inte som det vanligen antagits, vice utrikesministern Victor Abakumov, den främst ansvarige för denna exempellösa förbrytelse?

Den gissningen är så god som någon annan för någon rimlig förklaring till fängslandet av Raoul Wallenberg har aldrig presterats.

ALLAN SANDSTRÖM
Allan Sandström är författare och frilansjournalist.

VK ca 17/1/95

"RAOUL FRIADE TILL MIG"

Raoul Wallenberg blev förtjust i den unga stockholmskan och friade.

– Ja, han friade och ville gifta sig med mig. Men jag tackade nej.

Jeanette von Heidenstam, 71, ler åt ungdomsminnet.

Den välkända programledaren i många underhållningsprogram i TV, också Sveriges första TV-hallå, berättar för Expressen hur hon upptäcktes av en av vår tids stora hjältar.

I dag är det 50 år sedan Raoul Wallenberg greps i Ungern och försvann någonstans i Stalins sovjetiska mardrömsvärld.

"Det är farligt"

Jeanette von Heidenstam minns glasklart Raoul Wallenbergs sista dramatiska ord till henne:

"Nu ska jag åka, och det är farligt, förstår du."

– Det var hans avsked, sedan hörde jag aldrig någonting mer av honom. Jeanette och hennes vänner tillhörde under 40-talets första hälft ett av de överklassgänget som roade sig i Stockholms dåvarande innerstad, så gott det gick dessa dystra krigsår.

Jeanette von Heidenstam säger att hennes bekantkap med Raoul Wallenberg inte bör "blåsas upp".

– Men det är sant att vi träffades några gånger.

– Raoul var en mycket levande person, fast äldre än jag.

Jeanette var 19 och Raoul redan 30 när de två träffades.

– Raoul blev lite förtjust i mig. Men han upptäckte fler unga kvinnor vid den tiden.

Tyckte det var lite lustigt

– Jag tror inte alls att han var vansinnigt kär i mig. Fast det var mig han direkt friade till!

Frieriet ägde rum på en uteservering vid Drottningholms slott utanför Stockholm.

– Jag tyckte hans frieri var lite lustigt, skrattar hon. För mig var han ju en "gubbe". Jag hade inte en tanke på giftermål.

– Hur träffades du och Raoul Wallenberg första gången?

– Vi träffades förmodligen i ett gäng på någon lunch eller middag, kanske på gamla Bellmansro. Han bjöd ut mig och jag tyckte han var rolig och spännande, fast han attraherade inte mig. Jag var inte ett spår förtjust i honom. Han ringde väl mig ett tiotal gånger, tror jag.

"Han visste nog och kunde"

• Men han var förtjust i dig?

– Ja, det var uppenbart. I den här åldern är man ju road av lite äldre herrar som man tror vet och kan. Och han visste nog och kunde.

• Jasså, minnsann.

– Vi hade inte ens pussat. Jag gillade honom som person.

I dag är det femtio år sen Wallenberg försvann

men inte mer än någon annan man.

I den åldern är man mest road av sig själv och uppskattar om någon tycker att man är snygg eller trevlig...

• Vad gjorde ni när ni träffades?

– Jag minns att jag brukade cykla vid hans sida när han var ute och joggade på Östermalm.

• Blev du paff när Raoul Wallenberg plötligt friade till dig?

"Man var lite söt"

– Jodå, jag blev lite förvånad. Men på den tiden var man lite söt, så det hände att herrar tyckte att de skulle gifta sig med en.

• Hur svarar man på ett sådant överraskande frieri?

– Jag sa ungefär: "Hörrud, jag är inte alls i den åldern att jag vill ta ställning till sådana saker."

– Det är väldigt fint och smickrande att du tycker det skulle vara roligt, men jag kan inte tänka mig ett giftermål med någon alla.

• Hur reagerade Wallenberg på detta?

– Jag minns inte. Men jag hade svarat trevligt, så han behövde inte kän-

na sig blåst.

• Var Raoul Wallenberg känd som en fläckjägare i Stockholm?

– Inte alls. Han såg trevlig ut, men var inte särskilt stilig, vill jag minnas.

– Han var mycket mörk och hade fina ögon. Han var en intelligent människa och hade humor.

– Vi kunde skratta ihop, och han var trevlig att tala med.

"Allt var så hemligt"

• Kom du sedan att följa hans öde som räddare av judar i Budapest?

– Nej. Allt var så hemligt. Jag undrade förstås ibland över vad han gjorde, men jag förstod av hans sätt att jag inte borde fråga honom.

• När började du förstå att Raoul Wallenberg var en kämpa för mänskliga rättigheter och en äkta hjälte?

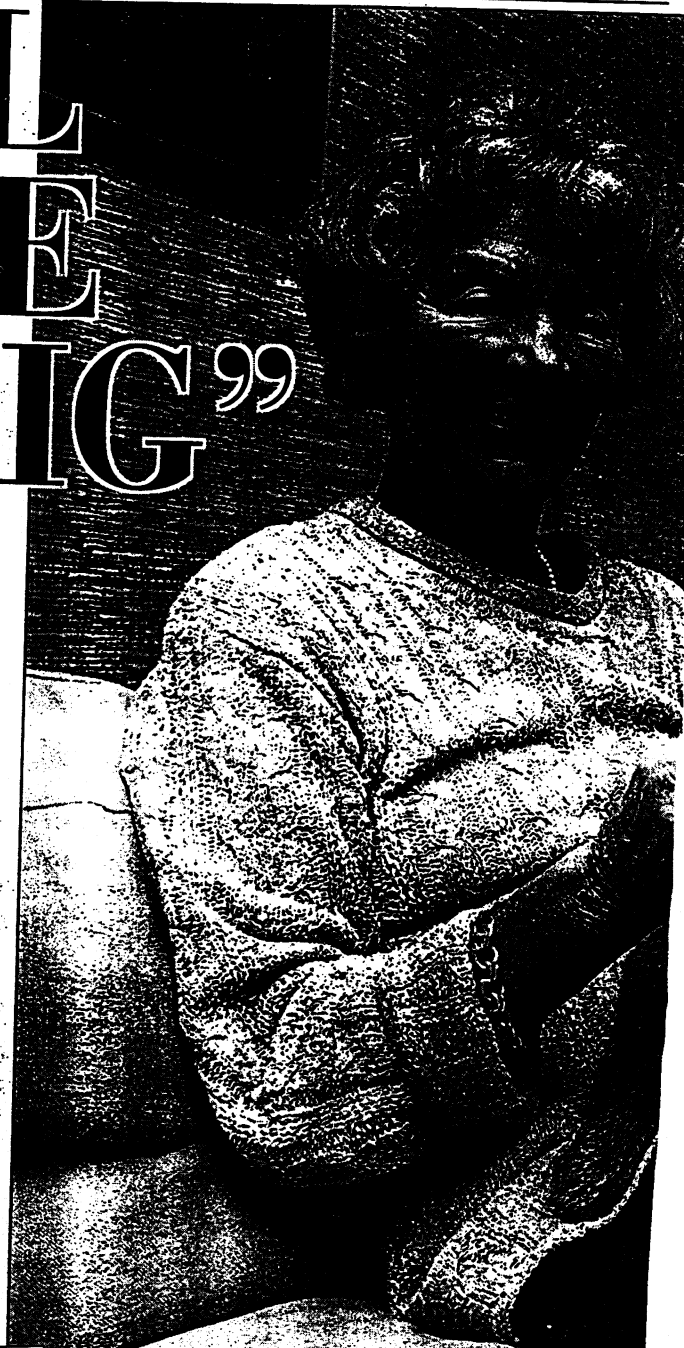
– Inte förrän kriget var över och han saknades. Småningom förstod jag hans gärning. Man blir mäkta imponerad.

– Han gjorde en stor och beundransvärd insats, den mannen.

Wallenberg i Budapest, gripen av ryssarna. Minnet av hans insatser under andra världskriget, då han hjälpte tusentals ungerska judar att fly högtidlighålls i dag i riksdagen.

– Jan Ellas-son, 54, kabinettssekreterare vid utrikesdepartementet, som ska hålla högtidstalet i riksdagen, på begäran av Raoul Wallenbergs familj.

Den kända TV-personligheten Jeanette von Heidenstam var på vippen att bli Raoul Wallenbergs fästmo. Han friade, men hon tackade artigt nej. Expressen träffade henne i hennes våning på

VARFÖR JUST DU?

I dag för 50 år sedan försvann Raoul

Wallenberg i Budapest, gripen av ryssarna. Minnet av hans insatser under andra världskriget, då han hjälpte tusentals ungerska judar att fly högtidlighålls i dag i riksdagen.

– Jag har länge sysslat med Wallenbergfrågan inom UD. Men dessutom finns det en personlig aspekt; min hustru har vuxit upp med Raoul Wallenbergs systerdötter.

• Vad betyder Raoul Wallenberg för dig?

– Att en människa kan handla på ett självklart sätt, att man inte behöver gå igenom en stor beslutsprocess för att göra det rätta.

• Hurdan människa var han, tror du?

– Infallerlik, aktiv, modig, orädd. Han kunde improvisera och förhandla och spela alla de olika roller man måste spela i en så här dramatisk och kaotisk situation som det var i Budapest under krigets slutskede.

• Har svenska staten verk-

ligen gjort tillräckligt mycket för att få fram sanningen om Raoul Wallenberg?

– Man hade nog velat se lite mer aktivitet omedelbart efter Raoul Wallenbergs försvinnande. Men därefter tror jag allt har gjorts som är möjligt att göra för att finna honom.

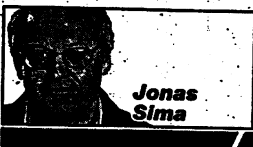
• På vilket sätt agerar ni nu?

– Vi hoppas att arbetet i den svenak-ryska kommission som arbetar sedan 1991 ska visa att det demokratiska Ryssland kan ta fram sanningen om Raoul Wallenberg.

• Tror du verkligen att han lever?

– Så länge vi inte har bevis på motsatsen utgår vi från att han lever.

– SUSANNE HOBOHM

Jonas Sima

Cellspion väntade på Wallenberg

Sv. D. 95-01-17

● Vi vet numera att Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjet initierades från högsta ort. Ordern att arrestera och föra honom till Moskva är undertecknad av vice försvarsministern, senare rege-

tidpunkten varierar något. Scheuer skulle ha råkat i sovjetisk fångenskap vid Stalingrad runt årsskiftet 1942/43, Schlütter den 21 juni 1941, dagen före operation Barbarossa.

Denna tidpunkt har hos Grofmer 1949 förskjutits flera år framåt. Han sade till Odenigo att ryssarna hade gripit honom efter erövringen av Wien våren 1945 (Fronia anger 1951 som exakt datum den 13 juni 1945). Andamålet helgar denna revision av tidtabellen. Grofmer hade uppenbarligen i uppdrag att tala med Odenigo om Raoul Wallenberg.

Grofmer påstod sig känna Budapest väl. Han kunde berätta om Wallenberg och dennes räddningsaktion. Han visste rentav att Wallenberg inte var karriärdiplomat och har ännu hetare information om Wallenberg: "Han satt inspärrad i Lefortovskaja åtminstone till den tidpunkt då Grofmer flyttades till Odenigos cell."

APROPÅ

ringschefen Bulgarin den 17 januari 1945. Samma dag flyttades Gustav Richter, polisattaché vid tyska legationen i Bukarest 1944, från rannsagningshäktet i Lefortovo till cell 123, inre fängelse i Lubjanka.

Bakgrunden till denna åtgärd framgår av en skrivelse från chefen för Lefortovo, Ionov, till hans kollega Mironov i Lubjanka: "Anhåller om order från Er att flytta Richter, Gustav från Lefortovo till inre fängelse och placera honom hos Schlütter, som framdeles skall benämnas Scheuer."

NÄR WALLENBERG fjorton dagar senare fördes in i nr 123, Lubjanka, satt cellspionen redan och väntade på honom. Denna cellspion spelar en central roll i Wallenbergaffären. Hans historia har dock aldrig berättats. Fram till 1947 opererar han under täcknamnet Scheuer. Han har 1948 återtagit sitt namn de guerre Schlütter. Sedan Wallenberg förflyttats i mars 1945 förs efterhand de båda tyskarna Horst Kitchmann och Ernst Huber in till honom. De hade det gemensamt att de våren respektive sommaren-hösten 1945 suttit tillsammans med Wallenbergs chaufför Wilmos Langfelder.

Cellspionen har 1949 omkostymerats till Franz Rudolf Grofmer. Armando Odenigo, Italiens beskickningschef i Rumänien, är maj-september 1949 hans medfånge i nr 141, Lefortovo. Namnet har 1951 lätt retuscherats till Franz Rudolf Fronia. Den danske gränsövergångaren Mogens Carlsson får månaderna april-december 1951 vara hans gäst i nr 248, Butyrka.

Det är förvisso lättare att byta namn än att förändra sitt utseende. Cellspionen ges också av medfångarna ett entydigt signalement: i femtioårsåldern, cirka 170 cm lång, mörkt hår, bruna ögon. Han har genomgående sagt sig tillhöra det tyska militära kontraspionaget Abwehr. Även i detaljerna visar sig ibland hans inlärd läxa konstant. Richter får 1945 av Scheuer veta, att han bor på Windmühlgasse 11 i Wien. Exakt samma bostadsadress anger Fronia 1951 för Mogens Carlsson!

SCHEUER/Schlütter skall båda ha varit radiohandlare i Wien före kriget. Deskall hagripits, då de civilklädda på sovjetiskt territorium försökte installera radioanläggningar (utan tvivel en bra biografi för en cellspion, som skulle suggerera medfångar att erkänna spioneri).

DET BÖR HÅLLAS i minnet att de fångslade italienska diplomaterna, i motsats till sina tyska, ungerska etc kolleger, aldrig dömdes straff. De sändes i stället kollektivt tillbaka till Italien genom ett repatrieringsbeslut den 6 september 1950.

Den svenska regeringen irriterade åren 1946-47 sovjetiska myndigheter med rader av framstötter om Wallenberg. Säkerhetsorganen medgav i februari 1947 inför det sovjetiska utrikesministeriet att man hade Wallenberg till sitt förfogande. Utrikesministeriet efterlyser ytterligare besked. Vice utrikesminister Vysjinskij, som skulle avge ett svar till Sverige, begärde i början av juli 1947 av säkerhetsministeriet att man skulle utforska vad Wallenberg hade haft för sig i Budapest. De närmaste veckorna förhörs åtminstone sex fångar, däribland Richter, Kitchmann och Huber, vilka på ett tidigt stadium varit Wallenbergs och Langfelders medfångar.

Dessa medfångar förbjöds strängt att yppa något om Wallenberg och sätts därefter månadsvis i ensamcell. Vysjinskij svar till Sverige den 18 augusti 1947 är obevekligt: Wallenberg finns inte i Sovjet och han är okänd för oss här. Nästa svenska note i ärendet avlämnas först den 11 februari 1952.

DET ÅTERSTÅR mot denna bakgrund onekligen att klarlägga varför cellspionen Grofmer sommaren 1949 har presenterat denna historia om Wallenberg, inklusive hans aktuella fortvaro i Lefortovo, för Odenigo, en högt uppsatt italiensk diplomat vars frigivning snart skulle komma. Det kan inte uteslutas att de väldiga arkivbestånden från de sovjetiska säkerhetsorganen rymmer interna skrivelser också om detta.

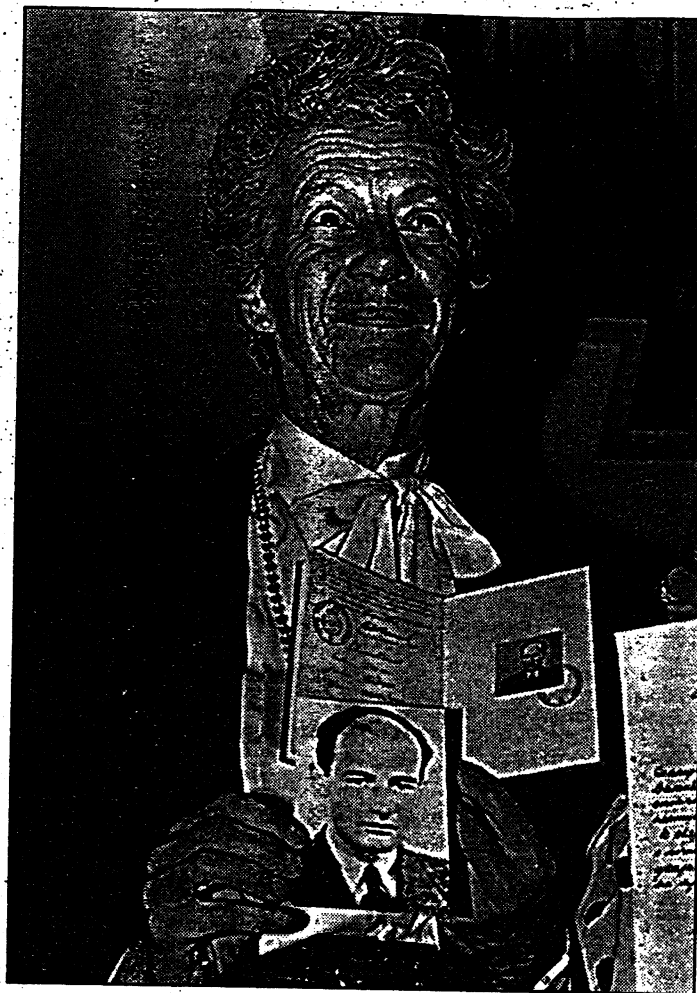
ROLF KARLBOM
docent

El misterio Wallenberg

Medio siglo de la desaparición del sueco que salvó de los nazis a 100.000 judíos

RICARDO MORENO, Estocolmo
Un día como hoy del año 1945, el diplomático y hombre de negocios sueco Raoul Wallenberg fue detenido, junto con su conductor, en Budapest por fuerzas soviéticas dependientes del mariscal Malinovski. Hasta hoy, su paradero sigue siendo un misterio. Las especulaciones en torno a la desaparición de Wallenberg no han cesado durante este medio siglo. Sobre ello se han publicado no menos de 40 libros. La editorial Arcade acaba de publicar el último, *Letters and dispatches, 1924-1944 (Cartas y despachos, 1924-1944)*, de Wallenberg. Libros, películas y artículos periodísticos han mantenido vivo el recuerdo del hombre al que se le atribuye la salvación, por intervención directa o indirecta desde su cargo de secretario de la Embajada sueca en Budapest, de cerca de 100.000 vidas, especialmente de judíos cuyo destino final hubieran sido los campos de exterminio nazis.

Con posterioridad a la desaparición de Raoul Wallenberg, otros diplomáticos suecos, entre ellos el mediador de las Naciones Unidas en el conflicto de Oriente Próximo, Folke Bernadotte, y el secretario general de las Naciones Unidas desde 1953, Dag Hammarskjöld, perdieron la vida, víctimas de atentados terroristas. Poco a poco, esos nombres fueron olvidados. En cambio, la figura de Wallenberg ha sido mantenida en primer plano. La exaltación de la tarea humanitaria cumplida por el diplomático en los meses más críticos de la II Guerra

La hermanastra de Wallenberg muestra una foto y el pasaporte de Raoul.

Mundial, la pertenencia de la víctima a una de las familias más poderosas de Suecia y la utilización de una carta política en la guerra fría han ayudado a mantener viva su memoria.

Tal vez por esto, en la prolífica bibliografía que se ha ocupado del caso Wallenberg pueden encontrarse las más contradictorias interpretaciones acerca de los motivos de la desapari-

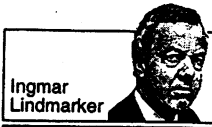
ción de un hombre que hoy tendría 82 años.

Raoul nació un 4 de agosto de 1912 y recibió la educación que era común a los miembros de su familia. Tras el servicio militar, estudió arquitectura en Estados Unidos, trabajó en los negocios de la familia, en Suráfrica y en un banco en Haifa, por entonces ciudad palestina. Sus biógrafos lo han descrito como un hábil negociador, con gran capacidad organizativa, poliglota, de una personalidad cautivadora y que, al mismo tiempo, imponía respeto. Estas pragmáticas cualidades no excluían su familiaridad con el mundo intelectual ni chispazos de soñador.

Cuando un 9 de julio de 1944 bajó de un tren en Budapest llevaba consigo dos mochilas, un saco de dormir, un abrigo contra el viento y una pistola del Ejército sueco. Refiriéndose a ella, cuenta otro diplomático que el viajero había dicho: "Esto es sólo para darme coraje". Per Anger, embajador de Suecia en Budapest, fue la última persona que vio con vida a Raoul Wallenberg. Esto ocurrió el 10 de enero de 1945, fecha en que ambos mantuvieron una reunión con un general de las SS. Anger recordó recientemente, en el diario sueco *Svenska Dagbladet*, que el general nazi, con una mirada fulminante, le espetó a Wallenberg: "Usted es nuestro mayor enemigo aquí en Budapest". No fueron, sin embargo, los alemanes los responsables del destino posterior de Wallenberg, que todavía sigue siendo un misterio.

Wallenberg har förtjänat egen gata

● Medan Raoul Wallenberg i går hedrades i riksdagen och på olika håll i världen, krossades som vanligt tom-

Ingmar Lindmarker

flaskor och smälldes det i toalettdörrar på den plats i Stockholm som fått namnet Raoul Wallenbergs torg. Inte många stockholmare vet att torget är en ynka plätt av Nybroplan.

Med tanke på de storslagna ord som politiker yttrade och ledarskribenter skrev om Wallenberg på 50-årsdagen av hans försvinnande får det betraktas som en halvmesyr, rentav upprörande, att han gömts undan i sin födelsestad. Den anonyma triangeln på Nybroplan inramas av en offentlig wc-kub och en skräpbehållare för tomglass liknande en återanvänd rymdkapsel.

Raoul Wallenbergs torg är inte ens en adress eftersom namnet Nybrokajen behållits. Platsen har förlorat de skönhetsvärden som fanns. Vikens vatten skymms av en aldrig sinande fordonsflod. Men statyn då? Den föreställer John Ericsson.

Det riktiga hade givetvis varit, och det är ännu inte för sent, att ge Raoul Wallenbergs namn åt ett torg eller en gata som dagligen används som adress och mötesplats. Döp om hela Nybroplan eller Östermalms-torg eller det Sergels torg som nu skall snyggas upp. Då skulle Wallenberg äntligen få en hedersbevisning som motsvaras av politikernas högstämda retorik och svenskarnas beundran.

Tyvärr finns det ett slags rädsla, i det här fallet hos Stockholms myndigheter. Man vågar sig inte på en ordentlig markering. Lagom får räcka. Det förundrar många utlänningar som vågar kalla Raoul Wallenberg för en av vår tids hjältar.

Ett namnbyte som skulle väcka entusiasm vore att döpa om Gjörwellsgatan i Marieberg till Raoul Wallenbergsgatan. Det skulle ge bland annat Svenska Dagbladet en adress att känna stolthet över. Och den ryska ambassaden skulle komma att ligga på Raoul Wallenbergsgatan 31, till ständig påminnelse.

Minnet hedrat

● Över hela världen hedrades Raoul Wallenbergs person och gärning på tisdagen. I svenska riksdagen hölls en stämningsfull högtid.

Ryssland lovade att utreda vad som hänt Wallenberg.

**Med reservation för
ev ändringar**

**Anförande av Statsminister Ingvar Carlsson i Sveriges
riksdag den 17 januari 1995, med anledning av 50-årsdagen
av Raoul Wallenbergs gripande i Budapest.**

Eders majestät(er), herr/fru talman, ärade ledamöter

Under den korta tid Raoul Wallenberg verkade i Budapest skrev han in sitt namn i världshistorien. På ett halvår lyckades han under svåra omständigheter genomföra en enastående humanitär gärning. En gärning utförd med exempellöst mod och självupppoffring. Raoul Wallenberg och hans medarbetare lyckades med risk för sina egna liv att rädda tiotusentals judar undan förintelsen.

Raoul Wallenberg ställdes inför en konkret uppgift, en nästan omöjlig sådan. Han växte med sin uppgift på ett sätt som gjort honom till en symbol för den enskilda människans kamp för humanitet, mänskliga rättigheter och en bättre värld. Hans insats för att hindra nazismens onda krafter att fullfölja judeutrotningen visade prov på en oerhörd styrka.

När vi ser oss omkring i världen idag inser vi att Raoul Wallenbergs gärning är viktigare än någonsin som inspirationskälla och föredöme. Hans gärning lär oss hur viktigt det är att enskilda människor står upp för de principer vi i världssamfundet vill värna. Han handlade när det var nödvändigt att handla.

Raoul Wallenbergs gärning understryker vikten av detta. Han vägrade låta våldet triumfera.

Raoul Wallenberg lämnade ingen möda ospard för att rädda människoliv i Ungern 1944 och 1945. Vi får heller inte lämna någon möda ospard när det gäller att skapa fullständig klarhet i hans öde. I detta arbete ska vi hålla Raoul Wallenbergs humanitära mission levande och hålla fram den som ett föredöme också i framtidens värld.

Utrikesdepartementet
Handelsavdelningen / KMI

103 33 STOCKHOLM

12207 003001 1

TELEX

TELEX

TELEX

FROM: MOSKVA
TO: POL 1:1
MSG NO: 950118-68

POSTED TIME: 1995-01-18-10.14

=LIST
UD/POL 1:1
+

AMBASSADEN MOSKVA 1995-01-17

UD STOCKHOLM

33. FOER POL 1:1. RE WALLENBERG.

MID: S UTTALANDE I ANLEDNING AV 50-AARSDAGEN SEDAN RAOUL WALLENBERG
GREPS I BUDAPEST REDOVISAS IDAG AV ITAR-TASS:

MOSCOW JANUARY 17 TASS - BY ITAR-TASS DIPLOMATIC
CORRESPONDENT:

+RUSSIAN AUTHORITIES ARE EAGER TO DO THEIR BEST TO CLARIFY
THE FATE OF SWEDISH DIPLOMAT RAOUL WALLENBERG IN COOPERATION
WITH THE SWEDISH PARTY, + SPOKESMAN FOR THE RUSSIAN FOREIGN
MINISTRY GRIGORY KARASIN TOLD ITAR-TASS ON TUESDAY.

THE SOVIET ARMED FORCES DETAINED WALLENBERG FIFTY YEARS AGO
- ON JANUARY 17, 1945. A TRAGIC FATE LAY IN STORE FOR HIM. HE
FOUND HIMSELF IN A LABOUR CAMP AND, AS FAR AS ONE CAN GUESS,
PERISHED THERE.

+WE CANNOT FAIL TO GIVE HIM HIS DUE: HE HAD SAVED THOUSANDS
OF PEOPLE FROM BEING EXTERMINATED BY THE NAZI, + KARASIN SAID.
ITEM ENDS

DAHLSTEIN

AMBASSADEN MOSKVA/AF

Jerusalem Post 18/1/95

Wallenberg praised in Knesset on anniversary of arrest

LIAT COLLINS, AMIR ROZENBLIT and news agencies

KNESSET Speaker Shevah Weiss opened yesterday's plenum session with a tribute to Raoul Wallenberg, the Swedish diplomat who saved thousands of Hungarian Jews from certain death in 1944 by providing them with Swedish papers and safe houses.

"I don't think there is another figure in our history who saved so many lives," Weiss said.

"A few months ago, most of us experienced viewing the cinematic drama about Schindler's deeds," Weiss continued. "From time to time we hear with awe about the heroism of the Righteous Gentiles, who did the bravest, loftiest and most heroic deeds possible. Raoul Wallenberg stands above them all."

At another event marking the 50th anniversary of Wallenberg's arrest by the Soviets, Ben-Gurion University of the Negev released rare documents and testimonies from nine people who were saved by the Swedish diplomat.

Retired Supreme Court Justice Moshe Bejski, who recently resigned as head of the Yad Va-

shem committee the researches and honors Righteous Gentiles, spoke of Wallenberg's heroism to the gathering, which included Swedish, American, Canadian and Hungarian diplomats.

In Stockholm, family members and national leaders also marked the anniversary of his arrest and disappearance.

"His deed teaches us how important it is that individuals stand up for the principles that we in the world community want to protect," Prime Minister Ingvar Carlsson said. "Under the short period of time Raoul Wallenberg acted in Budapest, he left his mark on world history."

In Moscow, Russian authorities reiterated that they will keep working to clear up the mystery about Wallenberg's fate. In the past, Moscow insisted Wallenberg died of a heart attack in 1947, but there have been persistent reports that he was seen alive after that date.

There were also ceremonies marking the anniversary elsewhere in Europe, and in the US Congress and Australia.

Sveket mot Wallenberg

*Stycke -
Coregndelarna
18/1
(m)*

I går var det precis 50 år sedan Raoul Wallenberg lät sig föras bort av ryssarna från Budapest. Från en helt anonym tillvaro hade han då under några korta månader med ofattbart mod och handlingskraft trätt fram som en av vår tids stora hjältar, kanske den störste.

De senaste årens forskning i sovjetiska arkiv har inte kunnat skapa full klarhet om hans vidare öde. Det är märkligt att ryssarna inte kunnat få tag i någon enda fångvaktare eller KGB-man som varit i kontakt med Raoul Wallenberg under hans ryska fångenskap. Det gör en fortsatt skeptisk om uppriktigheten i de ryska ansträngningarna att klara upp vad som verkligen hänt.

Redan på 50-talet hävdade de sovjetiska myndigheterna att man genom en blyertsanteckning fått vetskap om att Wallenberg dömt i fängelse i Moskva. Den uppgiften var svår att sätta tilltro till eftersom den inte bekräftades av annat material från hans fängelsevistelse och det dessutom fanns vittnesuppgifter som gjorde det troligt att han fortfarande var i livet.

Ansaret

Nu finns officiellt material som visar att Wallenberg hölls fängslad i Moskva från det att han gripits i Budapest och åtminstone ett par år framåt.

Med dessa bevis inför oss kan vi konstatera att om Wallenberg dömt eller mördats vid den tidpunkt som den sovjetiska regeringen hävdar, bärs en tung del av ansvaret för detta av den dåvarande svenske ministern i Moskva Staffan Söderblom — liksom om han i stället fått fortsätta sitt liv i ryska fångläger. I stället för att med kraft kräva Raoul Wallenbergs frigivning sade Söderblom spontant till de ryska ledarna att han trodde att Wallenberg försvunnit i kaoset under de sista krigsdagarna.

Ursäkt

Detta skedde vid en tidpunkt då sovjetiska myndigheter redan medgivit att de tagit hand om Wallenberg i

Budapest, men därefter vägrat att kännas vid hans existens.

Det svenska sändebudet försåg alltså sovjetmyndigheterna med en ursäkt för att inte erkänna att de fängslat Raoul Wallenberg, en möjlighet att hålla honom kvar utan att kunna ställas till svars för den grova olagligheten att ha arresterat en diplomat från en vänskapligt sinnad stat.

Också efter Söderblom var den svenska hållningen i Moskva länge inte bara kraftlös utan direkt ursäktande. Först på 50-talet, då det troligen redan var för sent, ökade engagemanget från den svenska regeringen. Beryktad är utrikesminister Östen Undéns upprörda fråga till Wallenbergskommitt-

téns företrädare: Tror ni att Vysjinskij ljuger?

Andrej Vysjinskij var Sovjetunionens utrikesminister, beryktad för sin insats som åklagare under Moskvarättegångarna på 30-talet.

Han ljög

Nu vet vi, från officiella sovjetiska handlingar, att Vysjinskij ljög. Wallenbergs fängslande var väl känt i högsta sovjetiska regeringskretsar.

Raoul Wallenberg sändes till Budapest av den svenska regeringen med ett omöjligt uppdrag som han fullgjorde långt över vad någon kunnat förvänta eller begära. Kanske räddades genom hans insatser 100 000 människor. Sveket mot honom är därför ett desto mörkare kapitel i vår historia.

Inte en timme att förlora

Raoul Wallenberg angrep ondskan instinktivt och tveklöst

Tre passioner präglade Raoul Wallenbergs liv: längtan efter kärlek, sökandet efter kunskap och en plågsamt stark medkänsla för mänsklighetens lidande, skriver Jan Eliasson i en personlig reflektion 50 år efter Raoul Wallenbergs försvinnande.

NÄR BERTRAND Russell i sin självbiografi ser tillbaka på sitt liv från en över 80 år gammal mans perspektiv säger han:

Tre passioner, enkla men överväldigande starka, har format mitt liv: längtan efter kärlek, sökandet efter kunskap och en plågsamt stark medkänsla för mänsklighetens lidande. Dessa passioner har såsom kraftiga vindar blåst mig hit och dit i en osäker kurs över ett djupt hav av ångest och ibland fört mig till den yttersta randen av förtvivlan.

Kanske skulle Raoul Wallenberg inte valt just dessa ord om han nu såg tillbaka på sitt liv. Men Russell formulerar vad jag tror var de starkaste drivkrafterna också för Raoul Wallenberg. Och Russell för-

mulerar också vilken väg Raoul Wallenberg nog skulle önska att vi alla valde i dagens omtumlande och våldsamma värld.

Det mesta jag vet om honom har jag läst i böcker och i UD:s flera meter tjocka akter. Men mycket av det viktigaste och finaste har jag hört av hans nära anhöriga, av hans vänner och av några av dem som räddats från Förintelsen.

Det är tre ord som etsat sig fast hos mig när jag på sistone gått igenom det jag läst och hört om Raoul: *handling, lidelse och självklarhet*.

Vilken var Raoul Wallenbergs handling? Vi vet att han räddade tiotusentals liv tillsammans med tappra, lojala medarbetare. Vi vet att han hjälpte till att förhindra att gettot i Budapest förstördes och därmed också förhindrade att ytterligare 60 000 människor mördades. Vi vet att han blev ett av omvärldens vittnen, det internationella samfundets ögon och öron, i ett inferno på jorden, i en tid av den djupaste mänskliga förnedringen.

Självironi

När man läser hans brev till sin farfar – vi måste komma ihåg att fadern dog innan Raoul föddes – ser man få tecken på att han förberedde sig för en sådan uppgift, en sådan roll. Han studerade i

Amerika, praktiserade på kontor i Kapstaden och Haifa och diskuterade ingående olika yrkesvägar med sin farfar. Skulle han bli arkitekt, bankman eller syssla med affärer?

Han verkar i dessa brev bekymmerslös, nyfiken, aktiv, infallsrik och befräande självvis. Han lifade en gång från Michigan till Los Angeles, där hans födelsedag sammanföll med de ståtliga ceremonierna vid 1932 års olympiad. Han skriver lätt raljant till farfar: "Min födelsedag förflyt i lugn, då jag bett stadens myndigheter att inte vidtaga särskilda åtgärder."

Ändå finns det tecken redan under åren i Amerika på att handlingen väntar på Raoul Wallenberg. Han blir räddad en gång och visar ett iskallt lugn. Han begär att bli körd till en större väg efter rånet – och ångrar efteråt bara att han inte bluffat bättre om hur mycket pengar han hade haft.

Han är rastlös. Han väntar på att få göra något stort, något meningsfullt. Det är lätt att förstå att några av hans hjältar var Dumas tre musketörer och Pimpernel Smith, som ju för övrigt i filmens slutscen säger: "Jag kommer alltid tillbaka."

Inget tycks svårt eller omöjligt för honom. Han tror sig till och med bekämpa sin begynnande

flint genom att raka av sig allt hår på huvudet. Handlingskraft, ja, men också total avsaknad av prestige eller intresse för hur någonting "ser ut".

Och så smälte då handlingen och Raoul Wallenberg samman, blev ett, i mitten av 1944. Han skulle få ett halvt år på sig att söka rädda så många som möjligt av de 200 000 judar som fanns kvar i Ungern när över 600 000 döddes eller deporterats. "När går nästa tåg?" frågar han sin syster Nina och sväger Gunnar när han i Berlin på väg till Ungern upptäcker att resebyråer lagt in en extra vilodag. Inte en timme fick förspillas.

Intrikat kontaktnät

I Budapest började han i hektiskt tempo organisera, rita nya skyddspass och bygga upp ett finmaskigt kontaktnät – från judiska rådets medlemmar till utrikesministerns hustru, från sin tvätterska till den förhållandevis Eichmann som han bjöd på middag (vilket han faktiskt

**Han hade behövt i
Pol Pots Kambodja,
i Idi Amins Uganda, i
inbördeskrigens
Angola och**

**Moçambique, i
Somalia 1992, i
folkmordets
Rwanda och
mardrömmens
Bosnien.**

DN 18/1

glömde eller förträngde, uppfyllt som han var av de tusen saker han måste göra).

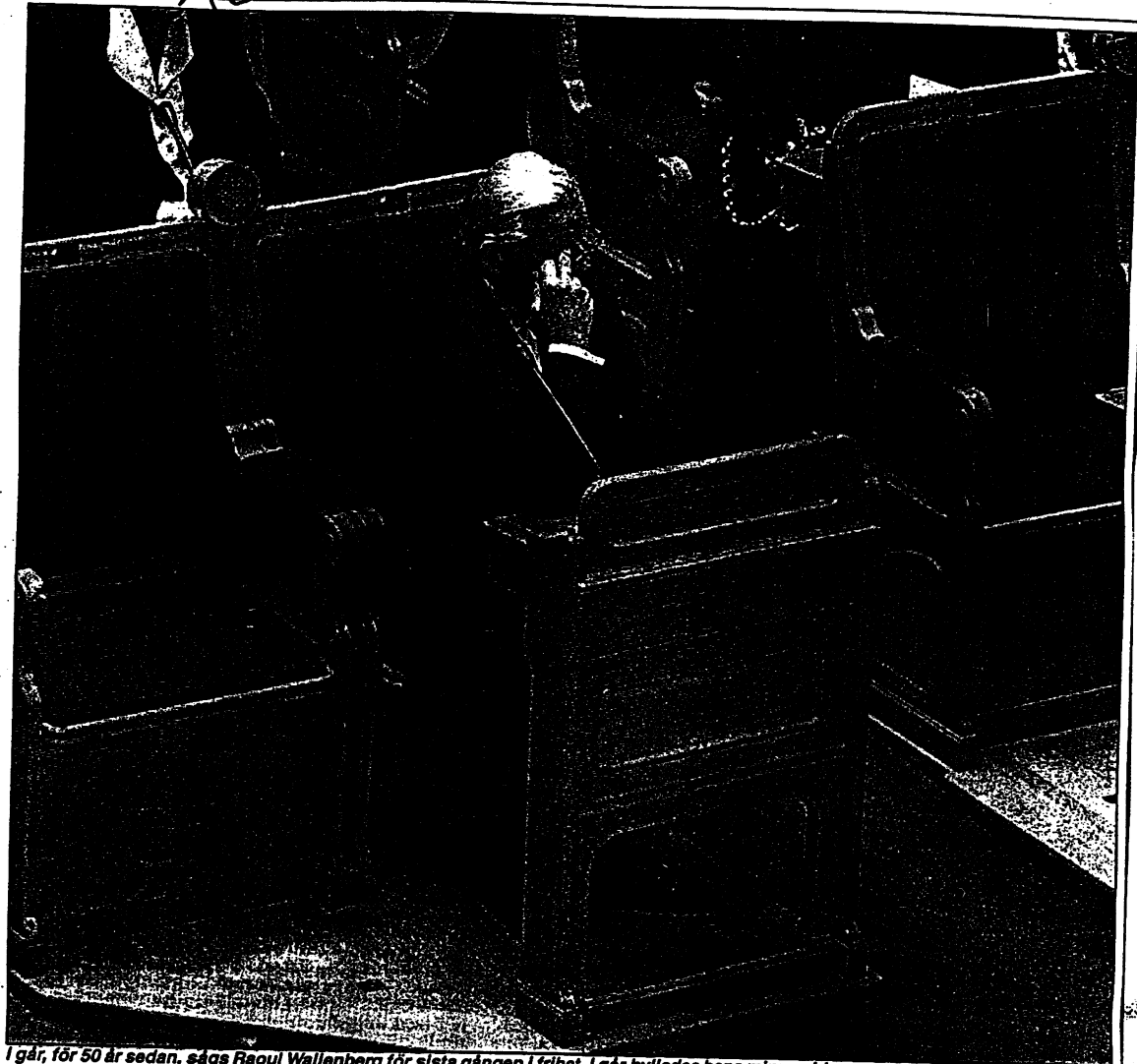
Handlingen växte oupphörligen och tog på ett nästan omärkligt sätt över honom. När de ungerska quislingarna, pilkorsarna, tog över på hösten 1944 blev situationen outhärdlig och grymheter na nästan obeskrivliga. Raoul var som den holländske pojke som vid dammen som hotar att brista stoppar fingrarna i de allt fler hålen. Många räddades till livet med minutiös planering, andra med flinter och improvisationer på olika språk och i olika tonlägen.

Men många, många mördades framför hans ögon. Och många gånger kom han för sent eller kunde inte gripa in och stoppa helvetet. Han såg människor glida bort, försvinna, dö. Som när tusentals judiska kvinnor och barn i högsluckade eller tunna skor tvingas gå i snömodden dag och natt utan mat och vatten de 20 mil till gränsen – och där en bråkdel av dem räknas in med traditionell grundlighet av Eichmanns kommando.

Jag är säker på att han i dessa stunder tänkte på faran i dröjsmål, skadan av att vänta för länge, att inte handla i tid, att tvingas ägna sig åt att släcka våldsamma bränder i stället för att finna mordbrännare eller brandsaker. Att komma i tid för att förebygga, att handla preventivt, är ju i grunden en fråga om respekt för liv, respekt för mänsklig värdighet.

Judisk spillra

Det var i denna insikt Raoul under de sista veckorna i Budapest tillsammans med sina medarbetare utarbetade en plan för återuppbyggnad och rehabilitering av den

I går, för 50 år sedan, sågs Raoul Wallenberg för sista gången i frihet. I går hyllades hans minne vid en ceremoni i riksdagen. Medlemmar av den Wallenbergska släkten deltog, bl a sysslingen Peter Wallenberg, som här ses märkbart tagen. Foto: GUNNAR ASK/Reportagebild

"Raoul hade behövts i Bosnien"

Kära mamma, skrev han i ett av de sista breven hem. Dag och natt hör vi kanondånet från ryssarna. I hela staden strövar banditgång omkring och misshandlar folk.

Brev från Groznyj vintern 1955?

Nej, från Budapest vintern 1945. Avsändaren hette Raoul Wallenberg.

I Stockholm fick hans mor snart inga fler brev. 17 januari 1945, i går för femtio år sedan, sågs för sista gången i frihet den 32-åriga diplomaten vid Sveriges beskickning i Budapest. Det var då Raoul Wallenberg steg in i den svarta bilen för att åka till de i världskrigets slut framträngande ryska styrkornas högkvarter.

Sista breven lästes upp

De sista breven till modern lästes upp av skådespelaren Jan-Olof Strandberg vid en ceremoni i Sveriges riksdag. I riksdagen lyssnade andra medlemmar av den Wallenbergska släkten, mest synlig den store Peter vilken ej gjort sig lika känd som förkämpe för andra trosriktningar och raser. Eller kanske lys-

Raoul Wallenberg.

trade Peter Wallenberg till nödropet från Jan Eliasson, sentida diplomatkollega till Raoul:

"Han hade behövts i Pol Pots Kambodja, Idi Amins Uganda, i inbördeskrigens Angola och Moçambique, i Somalia 1992, i folkmordets Rwanda och mardrömmens Bosnien."

Uppsträckt och fridfullt

Kabinettssekreterare Eliasson är väl inte heller känd för att aldrig bära annat än vindtygsjacket och alltid ryggsäck i stället för diplomatportfölj.

Så har Raoul Wallenberg beskrivits av människor som såg honom jänkta kring den ungerska huvudstaden för femtio år sen för att rädda tiotusentals judar undan förintelsen.

I riksdagen i går var det

nog för uppsträckt och fridfullt för unge Wallenbergs smak. Till sist spelades Sjöbergs "Tonerna", som på en riktig begravning.

Bildt och Carlsson samsades

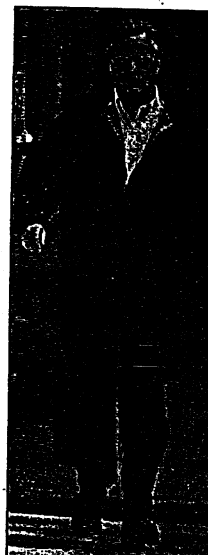
I går samsades Ingvar Carlsson och Carl Bildt i samma riksdagsbänk, och så var där kungapar, nya och gamla ministrar, biskop och präster, höga ämbetsmän som alla ville instämma i hyllningen av en enda svensk som räddat många flyende människor.

Hade varit bättre om de kunnat samsas om att stödja en sådan insats inte bara för femtio år sen - när alla kunde se att Hitler var på fallrepet - utan helst ett årtionde tidigare när också Sverige hukade:

Året 1938, efter nazisternas så kallade Kristallnatt då judar började föras till läger och deras synagogor brändes, mottog svenska myndigheter 1 748 ansökningar av människor som försökte ta sig ut ur Hitler-Tyskland.

Våra myndigheter beviljade bara hälften.

I Lund och Uppsala samlades vår akademiska elit och antog resolutioner mot invandring av tio - tio! - tysk-judiska läkare.

DIETER STRAND
Stockholm, onsdag

Ni säger att det var så länge sen. Att det aldrig händer igen.

Men kom det inte just bilder på flyktingar som gömmer sig undan myndigheterna i svenska kyrkor?

Och händer det inte här

så händer det i ex-Jugoslavien. Eller ex-Sovjet.

Raoul Wallenberg såg det på plats: människorna som drevs till sin död i den stora iskalla floden som går genom landet.

Tusentals kvinnor och barn som tvingades gå i snömodden de tjugo mil till lägren.

Kunde varit i Bosnien

Då var det judar i Ungern. Femtio år senare kunde det varit muslimer i Bosnien. "Man kan upprepa folkmordets grunddrag utan att bygga något andra Auschwitz eller Dachau", skriver Ed Vulliamy i den bästa boken om Bosnienkriget.

Så då är allt lika svart som det tomrum Raoul Wallenberg verkade försvinna i efter sin förtvivlade hjälteinsats för femtio år sen?

Kanske inte helt, inte alltid, och framför allt inte i de riksdagslokaler där hans minne hyllades i går. Just där framträdde för inte många år sedan muslimen Arafat inför journalister tillsammans med en grupp amerikanska judar efter ett första trevande fredssamtal mellan de gamla fienderna i Mellanöstern.

Tham oroas av politisk misstro i USA

Av KURT MÅLARSTEDT
DN:s korrespondent

WASHINGTON. Utbildningsminister Carl Tham sade på onsdagen att han är oroad för "den allmänna krisen i det politiska systemet i USA" och sade att det finns liknande tendenser även i Sverige.

Vid ett samtal med svenska journalister i Washington sade Tham att han har ett intryck av att politiken blivit alltmer hektisk och kortsiktig. Det beror inte minst, sade han, på den "oerhört intensiva mediebevakningen", som leder till ständigt ökat misstroende som i sin tur leder till ännu intensivare mediebevakning.

- Det blir en ond cirkel. Politikerna tvingas ju numera kommentera händelser nästan innan de skett, och vi börjar märka samma tendens i Sverige.

Denna allmänna kris i USA har enligt Thams uppfattning inte direkt att göra med den nya republikanska majoriteten i kongressen; utvecklingen har pågått under lång tid.

Tham sade också att det

låga deltagandet i förra årets val i vilket annat land som helst skulle ha tagits som ett tecken på en kris för demokratin.

- Man säger att USA går åt höger, men i själva verket är det ju bara en liten del av väljarna som svarar för högervändningen.

Om den amerikanska utrikespolitiken sade Tham att man från svensk sida inte har så mycket att klaga över. Han nämnde Clinton-regeringens politik i Baltikum och handelsfrågor som positiva för Sverige. Men samtidigt uttryckte han oro över de isolationistiska tendenserna i kongressen och talade om risken för ett "fortress America" som kan få obehagliga konsekvenser även för Sverige.

Under besöket i Washington var Tham en av talarna vid en minneshögtid till Raoul Wallenbergs åra i tisdags kväll. På onsdagen hade han ett givande samtal med sin amerikanska kollega Richard Riley, som bland annat hävdade att problemen i de amerikanska skolorna inte är så omfattande som de ofta framställs.

DN 19/1

SvD 19/1

"USA befinner sig i en kris"

Washington (SvD) - Landet befinner sig i en politisk kris, konstaterade utbildningsminister Carl Tham på besök i USA.

Han ondgjorde sig särskilt över det låga valdeltagandet, som i ett u-land skulle betraktas som otillräckligt demokratiskt, medieutvecklingen med total ovilja att låta någon tänka efter samt de amerikanska politikernas tendens att helt rätta sig efter opinionsmätningarnas kortsiktiga utslag.

- Anta att de faktiskt river upp avtalen om kärnvapennedrustning och att de drar sig tillbaka från de internationella organisationerna - det skulle bli väldigt obehagligt, fortsatte Carl Tham om den nya republikanska kongressmajoriteten som, till skillnad från president Bill Clintons regering, inte delar den svenska regeringens utrikespolitiska intressen med större internationellt engagemang.

Carl Tham var Sveriges representant vid en ceremoni på tisdagseftermiddagen på årsdagen av Raoul Wallenbergs försvinnande. Vicepresident Al Gore tillhörde hedersgästerna som samlats på museet över förintelsens offer, Holocaust Museum. Raoul Wallenbergs minne högtidlighålls i USA och han är den ende som vid sidan av Winston Churchill blivit amerikansk hedersmedborgare.

KARIN HENRIKSSON

81/28/95 17:02:89

46 8 7231176->

01/20/95 10:55 FAX 212 752 4789

46 8 7231176 From: UD Stockholm 1 Page 1
SWEDISH INFO SER ->-> UD

001/001

GENERALKONSULATET NEW YORK
Informationsavdelningen (SIS)

T E L E F A X

Telefon: (212) 751-5900 Fax: (212) 752-4789 Telex: 236664 SVENSK UR

Handl: Kim Oldfelt	Datum: 19 /1 95	Dnr:
Fyll: UD Pol 1:1	Avd:	Grupp:
		Mål:
Ärende: Befrielsen av gettot i Budapest.		

Totalt antal sidor: 1	Avsant den:	Klockan:	Sign:
--------------------------	-------------	----------	-------

50 års dagen av befrielsen av gettot i Budapest högtidlighölls den 18 januari på den ungerska FN delegationen/generalkonsulatet. I inledningsanförandet apostroferades representanterna för de länder som utfärdat skyddspass, dvs Sverige, Schweiz, Spanien och Portugal, och ombads att till sina regeringar framföra det judiska folkets tacksamhet. Särskild tacksamhet uttrycktes också för Racul Wallenbergs gärning.

Ahlander.

JAN. -23' 95(MON) 13:49 EMBASSY OE SWEDEN

TEL:202 467 2656

P.001

EMBASSY OF SWEDEN
WASHINGTON

Bertil Jobeus

T E L E F A X

Sid 1

(3)

Datum

1995-01-23

T j ä n s t e

UD

Re: Wallenberg

För pressbyråns klipp
Lage Olson, KMI

I söndagens Washington Post skriver Kati Marton om Wallenberggåtan. Rubriken är The Liquidation of Raoul Wallenberg: At Last, the True Story Is Out.

LILJEGEN

*The Washington
Post*

1995-01-22

The Liquidation of Raoul Wallenberg

At Last, the True Story Is Out

By Kati Marton

RAOUL WALLENBERG'S disappearance 50 years ago this month was observed at the Holocaust Museum Tuesday night in one of a series of ceremonies around the world. The storied Swedish diplomat who rescued one-third of Hungary's Jews from the Holocaust would now be 82. For years, his many supporters and admirers held out the hope that he was alive somewhere in the Soviet gulag. For decades, there were even hopeful "sightings" of Wallenberg.

We now know that this was a cruelly impossible dream. From documents that have become available since the collapse of the Soviet Union, the hard truth has emerged. A hefty body of new evidence points convincingly to Raoul Wallenberg's unquiet death in 1947 at the hands of Stalin's henchmen in the KGB's Lubyanka Prison.

The first solid clues to Wallenberg's fate came in 1989 when Vadim V. Bakatin, a new breed of spy-master who had become minister of the interior, al-

See WALLENBERG, C4, Col. 1

Kati Marton's newest book is "A Death in Jerusalem." Her earlier "Wallenberg: Missing Hero" has been re-released.

Address

1501 M Street, NW
Washington, D.C. 20005
USA

Telephone

(202) 467-2600

Telegram

Svensk

Telefax

(202) 467-2699

Telex

RCA 248347, SVSK UR

3(3)

that Nikolai Bulganin, the then-deputy commissar of defense, signed the order to detain Wallenberg in Hungary in 1945 and passed it on to Abakumov, head of SMERSH."

In late 1993, the American Central Intelligence Agency finally opened its own Wallenberg files. They buttressed the theory that the Kremlin thought of Raoul Wallenberg not as a humanitarian but as an enemy agent and, what is more, an agent who could be "turned." The secret U.S. documents revealed that Iver Olsen, chief of the Stockholm-based War Refugee Board—the man who had hired Wallenberg—was an agent for the U.S. Office of Strategic Services, the wartime forerunner of the CIA. For paranoid Stalinist observers, it was a short distance from Olsen's undercover work to the conclusion that Wallenberg was in fact secretly working for at least one clandestine service.

The records suggest that the Soviets tried hard to force Wallenberg to betray his country and himself. A notorious interrogator named Lt. Col. Dmitri Koppelyansky repeatedly worked Wallenberg over from the time of his arrest in 1945 until 1947. The last entry for Wallenberg is dated March 11, 1947.

But two years as an inmate in a Stalinist hell, almost certainly including torture at Koppelyansky's hands, did not turn Wallenberg into a Soviet agent. "By early July 1947 Wallenberg's case was stalled," Sudoplatov noted. "Wallenberg had refused to cooperate . . ." In Vyshinsky's cold-blooded words of May 1947, Wallenberg's case, "remains without progress."

A similar conclusion on Wallenberg's fate was reached in 1989 by the International Commission to Investigate the Fate of Raoul Wallenberg. One of its members, Vadim Birstein, asserted in his final report, "... we know through our recent archival investigation that in July of 1947 *something extraordinary happened* [italics added]. Every person who had ever been a cellmate of Wallenberg or Langfelder [Vilmos Langfelder, Wallenberg's Hungarian driver] was interrogated on the 22 of July. On the basis of the archival data and the testimony of witnesses, we can reconstruct the details of this interrogation After being interrogated, every person was isolated in a box or very small cell for one or more months. From the testimonies and memoirs of witnesses we know the theme of these interrogations: establishing what these cellmates knew about Wallenberg and Langfelder The main task of the interrogations was to terrorize each of these men, who were strictly forbidden to utter the names of Wallenberg or Langfelder at any time in the future." Wallenberg was by now under an unofficial death sentence. Sudoplatov claims that

Vyshinsky's use of the word "liquidation" in his letter to Molotov says as much. "It is clear," he wrote, "that this was not a suggestion to close the case, but one to eliminate Wallenberg. The term 'liquidation' in such top secret documents meant physical elimination. Wallenberg had become an unwanted witness."

The Soviets didn't merchandise their lie that Wallenberg had died of a heart attack until 1957, a decade after his death. By then Bulganin, who allegedly had ordered Wallenberg's arrest in 1945, was the Soviet premier (though party chairman Nikita Khrushchev was the real power). Molotov, no longer the foreign minister, was still a ranking Communist Party member. Conveniently absent from the scene, having been executed for "Stalinist excesses," was Abakumov, the head of SMERSH. So naturally he was chosen as the scapegoat. The Soviets informed the Swedes that, according to the Lubyanka records, the medical examiner had requested instructions regarding an autopsy to determine the cause of death. In reply, they said, Abakumov had ordered that the body be cremated. Thus did the Soviet regime, in a final act of cruelty, hope to keep the precise circumstances surrounding Wallenberg's end permanently obscure.

The present head of archives in Russia, Gen. Anatoly Kryushin, confirmed to *Izvestia* the possibility of an "execution without sentencing." "Otherwise," Kryushin noted, "they would not have scratched Wallenberg's name out of the prison records, and there would have been a medical certificate, an autopsy and a record of cremation."

How does one therefore reconcile the large body of evidence testifying to the prisoner's death at the hands of Stalin's henchmen with the persistent rumors of the Swede's presence in the gulag after 1947?

Both within and outside the gulag, legend and hope transformed Wallenberg into a symbol of all that is good and brave in humanity, all that must endure. Among those who owed him their lives—and those who had in some way been transformed by his courage—there was a stubborn reluctance to let go of the hope that somewhere he was still alive. Thousands the world over, weighed down by the sense of an unpaid debt, felt a moral duty not to abandon Raoul Wallenberg a second time.

The loyalty Wallenberg's memory inspires is not in any way misplaced. Breaking the seal on the Soviet past only confirms the prodigious courage of a man who refused to bend before the murderous machinery of not one but two of the century's most brutal totalitarian regimes.

Vad hände egentligen Raoul Wallenberg?

Dagen 27/11

Femtiårsminnet av Raoul Wallenbergs försvinnande i Budapest den 17 januari 1945 har uppmärksammat över hela världen. Många frågar sig: Vad hände egentligen Wallenberg?

Den partiella öppningen av Sovjetarkiven efter 1989 gör det möjligt att fylla ut en del frågorna. Den viktigaste av de nya källorna är ett PM, jämte förslag till svar, som Molotov och Serov, då utrikesminister respektive KGB-chef, underskrev centralkommittén den 28 april.

Sovjetledarna hade tre veckor tidigare lovat pröva de många vittnesmål rörande Wallenbergs fångenskap, vilka Erlander och Hedlund hade presenterat vid sitt officiella besök i Moskva. PM fastsatt, att dessa vittnesmål "i högt grad motsvarade de verkliga förhållandena vid Wallenbergs arrestering och fångenskap". I korthet: det gick inte längre att hävda, att Wallenberg aldrig hade varit i Sovjet.

Svenskarna börde därför meddela, att Wallenberg avled på sjukvårdsavdelningen i Lefortovo i juli 1947. Bakgrunden till denna apokryfiska formulering framkom 1993.

En KGB-anslidd berättade, hur han 1956 hade skickats till sjukvårdsavdelningarna i Lefortovo och Butyrka för att utreda Wallenbergs dödsorsak. Han fann dock i sjukjournalerna bara smärre krämpor och fabricerade då en dödsorsak. Han fick senare veta, att denna återst inte bekräftades, då saken hade löst "på annat sätt".

Sovjetledarna förgrade den 28 april 1956 uppenbarligen inte över den så kallade Smoltsovrapporten, daterad den 17 juli 1947, där fängelseledaren i Lubjanka Smoltsov meddelat säkerhetsministern Abakumov att "den för Er bekante fången Wallenberg" under matten plötsligt avled i sin cell, förmodligen till följd av myrkardinfekt.

Smoltsovrapporten framträdde också sent i förarbetena till Andrej Gromykos memorandum till den svenska regeringen den 6 februari 1957. Det skrev ett koncept den 12 januari 1957.

Även på en sammanpunkt för PM av den 28 april 1956 synnerligen intressant. Abakumov skulle då ha tillfrågades av utrikesministeriet om Wallenberg 1947, ha meddelat att svaret till Sverige skulle vara, att Wallenberg inte fanns i Sovjet.

Utrikesministeriet hade 1946 förgivits bett säkerhetsministeriet om besked rörande Wallenberg. I februari 1947 uppger Fedotov i säkerhetsministeriet för Novikov i utrikesministeriet, att Wallenberg stod till säkerhetsorganets förtroende och att Abakumov skulle rapportera till Molotov.

Den här rapportering utblev dock. Vice utrikesminister Vysinskij, som skulle utarbeta ett svar till Sverige om Wallenberg, vände sig den 14 maj 1947 till Molotov med en panska utföring: "Till kamrat Abakumov. Var god rapportera till mig."

Uppmaningen efterkomms dock inte. Vysinskij vände sig därför den 7 juli 1947 direkt till Abakumov. Han behövde särskilt veta, vad Wallenberg hade haft för sig i Budapest. "Om han hade varit i områden med strider eller bombardemang."

Säkerhetsministeriets utgående dierium uppträ under den 17 juli 1947, att en skrivelse gått från Abakumov till Molotov om den svenska medborgaren Wallenberg. Denna skrivelse hade inte påträffats.

Lucian har utnyttjas till fria spekulationer, att skrivelsen skulle ha samma innehåll som Smoltsovrapporten alternativt, att Abakumov skulle ha föreslagit Molotov att avrätta Wallenberg. Molotov brödde sig dock inte ens om att kommunicera skrivelsen till Vysinskij.

Vysinskij försöker den 22 juli 1947 med ett nytt brev vitalisera sin hanvändelse av den 7 juli. Abakumov svarar honom nu med en referens till sitt besked till Molotov den 17 juli 1947.

Det genomfördes kvällen den 22 juli 1947 specialförhör om Wallenberg och Langfeldter. Dit kallades de medfångar, vilka hade varit deras cellkamrater i början av fångenskapen.

Avsikten var tydligen att styrka den tes, som framfördes i Vysinskis note den 18 augusti 1947, att Wallenberg blivit redan i Ugen. Den rekapitulerades i en argst kommentar i Novoye Vremje den 21 januari 1948. Folkdomstolen i Budapest fastslog i december 1948, att Wallenberg mörkades av pilkorsarna under studerna vintern 1943.

Abakumov har aldrig dolt Wallenbergs fångenskap för sovjetledarna. Arresteringsordern den 17 januari 1945 – "med kopia till kamrat Abakumov" – är undertecknad av Bulgakin, då vice försvarsminister, 1953–1958 regeringschef.

Abakumov förhöjde veterligen aldrig Wallenberg och utarbeta sig enligt källorna endast en gång om honom. Ibrevet till Molotov den 17 juli 1947. När nästa svenska note kom den 11 februari 1952, svarade Abakumovs efterträdare Ignatiev den 26 februari 1952 genom att återropa och vidhålla 1947 års besked.

Raoul Wallenberg försvann i Budapest den 17 januari 1947. Foto: FLT

Dessa omständigheter gör PM den 28 april 1956 trovärdigt. Abakumov har svarat Molotov den 17 juli 1947, att man skulle säga svenskarna, att Wallenberg inte fanns i Sovjet.

Statschefen Vorosjilov angav för en svensk riksdagsdelegation i juni 1955 att man hade efterlyst Wallenberg i alla fångelser, läger och sjukhus över hela Sovjet men inte hittat honom. Undersökningen 1956–1957 utgick från att Wallenberg vore död.

PM den 28 april 1956 blir obegripligt, om Molotov och Serov vilka båda tidigare deltagit i utredningar om Wallenberg – skulle ha känt till en verklig motvarande Smoltsov-rapporten.

Hur förklaras, dels att Smoltsovrapporten kommer in först senare, dels att den riktar på samma datum som det förordade Abakumovs brev?

De nya dokumenten gör det mer övertygande, att Wallenberg har levat i tiden efter den 17 juli 1947. Någon klarhet om hans fortsatta öde har ännu inte mätts.

ROLF KARLBOM

Författat Rolf Karlbohm är är docent i historia vid Göteborgs universitet. 1987 gav han ut boken Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjet. Rolf Karlbohm har gått igenom sin frisläppta handlingar i

En ämbetsmans visioner

DN 2/2

WILHELM AGRELL har riktat ett hårt personligt angrepp mot Jan Eliasson som är förvånande, närmast obegripligt (DN Kultur 31/1). Vid ett högtidligt tillfälle ägnat åt Raoul Wallenbergs minne betecknade Eliasson denne som ett moraliskt exempel. "Han är en av oss, en människas som visar att handling är möjlig och nödvändig."

Detta uttalande föranleder Agrell till en lång kritisk utläggning om svensk flyktingpolitik genom åren, utmynnande i en anklagelse mot Eliasson personligen för hyckleri och ett vanhederande av "de medmänskliga värden som han (Wallenberg) stod för".

Svensk flyktingpolitik kan och bör förvisso diskuteras, men att kräva att Eliasson skulle utmytja detta tillfälle för att gripa in i diskussionen är absurt. Det finns det andra tillfällen till och Eliasson är säkert villig att delta. Vad Eliasson vill med sitt värddiga anförande, som han för övrigt höll enligt familjen Wallenbergs önskan, var uppenbarligen att utmana oss alla att i Wallenbergs mod och hängivenhet söka ett föredöme.

Även en hög ämbetsman i ansvarfull ställning bör självklart ha rätt att uttala sig i sådan visionär anda.

SVERKER ÅSTRÖM

Fd kabinettssekreterare

Remembering a hero

Shoshana Lenthen

FOR Elizabeth Goldsmith, Raoul Wallenberg meant the difference between life and death. The Hungarian Holocaust survivor remembers when she was made to stand in a queue in Budapest, ready for deportation, a "distinguished-looking man in a dark overcoat and hat" arrived. He told the Nazi commander that all those who held a Swedish passport were to be handed over to the Swedish Red Cross. Mrs Goldsmith was able to return back to the Swedish "safe house".

"I can never forget that man in the overcoat who saved me. He didn't deserve his fate."

Mrs Goldsmith was one of dozens who turned out last Sunday to pay respect to Raoul Wallenberg, the Swedish diplomat who personally saved 103,000 Hungarian Jews from the gas chambers. Leaving the comfortable life of Stockholm, Wallenberg resided in Budapest, where he handed out Swedish passports during the Nazi occupation, allowing Jews to live in safe houses.

After liberation, he was arrested in Budapest

by the Soviet army and placed into custody. Since that day, January 17, his fate has remained unknown.

Organised by the NSW Jewish Board of Deputies Holocaust Remembrance Committee and the Australian Association of Jewish Holocaust Survivors and Descendants, the memorial was attended by Swedish Consul-General Per Strom, Israel Consul-General Mordechai Yedid and Russian Consul-General Vladimir Kulagin. Board of Deputies president Michael Marx said the ceremony was previously held at the Wallenberg Reserve in Woolahura on the anniversary of Wallenberg's birthday, August 4. It was decided that January 17 — the anniversary of his arrest — would be a more appropriate day to commemorate this Righteous Gentle. Holocaust Remembrance Committee chairperson Ida Ferson said there was little chance that Raoul Wallenberg, who would be 82 this year, was still alive. "And yet, his name and his memory are alive today and will be venerated for all time."

As a young man living in Budapest, Tom Kellman remembers Wallenberg. Working as a

courier for the Jewish Council and the International Red Cross, he frequently went to the "Swedish building" to deliver and pick up documents. "My superiors talked fondly of this sensitive diplomat. He was a legendary figure during those terrible times in 1944 [the start of the Holocaust in Hungary]."

Historian Professor Sol Enzel, who recently visited Moscow, was unable to furnish new details about Wallenberg's fate. Nor could Swedish Consul-General Per Strom.

Mr Strom, however, was adamant that the truth will come out eventually.

Prof Enzel explained that the Russians believed they had good reason to arrest Wallenberg. They knew he possessed many international contacts, and that was what they feared most.

He believed the Soviet Government probably destroyed all the files pertaining to Wallenberg after Stalin died.

Survivors Ervin Forrester and Sol Schonberger took part in the wreath-laying ceremony along with the youngest member of the Remembrance Committee Penelle Stern.

Elizabeth Goldsmith speaking at the Wallenberg commemoration. Photo: Serge Stanley

Empty seat testifies to Russian silence on war hero

By JOHN ELLICOTT

(WRN),

The Russian cannot speak for those who have

AN empty seat at a memorial service to World War II hero Raoul Wallenberg in Sydney yesterday was a testament to the silence surrounding the fate of the man who is credited with saving 100,000 Jews.

To this day, nobody knows what happened to the Swedish diplomat who was captured by the Soviet army 50 years ago yesterday when the Russians moved into Nazi-occupied Hungary.

Wallenberg saved thousands of Hungarian Jews by giving them Swedish passports during the Nazi occupation, allowing them to live in Swedish safe houses in Budapest.

But to this day, Wallenberg's fate at the hands of the Russians is unknown and they have refused to release any files on him. Yesterday, the Russian

consul-general to Sydney, Mr Vladimir Kulagin, was invited to the annual ceremony at the Raoul Wallenberg park in Sydney's east, but he did not attend.

Three Australian Hungarian-born Jews who owe their lives in part to Wallenberg were at the service. "It is time the Russians told us what happened to Wallenberg," survivor Tom Keleman, 65, said.

"I mean we can't blame Yeltsin for what Stalin did back then."

Historian Professor Sol Enzel believes the Russians probably destroyed all files relating to Wallenberg when Stalin died. The chance that Wallenberg, who would now be 82, of being alive was very remote, he said. Nevertheless, memories of the extraordinary humanist are still very

alive. Mrs Elisabeth Goldsmith, 76, remembers him as a man "in a dark overcoat and hat" who personally intervened when she was standing in a Budapest street and about to be marched off to a concentration camp.

Wallenberg had told the Nazi commander that anyone with a Swedish passport should be set free. Mrs Goldsmith produced her passport and she was allowed home.

Mr Ervin Forrester, 70, was sentenced to death after escaping from the military and then recaptured by the Nazis. "When the court case came up I said I was not a Hungarian citizen because I had a Swedish passport. They checked that out and so it saved my life," he said. Mr Forrester lived in a Swedish safe house until the Russians invaded Hungary.

Mr Keleman also remembered Wallenberg for personally pulling Jews from the death marches as they were being taken from Hungary to Nazi concentration camps.

"The other great achievement that he did was stopping the blowing up of the central ghetto in Budapest where 65,000 to 70,000 Jewish people were living," Mr Keleman said.

Wallenberg committee chairwoman Mrs Ida Ferson said the service was held annually to express gratitude "the Jewish community has for Wallenberg and other non-Jews who, at great risk, saved many thousands of innocent potential victims of the Holocaust."

It is believed about 80 Hungarian Jews are living in Australia who owe their lives in part to Wallenberg's efforts.

The Australian 1985-01-23 SYDNEY

(Pol)

ARCHIVE COPY

MSG NO: 950118-68

DISTRIBUTION STATUS AT: 1995-01-18-10.15

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

POL 1:1

DISTRIBUTED

1995-01-18-10.14

UD/POL 1

DISTRIBUTED

1995-01-18-10.15

FROM: MOSKVA

POSTED TIME: 1995-01-18-10.14

MSG NO: 950118-68

=LIST

UD/POL 1:1

+

AMBASSADEN MOSKVA 1995-01-17

Q.2. / K.

UD STOCKHOLM

33.1 ✓ FOER POL 1:1. RE WALLENBERG.

MID:S UTTALANDE I ANLEDNING AV 50-AARSDAGEN SEDAN RAOUL WALLENBERG GREPS I BUDAPEST REDOVISAS IDAG AV ITAR-TASS:

MOSCOW JANUARY 17 TASS - BY ITAR-TASS DIPLOMATIC CORRESPONDENT:

+RUSSIAN AUTHORITIES ARE EAGER TO DO THEIR BEST TO CLARIFY THE FATE OF SWEDISH DIPLOMAT RAOUL WALLENBERG IN COOPERATION WITH THE SWEDISH PARTY.+ SPOKESMAN FOR THE RUSSIAN FOREIGN MINISTRY GRIGORY KARASIN TOLD ITAR-TASS ON TUESDAY.

THE SOVIET ARMED FORCES DETAINED WALLENBERG FIFTY YEARS AGO - ON JANUARY 17. 1945. A TRAGIC FATE LAY IN STORE FOR HIM. HE FOUND HIMSELF IN A LABOUR CAMP AND. AS FAR AS ONE CAN GUESS. PERISHED THERE.

+WE CANNOT FAIL TO GIVE HIM HIS DUE: HE HAD SAVED THOUSANDS OF PEOPLE FROM BEING EXTERMINATED BY THE NAZI.+ KARASIN SAID. ITEM ENDS

DAHLSTEIN

AMBASSADEN MOSKVA/AF

- End of printout

MD

TELEX

TELEX

TELEX

TELEX

TELEX

UTRIKESDEPARTEMENTET

Pol 1:1, deps Lyrvall

T E L E F A X

Sid 1 ()

Vid begäran om repetition:
Var god ange även den enhet
(Pol 1:1) som sänt faxet!

Datum
1995-01-18

Dnr

6V

Dossierbet.

P 2 Eu¹

(P-1)

GK Los Angeles dnr 6

Brådskande

för Elisabeth Kihlberg från Björn Lyrvall re inbjudan
till Wallenbergseminarium vid UCLA
(ert fax 950112)

Tack för fax med förmedlan av den hedrande inbjudan
till Wallenbergseminariet, samt för
generalkonsulatets vänlighet att stå för resa och
uppehälle. Jag skulle gärna komma men förhindras
tyvärr av andra rysslandsrelaterade tjänsteuppdrag
här hemma.

Det kan nämnas att vi för närvarande är sysselsatta
med en större genomgång och analys av det material
som kommit fram i Wallenbergärendet sedan hösten 1991
då den gemensamma svensk-sovjetiska (senare ryska)
arbetsgruppen inledde sitt arbete. Ambitionen är att
denna genomgång ska avslutas under våren. Om intresse
finns på amerikansk sida återkommer vi gärna med en
redovisning av resultatet vid ett senare tillfälle.

Jag skulle uppskatta om Du kunde förmedla mitt svar
till Mr Berend på CERS eftersom faxnummer saknas på
inbjudan.

Cabinet

EXP. 1995-01-18 kl. 10⁰⁰ LAD

MD

Postadress

Box 16121

103 23 STOCKHOLM

Gatuadress

Gustav Adolfs torg 1

Telefon

786 6000

Fax

723 11 76 (G3)

Telex

10590 MINFOR S

01/25/95 07:14:11
SENT BY:

46 8 7231176->

46 8 7231176 From: UD Stockholm 1 Page 2

1-24-95 ; 20:32 ;CONSULATE GEN SWEDEN-

;/# 2/ 2

GENERALKONSULATET NEW YORK
Informationsavdelningen (SIS)

T E L E F A X

Telefon: (212) 751-5900

Fax: (212) 752-4789

Telex: 236664 SVENSK UR

Handl: Kim Oldfelt	Datum: 19 /1 95	Day: 22: A ✓
Till: UD Pol 1:1	Avd:	Grupp:
Ärende: Befrielsen av gettot i Budapest.		Mål:
Totalt antal sidor: 1	Avskt den: 20/1	Klockan: 1655
		Sign: nfc

50 års dagen av befrielsen av gettot i Budapest högtidlighölls den 18 januari på den ungerska FN delegationen/generalkonsulatet. I inledningsanförandet apostroferades representanterna för de länder som utfärdat skyddspass, dvs Sverige, Schweiz, Spanien och Portugal, och ombads att till sina regeringar framföra det judiska folkets tacksamhet. Särskild tacksamhet uttrycktes också för Raoul Wallenbergs gärning.

Ahlander.

CC: Salander, FN-del.

(Pol)

95-01-19		
P	2	Eu'

MD

SUSANNE ERIKSSON
KVARNVÄGEN 18
653 50 KARLSTAD

L.O. X 1995-01-20

Införskick till
lit. 95-01-30
exp. / NO

20/011
95-01-23

(Pol)

P 2 Eu¹

Inf. om Raoul Wallenberg.

Hej!

Vi heter Susanne Eriksson och Madeleine Jonsson och vi går på Tingvallagymnasiet i Karlstad. Vi skriver specialarbete om Raoul Wallenberg och undrar om ni har någon information åt oss.

Vi har fått erfara att ni har frisläppt några handlingar om Raoul Wallenberg, som tidigare var sekretessbelagda. Eftersom vi inte vet var man kan få tag på dem, skulle vi uppskatta om ni kunde hjälpa oss.

Dessutom undrar vi lite om Raoul Wallenberg-föreningen. Var kan man finna material om den och vet ni adressen till den? Hur arbetar den och var ligger den?

Vi har även funderingar kring Raoul Wallenberg-kommisionen. Vad är det för något och vad gör den?

Om ni har material om Raoul Wallenberg och annat som angår honom, som ni skickar ut, är det välkommet.

Vi tackar er för att ni tagit er tid med vårt brev.

Vänliga hälsningar

Susanne Eriksson

Susanne Eriksson

Madeleine Jonsson
Madeleine Jonsson

MD

Ärende

Raoul Wallenberg

Datum

1995-01-23

Avd

Grupp

Mål

P

2

Eu¹

Adress

Ambassaden Moskva

Text

Från Pol 1:1 (Magnusson). Re Raoul Wallenberg.

Vid fortsatt dossiergenomgång hos Vinogradov skulle vi vilja se följande person- resp. undersökningsakter.

- Gförener resp. Scheuer/Schlüter (för att kontrollera några detaljer)
- Richter, Gustav ✓
- Claudio de Mohr ✓
- Pelkonen, Ero ✓
- Theodor von Dufwing ✓
- Krumins ✓
- Rensinghoff, Bernhart ✓
- Ernst Ludvig Wallenstein ✓ (f. 5.3.1906)
- Karl Supprian ✓
- von Hinckeldey, Heinz-Helmut ✓

Cabinet

EMBASSY OF SWEDEN

WASHINGTON

Bertil Jobeus

1995-01-25

Nr 14 ✓

L.O. i/K
a.a. / K

Utrikesdepartementet

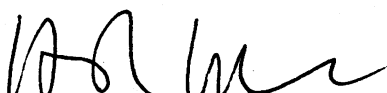
INK. UTRIKES DEP.		
D. No		
95 -01- 27		
AVD.	GR.	MÅL I
P	2	En

(Pae)

Ceremoni på Holocaustmuseet för Raoul Wallenberg.

Översänder det program som Holocaustmuseet arrangerade på 50-årsdagen av Raoul Wallenbergs försvinnande i Budapest och det tal som vice president Al Gore höll som en av åtta talare vid detta mycket välbesökta och minnesrika möte. Svenska regeringen representerades av utbildningsminister Carl Tham.

Professor Guy von Dardel fick av vice president Al Gore motta Holocaustmuseets förnämsta hedersutmärkelse.

Henrik Lilljegen

Address

1501 M Street, NW
Washington, D.C. 20005
USA

Telephone

(202) 467-2600

Telegram

Svensk

Telefax

(202) 467-2699

Telex

RCA 248347, SVSK UR

MD

A 50th Anniversary Commemoration
Program

Raoul Wallenberg

A hero of the Holocaust

January 17, 1995

United States
Holocaust Memorial Museum
Washington, DC

PROGRAM

THOMAS VERES
Scarsdale, New York

RUTH B. MANDEL
Vice Chair, United States Holocaust Memorial Council

MILES LERMAN
Chairman, United States Holocaust Memorial Council

VICE PRESIDENT ALBERT GORE

PRESENTATION OF THE MEDAL OF REMEMBRANCE

GUY VON DARDEL
Satigny, Switzerland

AMBASSADOR GYORGY BANLAKI
Republic of Hungary

HIS EXCELLENCY CARL THAM
*Cabinet Minister, Minister of Education
Stockholm, Sweden*

RAOUL WALLENBERG ELEMENTARY SCHOOL CHOIR
Brooklyn, New York
"It's Up to You and Me"

AGNES ADACHI
Forest Hills, New York

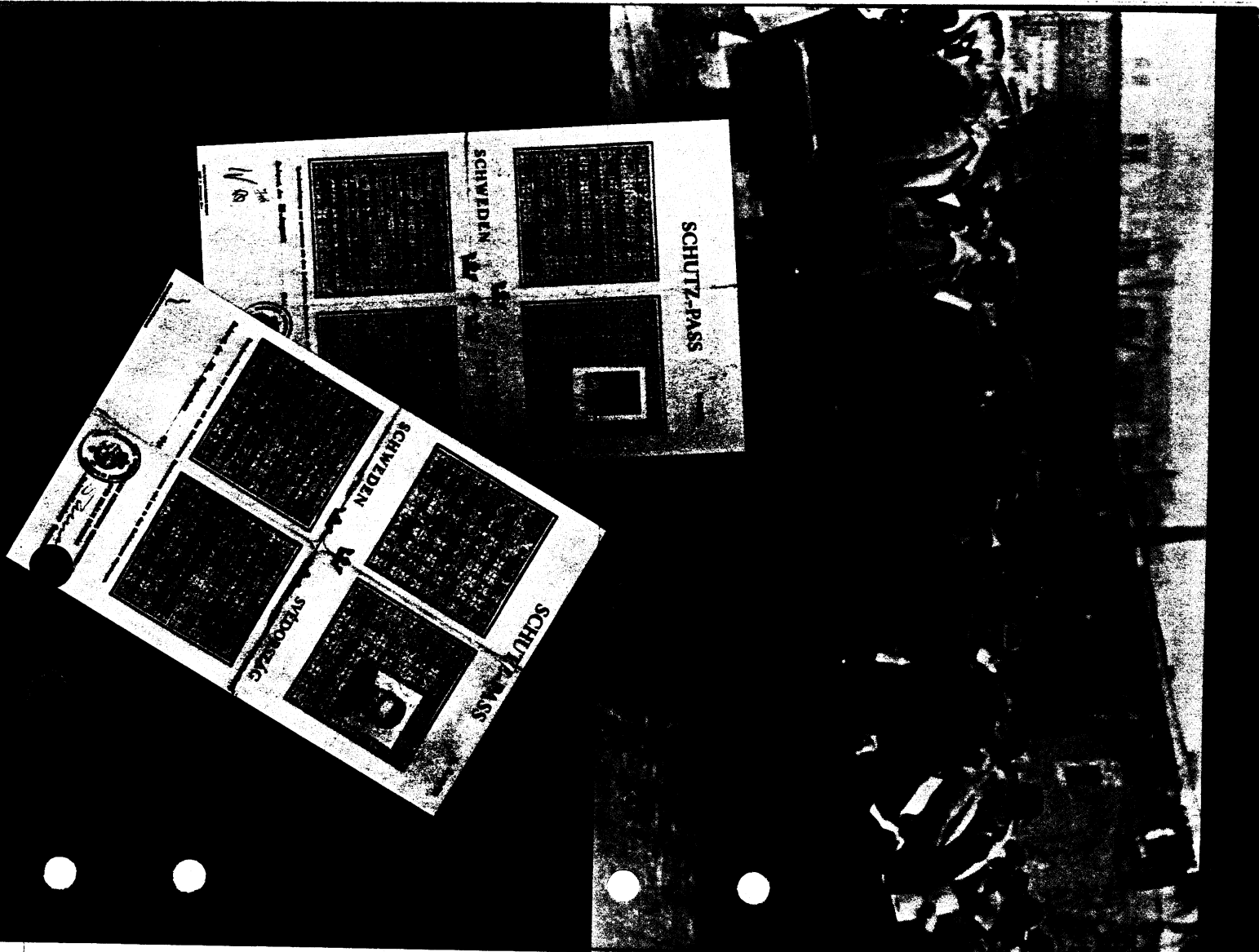
AMBASSADOR PER ANGER
Stockholm, Sweden

REPRESENTATIVE TOM LANTOS
Washington, DC

RAOUL WALLENBERG ELEMENTARY SCHOOL CHOIR
Brooklyn, New York
"I Am a Small Part of the World"

RECEPTION
Hall of Witness

This evening's event has been made possible in part by a generous grant from

Cover: Painting of Raoul Wallenberg by
L. Dombrovsky Szatmary.
Statens Konstmuseer, Stockholm, Sweden

Interior photo: Photograph of Raoul Wallenberg, standing to the
right with his hands clasped, negotiating with
Hungarian police on the platform of Jozsefvarosi
Station in Budapest. (November 1, 1944)
Photo by Tom Veres

Schutz-Pass issued to Lili Katz by Raoul Wallenberg.
August 25, 1944. United States Holocaust Memorial Museum Collection

Schutz-Pass issued to Alexander Flamm by Raoul
Wallenberg, September 28, 1944. On loan to the United States
Holocaust Memorial Museum from the collection of Ferenc Flamm.

Please note: Flash photography, audio and video recording are
not permitted in the Museum.

United States
Holocaust Memorial Museum
Washington, DC

Miles Lerman, *Chairman*
Ruth Mandel, *Vice Chair*
Jeshajahu Weinberg, *Director*

Remarks
by
Vice President Al Gore
at
Raoul Wallenberg Commemoration
United States Holocaust Museum
January 17, 1995

[AS DELIVERED]

To those of us accustomed to the formal language, elaborate toasts and general politesse of most diplomacy, reading and hearing about some of the things done by Raoul Wallenberg to save Jews is simply astonishing. How could he have done these things and been so brave?

I think, for example of what he did in November, 1944, when Adolph Eichmann decided to march Jews 125 miles to the town of Hegyesalom, on the Austrian border, where they would be put on trains destined for the death camps. Thousands died on the march, as the Nazis shot those who couldn't keep up or pushed them into the icy Danube to drown.

The moment he heard about it, Wallenberg jumped in a car, raced to the border, stormed up to Eichmann, saying "Wallenberg, Swedish delegation." Then, turning to the Jews, "Those with Swedish passports, raise them high."

Of course, no one had a Swedish passport. But after a few minutes some people caught on, and then more. They began waving whatever pieces of paper they had with them. Magically, Wallenberg had trucks lined up. He would grab the papers, pretend to read them, urge Jewish prisoners onto his trucks — and back to safe houses he had established in Budapest.

The next day, he returned again, saving hundreds more, this time by actually striding onto the trains and ordering the Nazi guards to let people off. How did he get the courage to do that? What made him able to bluff the most heartless killers of modern times?

I take it to heart when Tom Veres tells us not to regard Raoul Wallenberg as a super-hero. It's wrong to imagine that other human beings don't have the capacity to do Raoul Wallenberg's work. When I was a child, I read comic books and remember reading about one comic book hero who could move with rapid speed. If I were to think about Raoul Wallenberg, he indeed had super-human speed. He had super-human courage and those would watch as he moved with super-human speed to save the lives of as many Jews as possible.

Whatever it was, his courage in the face of danger has made him a shining example of the fact that one person can make a difference. From the moment he arrived in Budapest he established himself as a champion of the rights of Jews — and a symbol for those who stand up for the rights of all human beings. And that is why we honor him, today on this 50th Anniversary of his disappearance.

Post-It™ brand fax transmittal memo 7671		# of pages
To	Anne Marie Brishob	
Co.	Sweden Emb.	
Dept.		
Fax #		
From	O.V.P.	
Co.		
Phone #	202 456-2035	
Fax #	202 456-2685	

Of course, Raoul Wallenberg's heroism is only one part of the story. Another begins at the moment, exactly 50 years ago today, when under the guise of escorting him to their leaders, the Soviets took him to prison, where they would keep his fate hidden through the years.

In human history, half a century is just the blink of an eye. But in one life it presents us enough time to forget. We can't bring back the dead. But we must never forget either those destroyed by the Holocaust or those who defended them. That is what we do today. We remember.

And that is the purpose of this very Museum, the most important reminder this country has of the dangers of hatred, bigotry, intolerance and indifference.

I have said before how important it is for America to have placed the Holocaust Museum in our national capitol. It was a controversial step. There were those who argued this was not an American experience. Who will want to see it? they asked. Why not put it in New York? The response of the American people and people visiting our capitol from all over the world has answered these questions. They are answered by those who crowd into the Holocaust Museum every day. They stand patiently in line, people of every national origin, every color and every religion to expose their children to exhibits of the most savage things done to children in history. They know that if we remember the savagery possible in the human experience, we can guard against another Holocaust.

And last June, they were joined by another visitor. Viktor Chernomyrdin, the Prime Minister of Russia. He and I were meeting at the White House. I asked him, as we were driven along Independence Avenue, if there was anything he'd like to see while he was in Washington.

There was one thing, he said. The Holocaust Museum. He had heard so much about it. We went after hours and the Museum was kind enough to open its doors. Some of you were with us. We were supposed to tour for only an hour but the Prime Minister was too absorbed to call a halt when the hour was up. I watched as he focused on the exhibits, and walked through the rail car that was used to take Jews to the death camps. I never come here without learning some new facts and seeing through the eyes of a Russian, I saw that this Museum had reached not just America but into the heart of Russia.

And that perhaps the centuries-old shame of Russia's treatment of the Jews might end. For Raoul Wallenberg, of course, the end of the Soviet Empire came too late. All we can do is commemorate his bravery.

But when heroes are remembered ... when there are those, fifty years later who are inspired by them and resolve to stand up for human rights because of their shining examples, then in one way, they have survived. In that way, and because of gatherings like this one, Raoul Wallenberg has survived.

During that trip to the Hungarian border, as he was leaving with his convoy, Raoul Wallenberg felt he hadn't done enough. "I'm sorry," he whispered to the ones he was leaving behind. "I'm trying to take the youngest ones first. I want to save a nation." I can't blame him. Who among us can look at

the suffering that went on, not just then but now ... and think we have done enough? Those of us who have done so much less. Who can be content during a Rwanda, or a Somalia, or a Bosnia? And thank God for the cease fire announced today and we hope it holds.

Raoul Wallenberg didn't save a nation. But he saved thousands who lived to build nations, whether Hungary, the United States -- or Israel, the nation that didn't exist in its modern form until after the war was over. And my hope is that over the decades, as children hear the story of Wallenberg, they will be inspired, as we are, to be as courageous as the man who defied killers, who moved swiftly and courageously and took innocent victims away from death in a Hungarian town toward life, armed only with his principles, a title, and the strength that comes from being determined to do right.

EX till:
Carl Persson
G. von Dandel

Ma. Persson, Pol 1:1
Ly. Sell, Pol 1:1
Olson, KN1

Skann 27/95 (K)

Handwritten signature

Exp. 95-02-23/6

De nya Wallenberggrönen — en icke-nyhet

Handwritten signature

Det är i dagarna femtio år sedan den svenske diplomaten **Raoul Wallenberg** försvann under sitt uppdrag för att rädda judarna i Budapest. Han skulle i år ha fyllt 83 år om han hade fått leva. Det är idag nämligen nästan självklart, att Raoul Wallenberg inte mera är vid liv. Trots rörande försök av Wallenberg-kommittén och andra som står familjen nära att hävda, att ingenting sådant kommit fram som skulle med absolut säkerhet bevisa att han inte längre lever, kan man med alla största sannolikhet räkna med att Raoul Wallenberg är död. Hur, när och var han dog har gett upphov till en mytbildning som är rätt typisk för Sverige, landet som lider av traumatisk avsaknad på krig och sådan mytisk heroism som krig skapar.

Irriterande med dylik mytbildning är, att uppmärksamhet fästes vid sekundära och ovidkommande detaljer istället för huvudsaken, det unika

humanitära syftet med Raoul Wallenbergs mission i Budapest och det enstående hjälte-dåd han fullföljde genom att rädda livet på hundratusen människor. Idag har spekulati-onerna kring hans vidare öden tagit överhanden och hans egentliga heroism står i fara att falla i skymundan. Han är inskriven i hjältnamas gyllene bok tack vare sin humanitära insats som var unik i sitt slag. Han är inte unik för att han själv föll offer för en annan form av tyranni. Det ödet delar han med miljoner andra. Offret Raoul Wallenbergs bok har skrivits många gånger om av dubösa s.k. forskare och journalister.

De första indicierna på att Wallenberg verkligen hade befunnit sig i sovjetisk fångenskap 1945 fick man hösten 1989 i Moskva. Därefter har andra små rön sipprat ut, inget av dem speciellt dramatiskt eller avgörande. Hans fångkort, hans pass och notisbok, några

Raoul Wallenberg

andra dokument, vilkas riktighet det är svårt att bevisa. Det som åter dragits fram är gammal skäpmat, bokstavligen, medan inga absoluta bevis på när, hur eller var Wallenberg dog uppdragats. Det enda egentliga dokument som finns är ett falsarium, en dödsattest enligt vilken Wallenberg dog av "hjärtslag" sommaren 1947. "Hjärtslag" var i allmän-

het en eufemism för att fången arkebuserats.

Eftertänksamhet ger vid handen, att om Wallenberg levat skulle han sannolikt i något skede ha utbyts mot någon sovjetisk fånge, agent eller dylikt. När tusentals andra frigavs efter Stalins död 1953 skulle Wallenberg anslagen ha varit bland dem om han hade levat. Frågan uppstår, varför detta falska läkarintyg från 1947? Det året måste vara av speciell betydelse för Wallenbergs öde.

Själv är jag alltså övertygad om att **Lillian Ehrenstråle** berättelse om hur hon träffade en döende Wallenberg i en skog i Polen hösten 1947 är sann. De polska partisanerna hade beskjutit ett fångtåg som var på väg till Tjeckoslovakien för att byta ut västerlänningar mot östagerter. På detta tåg hade det funnits två svenskar, av vilka den ena enligt Lillian Ehrenstråle var Wallenberg. Hon hade känt Raoul Wallenberg före kriget. Wallenberg

läg på sin dödsbädd efter att ha blivit svårt sårad i huvudet och Lillian Ehrenstråle, sjuksköterska till utbildningen och ansvarig för Svenska Rädda Barnen i Polen efter kriget, kunde ingenting göra.

Paret Ehrenstråles bok, som utkom flera decennier efter incidenten, försvann över en natt från bokhandlarna och sannolikt är att hela upplagan beslagtogs av familjen Wallenberg, för vilken Wallenbergs dödförklaring hade varit politiskt inopportun, inte minst för att det senare har framkommit hur nära bankirerna och industripatronerna Wallenberg hade stått tyskarna under kriget. Raoul Wallenberg var det svarta fåret som blev familjens stora hjälle, ytterst pinsamt för Wallenbergimpetiet. Det förklarar också varför Lillian Ehrenstråle blev så ky-ligt bemött av familjens utsände när hon 1947 rapporterade om sin upptäckt.

1947 är följaktligen sannolikheten att han inte nog poängterat i tvida viktigare än att spekulera om Wallenbergs död är det att minnas hans död och gärning. Han räddade livet på hundratusen judar under förhållanden, där det irrationella vallet som enda form av moral utövning hälskade. Det övriga är intressant och ger upp övriga till allsköns myter. Vi får inte tillåta att det blir intressant: re än hans humanitära insats.

Karmela Reinken

Sammanställning PM:or och korrespondens Britt och Hans Ehrenstråle

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Handläggare: Kr Sven Julin

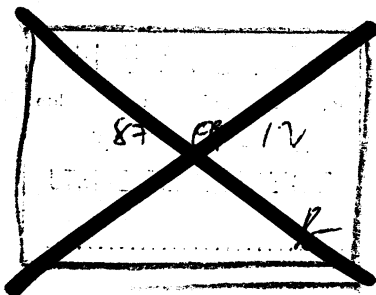
PROMEMORIA
1987-06-12

P2tu¹⁽⁴⁾

pol

ex f kdm t
Kabsekr
Polch
Ch Pol I
L-Å Nilsson, Moskva
Amb. Warszawa (onr)

exp 87-06-12/8

HEMLIG

Britt och Hans Ehrenstråle om Raoul Wallenberg
(1 bil.)

obs
bilagan
kan vara
på plats

Makarna Ehrenstråle utkom 1980 med boken "Sju dagar i oktober 1947" i vilken de redogör för hur de under sin verksamhet för Svenska Europahjälpen i Polen på tips av en amerikansk ambassadtjänsteman (förmodligen underrättelseofficer) och medhjälp av partisaner i den sydöstra delen av landet leddes till en svårt sårad person som uppgavs vara Raoul Wallenberg. I förordet uppger de att "Vi respekterade sekretessen kring fallet och vi överlämnade en rapport om det vi erfarit till utrikesdepartementet...Vi skulle ha fortsatt med denna självpåtvingade diskretion om inte den nyligen offentliggjorda dokumentsamlingen från UD fått oss att bryta tystnaden. Det är inte så mycket dokumentens

innehåll som har varit avgörande för vårt beslut. Det är framförallt vad dokumenten inte innehåller, men som vi väntat oss att finna där, som gör det angeläget för oss att ta till orda".

Mycket komprimerat går deras redogörelse ut på att de i Warszawa kontaktades av personer som uppgav att Raoul Wallenberg skulle befinna sig i dåligt tillstånd bland partisaner i sydöstra Polen, i en skog inte långt från Krakow. De tog sig dit i hemlighet, där Lillian Broman-Rosengren (sedermera fru Britt Ehrenstråle) leddes till ett skjul i vilket tre svårt sårade personer låg. De hade befunnit sig på ett tåg på väg till Prag som hade saboterats av partisanerna, varvid de hade fått skottskador. Den person som utpekades som Raoul Wallenberg var så illa därav att han inte kunde tala, och fru Ehrenstråle hade då inga möjligheter att identifiera honom eftersom hon inte var säker på hans utseende. (Underligt nog säger hon inget om de utseendemässiga jämförelser som hon i efterhand oundvikligen måste ha gjort med hjälp av foton). Några identitetshandlingar fanns inte, men hon fick med sig en ränsel tillhörande den sårade personen med initialer som "påminde om W.R". Hon såg till att hon fick hans fingeravtryck på ränslan, som hon sedan överlämnade till ovannämnde amerikan i förhoppning om att man skulle ordna med en identifiering. Hon fick tillbaka ränslan och har den fortfarande i sin ägo.

Enligt en beledsagande polsk överste skulle anledningen till att Wallenberg tillfångatagits ha varit att han tagit emot dokument som emanerade från en judisk atomforskare i Tyskland. Dessa skulle vidarebefordras till USA. De fortsatta kannstöperierna gick ut på att Wallenberg kunde ha setat i sovjetisk fångenskap emedan den svenska regeringen fann sig föranlåten

att hålla hemligt att den hade papperen i sin besittning...

Makarna Ehrenstråle rapporterade sina upplevelser till ministern Westring och legationsrådet Kronvall vid beskickningen i Warszawa. Dessa hade i sin tur rapporterat till UD. Enligt förslag av UD, förmedlat av Westring, begav sig fru Ehrenstråle till Stockholm för att informera Raoul Wallenbergkommittén om sina upplevelser och iakttagelser. Enligt hennes egen skildring blev hon uppsökt av familjens rådgivare Rudolph Philipp och halvbrodern Guy von Dardel. De uppträdde bryskt och argumenterade energiskt för att övertyga henne om att hon hade råkat ut för en villfarelse.

Där tog makarna Ehrenstråles befattning med Raoul Wallenberg slut för den gången.

Det står klart att det rör sig om trovärdiga personer (Hans Ehrenstråle har f.ö. en hedrande FN-karriär bakom sig) som inte fabulerar eller är ute efter personlig vinning. Likväl innehåller skildringen alltför många element av osannolikhet för att kunna tas på allvar. Om Wallenberg var vid liv i oktober 1947 skulle han enligt historikern Rolf Karlboms (inte helt övertygande) indiciekedja då ha setat i Lefortovofängelset.

Det är svårt att med dossierernas hjälp finna den specifika anledningen till makarna Ehrenstråles påtagliga bitterhet gentemot UD. Blott fru Ehrenstråle figurerar där genom att amerikanska ambassaden 1980 delgav Lars-Åke Nilssons korrespondens med henne. Någon egen korrespondens med dem tycks departementet inte ha haft. Det framgår dock kopior av senare korrespondens som vi har fått del av att de är besvikna att UD efter bokens publicerande inte har velat "förhöra" dem.

Jag kan tyvärr inte se att en intervju med makarna Ehrenstråle skulle leda oss någonstans i efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

Makarna Ehrenstråles vittnesmål har f.ö. uppmärksammats av krönikören Neal Ascherson i The Observer i bifogade artikel.

57
Sven Julin

UTRIKESDEPARTEMENTET
Utrikesministerns kansli
L-A Nilsson, KN

PROMEMORIA ✓
1980-10-10

P2 Eu^I

a + b till:

Leifland *lep. 10/10/10*
Eckerberg
Berg, pol I
amb. Washington (onumr)
ESK-del Madrid (onumr)

EXPEDIERA!	
med	den
sv. kurir	13, 10, 80
utl. kurir	
luftpost	
vanl. post	
	Sign

FÖRTROLIG

Wallenberg-ärendet
(2 bil)

./.

Närslutet återfinns kopior av en brevväxling i Wallenberg-ärendet mellan fru Britt Ehrenstråle, Uppsala, och den amerikanska Stockholms-ambassaden. Handlingarna har under hand tillställts departementet av den amerikanska beskickningen.

Lars-Ake Nilsson

Stockholm, Sweden

October 2, 1980

Mrs. Britt Ehrenstråle
Ritargatan 10 C
754 33 Uppsala

Dear Mrs. Ehrenstråle:

Your letter of September 30 arrived after the departure from Sweden of the Ambassador. Nevertheless, it has received our careful attention, and has also been brought to the attention of appropriate authorities in Washington. I very much appreciate your passing along a copy of your recent book.

Sincerely,

Arthur E. Breisky
Counselor of Embassy
for Political Affairs

I SAW MY FRIEND JIMMY ONCE MORE IN 1981.

asked him what had happened to the fingerprints of Paul W. which I had

30th September 1980

Confidential

His Excellency The American Ambassador
Stockholm.

Mr. Ambassador,

I take the liberty of drawing to your-or your staff-specialists -attention the enclosed book by my husband and myself. Since the English translation is yet unavailable I also enclose a brief "synopsis" in English.

I have seen that the case of Raoul Wallenberg is likely to be raised at the forthcoming Madrid conference in November by the US Delegation. Personally, I entirely agree with the desirability of urging the Soviets to explain the circumstances at Wallenberg's disappearance.

As I have reported in the book I have all reasons to think that the issue is merely one of explaining matter of fact.

My story also shows that there was a clear US connection through the Embassy in Warsaw already in 1947. When we published our book we nourished the hope that a search be made for traces in Washington, in the AIC/CIA records, for proof that the dying man I confronted in southern Poland, was Raoul W. The American friend I refer to-Jimmy or Janusz-was an official of the Embassy. He had knowledge of Raoul W being kept imprisoned in Lwow already before the events I have described took place. (In fact, these prisoners were, lightly, referred to as "LIP =less important prisoners).

I saw my friend Jimmy once more-in Beirut in 1952. When I asked him what had happened to the fingerprints of Raoul W. which I had taken on his leather bag, Jimmy replied, slightly hesitantly: "Your Government has its secret files-so does Washington".

We are aware that our little book has embarrassed many here in Sweden and we are not surprised that there has been no official reaction, only an evasive comment from the Foreign Ministry. There have appeared a couple of editorials in the Stockholm papers asking for a follow up but nothing has to our knowledge happened.

I wanted to draw this to your attention since it would seem to be important before bringing the matter up at the Madrid meeting to ascertain if/and what possibly is hidden in Washington archives.

Yours sincerely,

Britt Ehrenstråle
Mrs. Britt Ehrenstråle

A Synopsis of
SEVEN DAYS IN OCTOBER 1947
by Britt and Hans Ehrenstråle
(Brombergs, Uppsala, May 1980)

Last February the Swedish Government released a first part of about three thousand secret documents from their archives on Raoul Wallenberg, the young diplomat who during the war helped with heroic efforts thousands of Jews from death under the Nazis in Hungary. Wallenberg himself was taken prisoner when the Red army liberated Budapest. Since then he has never been able to communicate with his family or country, although there have been many reports that he has been held in one or other Soviet prison.

The published documents revealed what a complex, chaotic and confused issue his case was already at an early stage. With time this has culminated in the current international attention to his fate, said to be a topic at the forthcoming (November) top-level conference to be held at Madrid.

Hans Ehrenstråle, now a retired official of the United Nations and former Deputy Secretary General of Amnesty International, and his wife Britt were surprised and disturbed that the documents contained only an incomplete and therefore misleading account of how they themselves in conjunction with the Swedish Embassy in Warsaw undertook an adventurous expedition in October 1947 to southern Poland to try and rescue a wounded escapee from a Russian train transport, cared for by outlawed resistance guerrillas in the forest areas near the Czechoslovakian frontiers. The Embassy had received a report that this person would be the missing Wallenberg.

After a series of dangerous turns and intrigues in the Przemysle environs the expedition follows the lead to Tarnow. Under dramatic circumstances Britt is there confronted with three badly wounded men, recently escaped from a Soviet armed railway convoy. One of the men lying on the floor of a barn deep in the forest is said to

be a Swede. Britt had earlier met Wallenberg, then a younger sporty type, and she finds it difficult to recognize him in the human wreck bundled up on the floor. She tries whatever techniques one can improvise under such conditions to reach his attention and she gets some reactions in response to her question:

-Are you Raoul Wallenberg, so....

The rudimentary conversation is made even worse by the threats from the nervous partisans who want her to get out and hurry up. When she is forced to leave she takes along the leather bag which had belonged to the wounded man and she presses his hand for fingerprints against the flap which is marked with his initials R.W.

The Polish and Russian security forces are closing in on the area and the expedition has to abandon the site and return to Warsaw. Here the story continues to evolve with incredible, often mystifying sometime fascinating details involving personal from the Swedish and USA embassies. A couple of days later the powerful Wallenberg Committee in Stockholm gets involved and the Foreign Ministry takes matter in hand. The episode in the barn disappears in the confusion of contradictory reports, from Prague, Bucharest and elsewhere and the whole thing becomes secretly classified as "the false trace".

"When the official documents came to our attention last March - the authors say - without a single trace of the decisive event in the barn and which we had, admittedly in an inefficient way, reported in good faith, we decided to break our long restraint of thirty three years of silence. We are clumsily hesitant to declare a death but we had an information which we apparently were alone to have to-day. We assessed the reasons for and against and decided that it was high time to go on record."

UTRIKESDEPARTEMENTET

Krigsmaterielinspektionen

27/00/

Anhängande

Exp. 95-01-27/Ko

Stockholm den 27 januari 1995

Thomas Frostberg
Kämnärsvägen 7G:107
226 46 LUND

P2 Fu1

(Pd)

Raoul Wallenberg

(7 bil.)

✓
Tack för Ditt brev den 31 december 1994 rörande Raoul Wallenberg.

Trots avsaknad av Ditt tidigare brev den 3 juni 1994 vill jag försöka lämna en kortfattad redogörelse för Wallenberg-ärendet och bifoga en del informationsmaterial.

Sedan september 1991 finns det en bilateral svensk-rysk arbetsgrupp, som behandlar ärendet. Gruppen har sammanträtt elva gånger, senast den 24 november förra året i Stockholm. I gruppen ingår på svensk sida bl.a. Carl Persson, f.d. rikspolischef och landshövding, professor Guy von Dardel, halvbror till Raoul Wallenberg, och den amerikanske biokemiprofessorn Marvin Makinen vid University of Chicago. Ordförande på svensk sida är departementsrådet Hans Magnusson, Utrikesdepartementet. De ryska medlemmarna i gruppen är tjänstemän och kommer från utrikes-, inrikes-, säkerhets- och försvarsministerierna.

Arbetet i gruppen består av granskning av dokument som överlämnats från båda sidor och av intervjuer med bl.a.

Postadress
103 33 STOCKHOLM

Gatuadress
Fredsgatan 8

Telefon
763 1000

Fax
08-20 31 00

Telex
10590 MINFOR S

M

sovjetiska tjänstemän som träffat Raoul Wallenberg. Detta arbete fortsätter mellan mötena genom att uppgifter kontrolleras och intervjuer görs fortlöpande med olika uppgiftslämnare.

Parallellt med arbetsgruppen görs vidare på von Dardels initiativ och med privat finansiering en genomgång av ryska psykiatriska kliniker i syfte att finna Raoul Wallenberg. Liknande genomgångar har gjorts på amerikansk sida för att söka efter försvunna amerikanska medborgare. Enligt tillförlitliga uppgifter har man på detta sätt lyckats återfinna ett par saknade amerikanska krigsfångar.

Under 1995 kan man förutse att arbetsgruppen kommer att försöka göra en avrapportering av det resultat som hittills uppnåtts under arbetet. Det kan tilläggas att arbetet bedrivs även i andra länder än Sverige och Ryssland. Viktiga dokument i ärendet har bl.a. offentliggjorts av det amerikanska nationalarkivet i början av 1994. Ett omfattande och värdefullt arbete utförs även av flera Wallenberg-kommittéer i olika länder.

Parallellt med arbetsgruppen i Wallenberg-ärendet finns det en annan arbetsgrupp som behandlar frågan om försvunna fartygsbesättningar på förlista svenska fartyg i Östersjön under och efter andra världskriget.

På amerikansk sida finns en liknande arbetsgrupp, som söker efter amerikanska medborgare som försvunnit under andra världskriget och under det kalla kriget.

Vid varje sammanträffande mellan stats- resp. utrikesministrarna i Sverige och Ryssland är Wallenberg-ärendet med på agendan. Viktiga kontaktpersoner på rysk sida, utöver medlemmarna i arbetsgruppen, är vidare riksarkivchefen Pichoja och MR-alesmannen Kovalov samt

fristående forskare och historiker.

För att ge Dig en så fylld bild som möjligt av Wallenberg-ärendets alla aspekter bifogar jag följande informationsmaterial:

- a) Broschyren Raoul Wallenberg (UD informerar).
- b) Lista över böcker om Raoul Wallenberg.
- c) Anföranden av statsministern, kabinettsssekreteraren och utbildningsministern den 17 januari 1995 med anledning av 50-årsdagen av Raoul Wallenbergs gripande i Budapest.
- d) Några tidningsklipp med anledning av 50-årsdagen av Raoul Wallenbergs gripande i Budapest.
- e) Uttalande av USA:s senat om Raoul Wallenberg den 6 oktober 1994.
- f) Ett urval amerikanska dokument om Raoul Wallenberg vilka offentliggjorts via det amerikanska nationalarkivet i början av 1994.
- g) En kommentar till de amerikanska dokumenten nämnda under f) ur Ottawa-tidningen "The Gazette" den 29 januari 1994.

Med vänlig hälsning

Lage Olson
Ambassadråd

Gk Los Angeles
Elisabeth Kihlberg

T E L E F A X

sid 1 (8)

Datum 1995-01-31	Dnr 14	Dossierbet.
---------------------	-----------	-------------

GG
950206
Meddelat EK
940201 av UD
inte insläs deltar.
BT

(A)

01-31
1995 02-01
P 2 Eu 1 - 1

Utrikesdepartementet

Re Raoul Wallenberg-seminarium på UCLA

För Berndt Fredriksson, UD/A 4 (arkiv)

Med hänvisning till gårdagens memo rörande Raoul Wallenberg-seminariet på UCLA, vill jag bara skicka över den information som jag fick från Paul Levine själv rörande hans forskning.

Vid samtalet framförde Levine, vilket du kanske redan kände till, att han ur källorna fått fram för UD tämligen positiva uppgifter rörande UD:s agerande under krigsåren i Budapest. Alltså inte enbart insatserna från Raoul Wallenberg och Per Anger.

ROSENBERG

1995-01-31 kl 12.00 /EKG

Avsant: Datum Kl. Sign

MD

SENT BY:

; 1-31-95 :11:45AM ;

HISTORY DEPT-

310 477 8331:# 1

**The Raoul Wallenberg
Professorship in Human Rights**

Department of History

Paul A. Levine, Director

Ziva Galili, Chair

31 January 1995

Till:

Elizabeth Kilberg
Consulate of Sweden
FAX# 310- 477- 8331

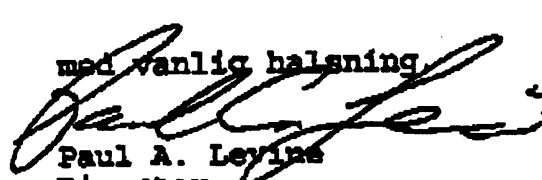
Dear Ms. Kilberg,

It was a pleasure making your acquaintance by telephone yesterday.

As agreed upon, please accept, following this page, my curriculum vitae, as well as the abstract describing my forthcoming doctoral thesis. I hope you and Professor Berend find them of interest.

I look forward to hearing more about the seminar you are planning.

med vänlig hälsning,

Paul A. Levine
Director

1ST OF 3 PAGES

P.S. Jag ska hälsa T. Jansson nästa gång
Jag tackar honom !!

Van Dyck Hall
P.O. Box 5059
New Brunswick, New Jersey 08903

The State University of New Jersey
RUTGERS

phone: 908-932-9898
fax: 908-932-6763
plevine@zodiac.rutgers.edu

Curriculum Vitae

Paul A. Levine
Director
Raoul Wallenberg Professorship
in Human Rights
Rutgers University
Department of History
Van Dyck Hall
New Brunswick, NJ 08903
tel: 908-932-9898
fax: 908-932-6763
e-mail: plavine@sodiac.rutgers.edu

10 Franklin Blvd.
Somerset, NJ 08873
908-249-9587

Education

- Uppsala University, Sweden, Department of History, Doctoral Candidate, Modern European Political and Diplomatic History (expected completion, August 1995).
- Dissertation Title: From Indifference to Activism: A Study of Sweden's Diplomatic Response to the Destruction of European Jewry, 1938-1945
- Claremont Graduate School, Master of Arts, Modern European History, May 1987.
Master's Thesis: The Swedish Press and the Holocaust, June 1941- October 1943
- California State University, Pomona, Bachelor of Arts, cum laude, History, June 1983.

Academic Employment

- Rutgers University, Department of History, Assistant Instructor; Holocaust, Modern European History. Two year appointment, 1994-1996.
- Rutgers University, Director of The Raoul Wallenberg Professorship in Human Rights. Responsibilities include fund-raising, organizing public lectures, academic conferences, public education programs and outreach to general, non-scholarly community. Two year appointment, 1994-1996.
- Lecturer/Instructor, Rutgers University Department of History, Academic year 1992-1993. Integral to my stay as Wallenberg Visiting Fellow in 1992-1993 was the teaching of a history seminar each semester of my stay that year; course responsibilities described in statement of teaching experience.

SENT BY:

: 1-31-95 :11:46AM :

HISTORY DEPT

010 411 0001.7

Academic Employment (cont.)

- Research and Administrative Assistant, The Raoul Wallenberg Project, Uppsala University, Uppsala, Sweden. The Wallenberg Project was a scholarly oral history research project whose task was to document through survivor interviews the diplomatic and rescue activities of Raoul Wallenberg and others at the Swedish Legation in Budapest during the Second World War. The Project was an international research effort active in Sweden, Israel, the United States, Hungary and several other countries organized and coordinated from the office in Uppsala. From the Project's inception I was mainly or partly responsible for the creation, planning and conducting of the Project's background research, oral history methodology, interview (fieldwork) activities (of the approximately 170 interviews completed I did approximately 40 in several different countries), and project archival finding aides. October 1988- September 1992.

Awards and Honors

- Uppsala University, Department of History, Urbildningsbidrag (Swedish National Doctoral Fellowship) 4 year grant-in-aid, 1989-1994.
- Rutgers University, Department of History, Visiting Fellow under the auspices of The Raoul Wallenberg Professorship in Human Rights, academic year 1992-1993.
- The University of Miami, Miami, FL, Department of History, Raoul Wallenberg Research Center; Visiting Scholar, November 1991.
- Uppsala University, Sweden, Department of History, Visiting Scholar, academic year 1985-1986.

Publications

- "Bureaucracy, Resistance and the Holocaust; Towards a Theoretical Understanding of the Success of Swedish Diplomacy in Budapest, 1944- 1945", Berenbaum, M., Peck, A., eds., United States Holocaust Museum's Research Institute (forthcoming Fall 1995).
- "Sweden's Reaction to the Holocaust in Hungary, March- July 1944" Braham, R.L. ed., The Holocaust in Hungary: Fifty Years Later, (forthcoming Spring 1995).
- "Raoul Wallenberg in Budapest; Modern Jewry's Ultimate Hero?", Mor, M. ed., Conference Proceedings of Creighton University's Sixth Annual Klutznick Symposium, (in press, expected Fall 1994).

SENT BY:

: 1-31-95 :11:47AM :

HISTORY DEPT-

310 477 8331:# 4

Publications (cont.)

- "Sweden and the Holocaust; Some Research Issues and Sources", Svanberg, I. ed., Ten Years of Multiethnic Studies, Report on Research & Other Activities from the Centre for Multiethnic Research, 1984- 1994, September 1994.
- "The State of Holocaust Historiography Today; A Report on the U.S. Holocaust Research Institute's First International Scholars Conference", in Multiethnica, the Journal of Uppsala University's Centre for Multiethnic Research #13, May 1994.
- "Oral History and the Holocaust; Some Methodological Reflections", in Multiethnica, the Journal of Uppsala University's Centre for Multiethnic Research #10, November 1992.
- "Ridiculous Assertions on Wallenberg's Role in Budapest", in Dagens Nyheter (Swedish daily newspaper) Debattsida (Op-Ed page), 19 October 1991.

Publication Referee

- "Raoul Wallenberg, Letters and Dispatches, 1924-1944", Arcade Publishing. Pre-publication evaluation of the scholarly value of this book was done at the request of the Director of Academic publications of the United States Holocaust Museum Research Institute. (forthcoming January 1995).

Conferences

- "Sweden's Reaction to the Holocaust in Hungary, March- July 1944", paper presented to The International Scholars' Conference on the Holocaust in Hungary: Fifty Years Later, Budapest, Hungary, 5-7 April 1994.
- "Bureaucracy, Resistance and the Holocaust; Towards a Theoretical Understanding of the Success of Swedish Diplomacy in Budapest, 1944-45.", paper presented to The Holocaust: An International Scholars' Conference on the Known, the Unknown, the Disputed and the Reexamined, the U.S. Holocaust Museum's Research Institute's Inaugural Conference, Washington D.C., 5-8 December 1993.
- "Raoul Wallenberg in Budapest; Modern Jewry's Ultimate Hero?", paper presented to Creighton University's Sixth Annual Klutznick Symposium, Crisis and Reaction: The Hero in Jewish History, Omaha, Nebraska, 10-11 October 1993.

Conferences (cont.)

- "The Raoul Wallenberg Project's Methodology and Goals", presentation given to the plenum of Establishing the Legacy. Yad Vashem Archives First International Conference for Organizations and Institutions Commemorating the Holocaust, Jerusalem, Israel, November 1989.

Lectures

- "Theoretical Approaches to Holocaust Historiography", given to Prof. Per Franberg's Graduate Seminar in History, Umea University, Umea, Sweden, 9 May 1994.
- "How American Was Raoul Wallenberg? Some Thoughts on Living in Different Cultures", given at the United States Embassy, Stockholm, Sweden, 7 May 1994.
- "Fascism, World War II and the Holocaust", given to Dr. Alberto Tiscornia's course in World History, Malardalans Hogskola, Vasteras, Sweden, 10 January 1994.
- "Raoul Wallenberg in Budapest.....", seminar lecture and discussion, given to the Rutgers Center for Historical Analysis 1993- 1995 project, War, Peace and Society in Historical Perspectives, New Brunswick, NJ, 13 October 1993.
- "The Holocaust from the Perspective of the Second World War", given to Ms. Regina Gramer's undergraduate course on the Second World War, Rutgers University Department of History, New Brunswick, NJ, 24 June 1993.
- "Towards an Understanding of the Intentionalist- Functionalist Debate", given to Rutgers University's Institute for High School Teachers, New Brunswick, NJ, 4 March 1993.
- "Zionism and the Holocaust", given to Prof. Michael Curtis' undergraduate seminar in Political Science, Rutgers University Department of Political Science, New Brunswick, NJ, 4 February 1993.
- "Bureaucratic Resistance, Swedish Diplomacy and the Holocaust", given to the Rutgers Center for Historical Analysis, New Brunswick, NJ, 12 December 1992.
- "Towards an Understanding of the Intentionalist-Functionalist Debate", given to Rutgers University's Institute for High School Teachers, New Brunswick, NJ, 8 October 1992.

SENT BY:

: 1-31-95 :11:48AM :

HISTORY DEPT-

310 477 8331# 6

- "What Sweden did to prevent the Jewish Genocide", given to Seminarium on folkmoed, Centre For Multiethnic Research, Uppsala University, Uppsala, Sweden, 15 October 1991.
- "Oral History and the Holocaust; Methodology and Fieldworking Techniques for locating and interviewing Holocaust survivors", given to the Nordiska Museets (Stockholm, Sweden) Ethnic and Immigration Studies Program, Uppsala, Sweden, 15 March 1990.

References

- Available upon request
- Student evaluations available upon request

SENT BY:

: 1-31-85 : 11:48AM :

HISJURY DEPT

Paul A. Levine
Dissertation Abstract

ABSTRACT

**SWEDISH DIPLOMACY AND THE HOLOCAUST:
From Indifference to Activism;
A Study of Sweden's Diplomatic Response
to the Destruction of European Jewry,
1938-1945**

Bureaucracy, rescue and resistance are three of the most important and often controversial subjects within Holocaust historiography. Most often they have been studied and understood to be unconnected elements of the history of the Holocaust. Yet when looking at the manner in which Sweden's Foreign Office responded to the Germany's extermination campaign against Europe's Jews, we see these three critical elements merge in a historically significant fashion.

Contemporary documents support the argument that not only did diplomats in Sweden's *Utrikesdepartementet* seek to aid if not rescue first a few individual Jews, then ultimately many thousands, but that they did so employing what gradually became a virtual model of response. This model of response can be usefully labeled bureaucratic resistance. Authorized representatives of Sweden's government knowingly, if still without specific articulation, used their political and bureaucratic status as well as their increasing experience in dealing with Nazi officials to often successfully aid, if not finally, save some Jews. It is in these episodes, when Swedish diplomats confronted Nazi "desk-top killers" that we see this nexus of bureaucracy, resistance and rescue.

This study will explore the mix of motives and interests which brought about Sweden's steadily expanding contact with and interest in various aid and rescue schemes. The literature studying Sweden's response to the Final Solution is in essence limited to one existing empirical study. This study will proceed where that one left off, and will be divided into two basic parts.

The expository section (the latter section) will explore such questions as why Sweden, a traditionally neutral country whose foreign policy goals during the Second World War were to remain outside the armed conflict, chose to involve itself in efforts to halt the implementation-- if still only at selected moments-- of Nazi racial policy? Was Sweden willing to help a few Jews for humanitarian reasons, or were more traditional motives of nation-state behavior behind the decisions of *Utrikesdepartementet* to intervene? Which political pressures, domestic or foreign, were brought to bear on the government and what role did they play in shaping Sweden's response? How closely were the activities and decisions of diplomats in various European capitals supervised by their political superiors in Stockholm? Were the actions of Raoul Wallenberg in Budapest ad hoc and singular or did they fit a pattern of response and action already known within Swedish foreign affairs apparatus? That is, did Wallenberg succeed because of who he was, or what he was?

SENT BY:

: 1-31-95 11:48AM :

MISCELLANEOUS

The programmatic element of this study is more theoretical, and is based upon primary Swedish data as well as the numerous works in secondary Holocaust historiography.

To date there are no scholarly studies which attempt to impose a more theoretical understanding upon the history of Swedish diplomacy during the Holocaust. Indeed, the historiography of the Holocaust has been dominated by empirical monographs framed by political and/or geographic boundaries. The theoretical foundation by which to better understand Swedish efforts to help Jews has been labeled, as noted, "bureaucratic resistance". Swedish diplomats and bureaucrats were in fact able to resist the implementation of Nazi racial policy not by force of arms, but by carrying out their duly constituted and recognized "daily activities" with their counterparts in the German bureaucracy. Crucially, representatives of Sweden's government expressed a political interest in the fate of some Jews, Swedish and non-Swedish citizens, an interest which was manifested in various bureaucratic, legalistic, even physical manifestations. Beginning in Norway late in 1942, then other places in Western and Central Europe, Denmark and finally, on a massive and unprecedented scale in Budapest, Swedish diplomats succeeded in saving thousands of Jewish lives by exploiting the gap in Nazi ideology which, it will be argued, existed throughout the war, and not only after German defeat became inevitable.

Such a theoretical understanding of how, when and why "bureaucratic resistance" is possible holds out the promise of an even broader understanding, one suffused with acute political and moral overtones, of the possibilities of non-violent resistance, conducted by a third party choosing to intervene between victim and perpetrator. The success of Swedish diplomacy during the war, a success still numerically marginal to Nazi success at killing Jews, points towards a manner in which others could-- if they choose to do so-- resist the implementation of noxious racial and ethnic policies by a regime bent upon discrimination, persecution, even the genocide of an exposed minority group.

Till: Berndt Fredriksson
Från: ELISABETH KIHLEBERG
Ärende: Wallenbergfilen

BRUNKHUVUDET
Säkerhet: Begränsad
Ankomstdatum: 95-01-30

Mottagare:

Berndt Fredriksson

Käre Berndt,
Hoppas allt väl.

Arb
Tår ni för avslut
Ullh från deltag / *1/4/95*

UCLA kommer den 11-12 febr. anordna ett Raoul Wallenberg-seminarium. Vi har lovat stå för kostnaderna för en inbjuden talare från Sverige. Problemet är att de tilltänkta talarna har i tur och ordning anmält förhinder... Nu s... t Björn Lyrwall som lär "ha hand om W.filen". Man vill på seminariet få lite info om nyaste rönen kring W. nya källor - äkta eller falska. Ja, som du förstår är ämnet lite känsligt. Har just talat med en doktorand från Historiska inst. Uppsala Paul Levine (amerikan, gift med svenska) som just studerar Wallenberg och förintelsen och UD. Ni lär ha träffats. han befinner sig just i New Jersey. Problemet är att han inte är insatt i "nya rön". Vem skulle vara detta? Är du?? Eller tror du att Levine, som själv verkar vilja komma om UCLA vill ha honom, är ett bra alternativ?

Det brådskar... Kram, EKg

Ärende Brev i RW-ärendet

Datum 1995-01-31

Avd	Grupp	Mål
P	2	En I

Adress

Text Ambassaden Moskva dnr

från Pol 1:1 (Lyrvall) re brev i RW-ärendet

PRIMO. I samtal med Roginskij den 17 november ifjol framkom att en särskild kommission för avhemligande av SUKP-dokument tillsatts genom presidentdekret (se PM Lyrvall 941117). Som förutskickats översändes text till brev från Magnusson till ordföranden i kommissionen, biträdande chefen för presidentkansliet, Sergej Krasavtjenko. Ambassaden ombedes översätta brevet som därefter jämte original kan översändas i samband med Magnussons Moskvabesök nästa vecka.

SECUNDO.

Cit. Till Sergej Nikolajevitj Krasavtjenko, biträdande chef för Ryska federationens presidents kansli, Kreml, Moskva.

Ärade Sergej Nikolajevitj,

Sedan det kommit till min kännedom att Ni, Sergej Nikolajevitj, genom presidentdekret utsetts att leda den statliga kommissionen för avhemligande av SUKP-dokument, tar jag mig friheten att som medordförande i den officiella svensk-ryska arbetsgruppen för klargörande av den svenske diplomaten Raoul Wallenbergs öde vända mig till Er med en hemställan om Er personliga assistans i denna fråga.

Jag är övertygad om att Ni är väl informerad om det arbete som redan utförts av den svensk-ryska arbetsgruppen, vilken med deltagande av en rad myndigheter på såväl rysk som svensk sida sedan hösten 1991 lagt ned ett inte obetydligt arbete för att vinna klarhet i detta ärende som under lång tid haft en framträdande plats i de bilaterala förbindelserna mellan våra länder, och även tilldragit sig stor internationell uppmärksamhet. Jag vill gärna framhålla att den ryska sidan under arbetets gång visat tillmötesgående och demonstrerat en uppriktig vilja att utreda Raoul Wallenbergs öde. Efter över tre års arbete saknas emellertid alltjämt dokument som ger en

övertygande och klar bild av vad som hänt den svenske diplomaten.

I dagarna är det femtio år sedan Raoul Wallenberg försvann i Budapest. Det är en händelse som uppmärksammats runt om i världen och riktat förnyat intresse mot detta dramatiska människoöde. Det är min förhoppning att Ni finner det möjligt att inom ramen för det viktiga och ansvarsfulla arbetet i Er kommission också göra ansträngningar för att bidra till gåtans lösning.

Med uppriktig högaktning,

Hans Magnusson
medordförande i svensk-ryska arbetsgruppen för klargörande av
Raoul Wallenbergs öde,
departementsråd Utrikesdepartementet

Slutcit.

Cabinet

ext: Kabs, Polch, Bitr polch, C Pol 1, Pressch, C Pol 1:1,
Leifland, Lyrvall

se dnr U02018/20399/EC

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Enhet 10
Handläggare: H Magnusson

PROMEMORIA

1995-01-31

Delges:
2053u

Raoul Wallenberg - dokumentförteckning.

1. Ryska dokument.

C. Försvarsministeriets arkiv (TsAMO).

1. 1944-12-31. Kopia av brev från vice utrikesminister Dekanozov till vice generalstabschefen Antonov med anledning av Söderbloms begäran om att ge Budapestsvenskarna hjälp. På dok. finns antecknat för hand att chifffertelegram med denna information sänts till kommandot för 2:a resp. 3:e ukrainska fronten.

2. 1945-01-02. Chiffer från generalstaben (generalmajor Slavin) till befälhavaren för andra ukrainska fronten, Malinovskij resp. för tredje ukrainska fronten, Tolbunin om att ställa personalen vid svenska beskickningen i Budapest under arméns beskydd.

3. 1945-01-03. Order från vice stabschefen vid 7:e gardesarmén om att ställa personalen vid svenska beskickningen i Budapest under arméns beskydd.

4. 1945-01-03. Order från armékårsbefälhavarna rörande skydd för personalen vid svenska Budapestbeskickningen.

5. 1945-01-05. Order från divisionsbefälhavaren (317:e skyttediv.) rörande gripna fångar.

6. 1945-01-12. Order från befälhavarna för 317:e skyttedivisionen om skydd för ungerska missionen i Moskva samt för svenska beskickningen.

7. 1945-01-14. Kopia av rapport från politiska avdelningen vid 151:a skyttedivisionen till chefen för politiska avdelningen vid 7:e gardesarmén om kvarhållandet (zaderzjanie) av Wallenberg och hans chaufför.

8. 1945-01-15. Chiffer från general Kuprijanov till chefen för 30:e skyttekåren med order att föra R. Wallenberg till befälhavaren för 18:e skyttekåren, generalmajor Afonin.

9. 1945-01-15. Handskrivet meddelande från Zacharov till generalmajor Afonin att R. Wallenberg påträffats på Benczurgatan.

10. 1945-01-17. Handskrivet meddelande till befälhavaren för 46:e armén om att R. Wallenberg påträffats på Benczurgatan.

11. 1945-01-17. Order från vice försvarsminister Bulganin till befälhavaren för andra ukrainska fronten (kopia till Abakumov) om att arrestera R. Wallenberg och föra honom till Moskva.

12. 1945-01-17. Telegram från Bulganin till befälhavaren för andra ukrainska fronten om arrestering av de schweiziska diplomaterna

13. 1945-01-20. Rapport från Zacharov att man förutom R. Wallenberg påträffat även andra medarbetare från svenska och schweiziska beskickningarna.

14. 1945-01-25. Zacharovs telegram till Bulganin om att R. Wallenberg skickats iväg till Moskva.

15. 1945-05- . Promemoria av chefen för underrättelseavdelningen ställd till stabscheferna för andra och tredje ukrainska fronterna med anledning av TASS-meddelande om plundring av svenska beskickningen i Budapest.

16. 1945-05- . Rapport från underrättelseavdelningen vid NKVD-trupperna till stabschefen vid tredje ukrainska fronten, generalöverste Ivanov om omständigheterna kring övertagandet av svenska beskickningen; bilaga: brev från minister Danielsson till general Pavlov.

Professor Guy von Dardel
Hem: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Kontor: CERN, CH-1211 Genève 23

CH - 1242 Satigny, 950130.

Er referens:
Min referens:

Beträffar:

Departementsrådet Hans Magnusson
UTRIKESDEPARTEMENTET
Box 1621
S-103 23 Stockholm Sweden

INK. UTRIKES DEP.
D.N:o 30/008
95-02-14
01

AVD. P	GR. 2	MÅL. Fu ¹
--------	-------	----------------------

Broder,

Jag vill hastigt orientera Dig om mina aktiviteter i Waswhington med bifogade kopior av brev till vice presid3ent Al Gore, och Benjamin Gilman i Kongressen, som också är ordförande i kongressens utrikesutskott. Al Gore var inledningstalare vid ceremonien i Holocaust Memorial Museum, och överräckte till mig en medalj för mina insatser för Raoul, vilket mycket rörde mig, och som jag hoppas att jag skall kunna leva upp till. Gilman hoppas jag skall kunna hjälpa oss att få ett större amerikanskt deltaagande i vår arbetsgrupp, så som vi talade om i telefon innan mötet. Hur det hela skall ordnas upp i praktiken får vi säkert tillfälle att diskutera i sinom tid.

Jag har fått en första rapport från "Klinikgruppen som jag bifogar.

Med hjärtliga hälsningar

Guy von Dardel
Professor emeritus

Bil.
Kopia ac brev Till Vice President Al Gore
Kopia av brev till Kongressman B Gilman
Rapport från Independt Psychiatrists Assoication

MD

I N D E P E N D E N T

P S Y C H I A T R I C A S S O C I A T I O N

4 Luchnikov lane, Moscow-101092

Fax: (095) 206-8853

Prof. Guy von Dardel

Switzerland

Fax: 0041-22-751-1619

January 25, 1994, Moscow

Dear Guy,

I regret that you have not got my fax of January 5. I'll try to inform you in a few words about the situation.

As you know our working group has been working in the Chernyakhovsk hospital for 15 days. It was a very useful visit. All the information obtained was computerized. On December 20 the group left Moscow for Kazan with permission of the Ministry of Health (signed by the chief psychiatrist of Russia Dr. Kozakovtsev) to visit the hospital and to work with medical documents. However the head physician Dr. Valitov, having consulted Dr. Karpov, refused to produce necessary documents, namely Form N 1, on the pretext of their confidentiality. This form contains information, such as - when, where, by whom and on what article of Law a patient had been convicted. It is indispensable for our work and in Chernyakhovsk there was no problem in obtaining it.

On December 24 the group returned to Moscow and we had several consultations with lawyers and representatives of the Ministry of Health, the Internal Affairs Ministry and the Federal Intelligence Agency. Now we intend to bring an action against Dr. Valitov for unlawful placing the document on secret list. For this we need his refusal in writing.

On January 16 members of the working group went to Sankt-Petersburg to visit the special mental hospital. Yuri has succeeded in persuading the head physician Dr. Styazhkin to give us all necessary documents. This is a big hospital, second in size after Kazan hospital, and the members of the group will have to study more than 30 thousand registration cards. They have already found data on several foreigners. But I don't know all the details. The group will stay in Sankt-Petersburg up to the middle of February and then probably go to Sychevka for 10-12 days. I hope that meanwhile we will get permission to study documents in Kazan. The work there will take about one month and a half and we hope to get very interesting results.

Expenditures on the project (excluding the trip to St. Petersburg) from 15.11.94 to 15.01.95 amount to 8,450 \$ US.

1. Expenses on equipment:

PC	1,400 \$
Printer	800 \$
Dictophone(4), tapes, disks	300 \$
Total:	2,500 \$

FROM : MOSCOW

INVOICE NO. : 095 206 8853

P02

- 2 -

2. Expenses on wages:

Yuri Massover	400 x 2 =	800 \$
Emil Gushanski	300 x 2 =	600
Inna Portnova	300 x 2 =	600
Yuri Shlepotin	250 x 2 =	500
Liubov Vinogradova	250 x 2 =	500

Taxes (40%)	3,000 \$
	1,200 \$

Total:	4,200 \$
--------	----------

3. Travelling expenses:

Transportation to Chernyakhovsk	180 \$
to Kazan	90 \$
Accommodation (4 persons, 17 days)	1,360 \$

Total:	1,630 \$
--------	----------

4. Consultants fee

(computer services)	300 \$
Taxes	120 \$

Total:	420 \$
--------	--------

5. Expenses on presents for patients and personnel

100 \$

Total for two month:	8,850 \$
----------------------	----------

Will you please let us know about your immediate plans. You and Susan are welcome to join our working group.

I am looking forward to seeing you in Moscow.
Sincerely yours

Liubov
Liubov Vinogradova,
IPA Executive director

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Office: CERN, CH-1211 Genève 23
Tel 41+22-767 5738

CH - 1242 Satigny, 950130 .

Your reference:

My reference: Gilman 95030

Concerns: Raoul Wallenberg

Hon. Benjamin A. Gilman
United States Congress
2160 Rayburn Building
Washington DC 20515
USA

Dear Congressman Gilman,

It was a great pleasure for me to meet you again after so many years when you took me to the United Nations to see Mrs Kilpatrick, and we discussed what could be done for Raoul within the United Nations. I believe it was too early at that state, and we had to wait for the stunning developments of the last 6 years. However, when the change came, it was the United Nations Human Rights Commission which turned out to be the port of entry in the new age, although in Geneva, not in New York, where I met in 1989 with the then deputy foreign Minister Adamishin, and lately and more conclusively, last year when we met with Sergei Kovalyov, who has turned out to be the real cornerstone in our present activities for Raoul. All we can hope for is that his health and his body will stand the formidable efforts demanded from him.

Excuse me for attacking you so abruptly after the delicious dinner at the Swedish Ambassadors home. There was little time, and I felt that on that day, the 50th anniversary of Raoul's disappearance this breach of behaviour could be tolerated for Raoul's sake.

You may already have been given a summary of what we are doing to clarify Raoul's fate, and where we feel we need your help. First, although we can never be sure that Raoul is still alive, I believe we owe it to him to work on the assumption that he could be. Enough people are happy to shrug their shoulders and turn their back to the problem with the easy statement: "I believe he is dead!" How could we do so?

You may know the main phases of our work, which over the last 5 years has been carried out within the framework of a Swedish-Russian Working Group, representing on the Swedish Side the Foreign Office, on the Russian the relevant Ministries: Foreign Affairs, Defence, KGB, Interior, and as of late, Health. In addition to the official members there have been a number of unofficial participants, in Sweden myself, the former head of police (retired), on the Russian side members of Human Rights organisations, such as Memorial.

Although we have made considerable progress and believe we have had adequate access to the archives, prisons, and clinics, there is no telling how much has been withheld or spirited away to other hiding places. Many people claim the KGB is as much in power as it has ever been. In some fields this may be true, but I

cannot believe that they would have the resources and the motivation to oppose us in the long run. Still we are well aware that it is a fight against time, Raoul's and Yeltsin's!

For this reason we would like to intensify our efforts, on the Russian side by "recruiting" other organisations, such as the Association of Independent Psychiatrists, on the non Russian side by involving participants for more interested countries, USA, Canada, Israel, Germany. The first 3 having awarded Raoul honorary citizenship, the last together with Russia being responsible for his fate.

In the US we have in particular worked with Marvin Makinen, professor at the University of Chicago, who was himself for 2 years in the 1960 a prisoner in the Gulag, and heard of the presence of Raoul Wallenberg there, and

Susan Mesinai of the ARK project, who has already had experience in studying the relevant archives, and worked together with the AIP in investigating one of the suspect psychiatric clinics. Lately she has made good progress in some particularly interesting archives with the help of senator Carl Levin of Michigan to get the relevant documents declassified.

We have also had close contacts with the official US-Russian Task Force for POW and MIA, searching for US citizens held in the former Soviet Union. In fact Susan Mesinai and her collaborators were instrumental in locating the American deserter Victor Hamilton and the family of another now deceased American Demiescu.

We would like to enlarge the US section of our project with 2 more persons we will be of particular value.

One is former US ambassador in Budapest Nicola Salgo of New York, who has a lasting interest in Raoul Wallenberg and took the initiative for the beautiful monument in honor of Raoul by the Hungarian sculptor Tibor Varga. In his last year before retirement he was in charge of the negotiation with the relevant Russian organisations, concerning the US real estate problems in Moscow, including the unusable, "bugged" new embassy. I believe he would be a very valuable, semi official member of our group. Salgo was supposed to meet me in Washington, but due a foulup at my hotel this aborted, and he is now in Brazil until I believe Febr. 6. The other is Naval Lieutenant Commander Yuri Tabash, who was member of the Task Force but did some useful work - I do not want to explain why I use this expression. Russian born he should be able to work well with our Russian colleagues.

I apologise for the length of this letter, although I have kept it as short as I can. With the ambitions we have, and which I think are necessary to achieve results we do need semiofficial support with enough "clout" to cut across red tape.

Will you help us?

Very sincerely yours

Guy von Dardel
Professor emeritus

Professor Guy von Dardel
Home: 45 Route de Peney-Dessus;
CH-1242 Satigny Tel & Fax: 41+22-753 1619
Office: CERN, CH-1211 Genève 23
Tel 41+22-767 5738

CH - 1242 Satigny, 950130.

My reference: Gore 950130
Concerns: Raoul Wallenberg

Vice President Albert Gore
The White House
Washington DC USA

Dear Mr Vice President,

I would like to thank you for your presence at the ceremony on January 17th in honor of my half brother Raoul Wallenberg in the Holocaust Memorial Museum. I appreciated very much your words about his magnificent action to save the Jews in Budapest. I was proud to receive from your hands the medal of the Holocaust Memorial Museum for my efforts to clarify the fate of my brother, although I am well aware that this task is far from fulfilled.

As was apparent from my speech these efforts are in fact mainly due to a teamwork over the last 5 years within an official Swedish-Russian Working Group. The working group has also had close collaboration with unofficial members from Sweden, Russia, the United States and Israel, on the US side with Marvin Makinen of the University of Chicago - who was himself in Soviet prisons and camps from 1960 to 1962 - and with Mrs Susan Mesinaï, director of the ARK project, who found the American deserter Victor Hamilton, and the surviving family members of another American, Michael Demescu.. We have also collaborated closely, with in particular Senators Carl Levin and D. Patrick Moynihan, and with members of the US teams involved in the search for American prisoners of war,

As time is running short, due to the unstable conditions in Russia, and Raoul's advanced age, we would like to intensify the work by increasing the US participation, and perhaps enlarge the collaboration to other countries, in particular to Hungary, Israel and Canada, which as the United States have nominated Raoul as honorary citizen. We would in particular want to enlarge the present involvement of the US side to an official participation, matching the Swedish, in the Russian-Swedish Working Group. At a dinner with the Swedish Ambassador, Henrik Liljegren, I had the opportunity to discuss this question with Congressman Benjamin Gillman, chairman of the Congress Foreign Affairs Committee, and with the Israeli and Hungarian ambassadors. and met considerable understanding.

On the US side we would like to incorporate in the collaboration, the former ambassador in Budapest, Hungarian born Nicolas Salgo, who took the initiative to the remarkable monument of Raoul Wallenberg, in Budapest by the Hungarian sculptor Imre Varga. He is now retired, but in his last active year, he was responsible for the discussions with the Russian authorities on the solution

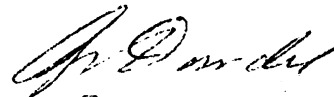
of the long term problems in Russia, such as the new, thoroughly "bugged" US embassy. His relations with the Russian authorities could clearly be very valuable to us, since they would complement the contacts we have on the Swedish side built up over the last 4 years of our work.

I had hoped that I would have the opportunity to discuss these suggestions verbally with you before formalizing them on paper, but the ceremony at the Holocaust Center was clearly neither the place nor the occasion to do so. It is clearly not for me to suggest, what action you would take, but if you would consider to support these proposals, I suggest that you discuss with Congressman Gillman, and, on a more formal level, with the Swedish ambassador Henik Liljegren or the Swedish Chairman of the Russian Swedish Working group, Hans Magnuson of the Swedish Foreign Office in Stockholm.

On the Russian side our chief support comes from the Chairman of the Presidential Commission for Human Rights, Sergei Adamovich Kovalyev, well known and highly appreciated for his involvement with the Tchetchenee crisis. There could be no better!

Through him and via the official Swedish Russian Working group we have good contacts with most of the relevant Russian official organisations and with unofficial Human Rights organisations.

Very sincerely yours

Guy von Dardel
Professor emeritus

Copies:

Amb. H Liljegren
Departementsrådet H Magnusson
Amb. N Salgo
Congressman B. Gillman
Senator C Levin
Senator D. P. Moynihan
Professor M Makinen
Mrs Susan Mesinai

Ärende Wallenbergvittne

Datum 1995-02-02

Avd

Grupp

Mål

P

2

ku I

Adress

Text Ambassaden Moskva dnr

Mycket Brådiskande

från Pol 1:1 (Lyrvall) re nytt Wallenbergvittne

PRIMO. Radioprogrammet OBS ägnades igår till stor del åt ett inlägg av Seppo Isotalo rörande Wallenbergärendet. Utöver sedvanlig kritik mot den svensk-ryska arbetsgruppen presenterade Isotalo ett nytt, och som det tycks intressant, vittne - en man som beskrivs som handläggare av Wallenbergärendet i den sovjetiska säkerhetstjänsten efter kriget. Av Isotalos uppgifter går det att sluta sig till att han sorterade under vad som 1946 kallades INU, dvs det som senare blev PGU och idag SVR. Det är ju just i denna del av säkerhetstjänsten vi misstänkt att åtskilligt oredovisat material kan finnas, men upprepade påstötningar om dokument och intervjuobjekt har avvisats.

Personen ifråga heter Jelisei Timofejeviti Sinitsyn. Han tjänstgjorde före kriget i Finland, 1944 i Sverige och efter kriget i Moskva, där han bl a kom att syssla med Wallenbergärendet. Hans chef hette Pavel Michajlovitj Fitin, under åren 1940-46 chef för INU.

Enligt Isotalo, som refererar till egna samtal med Sinitsyn samt till en bok som denne lär ha skrivit om sitt arbete i säkerhetstjänsten, var Fitin och Sinitsyn inne på att värva RW som inflytelseagent. I bakgrunden fanns RW:s kontaktnät som medlem i den mäktiga Wallenbergklanen, hans kontakter i USA och i judiska kretsar. INU:s linje fick dock stå tillbaka för uppfattningen inom kontrapionaget där man snarare såg RW som en intressant uppgiftslämnare. Den av svenska regeringen i sina kontakter med sovjetiska myndigheter ständigt framförda förmodan att RW omkommit i Budapest bidrog till att beslut fattades att skaffa undan RW när han inte längre bedömdes ha något intressant att berätta. Enligt Isotalo fick Fitin inte

ens träffa RW.

SECUNDO. Ambassaden ombedes att inför Magnussons och Lyrvalls besök omgående kontakta SVR och framföra önskemål om ett samtal med Sinitsyn i RW-ärendet. I sammanhanget kan refereras till tidigare kontakter med Primakov som utlovat hjälp att bistå den svensk-ryska utredningen av fallet.

Vad gäller Sinitsyns bok lär den för närvarande vara under tryckning i Finland. Inte desto mindre bör frågan ställas till SVR om de kan hjälpa till med en kopia av det kapitel som rör RW-ärendet.

Cabinet

ext: kabs, pressch, C Pol 1, C Pol 1:1, Leifland, Sävborg, Lyrvall

SVERIGES AMBASSAD
LONDON

LÄN

T E L E F A X

Sid 1 (1)

Datum 1995-02-03	Dnr 51 ✓	Dossierbet. P 2
---------------------	-------------	--------------------

aam

1-

pol

INK. UTRIKES DEP.		
D. No		
3		
95 -02- 06		
AVD. P	3R. 2	MÅL Eu'

UTRIKESDEPARTEMENTET

Re Raoul Wallenberg ✓

För För Magnusson och Lyrvall, pol 1:1.

Lord Braine (C) har ringt mig med uppgift om att han 15 februari avser att initiera en debatt i underhuset för att högtidlighålla 50-årsminnet av Raoul Wallenbergs försvinnande. Min fråga till er är helt enkelt om ni har något relativt färskt informationsmaterial på engelska att faxa över inför ett samtal som jag skall ha med lorden eftermiddagen 7 februari.

Nilsson

Avsant:

Datum	Kl.	Sign.
-------	-----	-------

1995-01-30

R 18

Ambassadrådet
Lage Olson
UTRIKESDEPARTEMENTET
KMI

Re. Israelisk press om 50-årsminnet av Raoul
Wallenbergs försvinnande.

(3 bil)

Käre Lage,

INKOM UD			
30/001 1995-02-03			
Avd	Gr	Mål	Eu
P	2		Eu

Inför Din sammanställning av hur man på olika håll i världen uppmärksammat att det den 17 januari var 50 år sedan som Raoul Wallenberg försvann i Budapest, översänder jag vad som hittills nått ambassaden om tackningen i israelisk press.

Som framgår av bilagorna hade Jerusalem Post på sin ledarsida den 17 januari en artikel vari författaren lägger ansvaret för att pressa Moskva till större öppenhet om Wallenbergs öde på Sverige men i än högre grad på USA. Den 18 januari rapporterade tidningen om hur den 17 januari högtidlighållits bl.a. i Knesset, i Stockholm och vid Ben-Gurionuniversitetet i Negev.

Vi översänder även en från hebreiskan översatt artikel från den 17 januari i den ansedda tidningen Davar, om Wallenbergs gärning. Likalydande artiklar har enligt vad vi förstår förekommit i de flesta av Israels tidningar.

*Hälsningar
Boel Evander*
Boel Evander.

Half a century of silence

FIFTY years ago today, Raoul Wallenberg disappeared into the Soviet gulag.

The scion of a distinguished Swedish banking family, the 32-year-old Wallenberg took on the "mission impossible" of rescuing a doomed Jewish community while serving as a Swedish diplomat in Budapest. He arrived there in July 1944 at a time when Hungarian Jewry faced total annihilation. The thousands who survived owed their lives to Wallenberg.

Virtually nothing is known about his kidnapping by Moscow's military and political leadership a half-century ago.

Russia, to this day, refuses to open its secret files on Wallenberg and disclose what happened to him and why.

Yet if Moscow is to cast off its totalitarian past and adhere to President Boris Yeltsin's 1992 promise to the US Congress of "no more lies," it must reveal the still-buried facts of the Wallenberg case.

Sweden has an obligation to pressure Moscow. Yet a far greater responsibility devolves upon the US, which hired Wallenberg. To all intents and purposes, Wallenberg was an employee of the US's War Refugee Board, set up in January 1944.

For much too long, the US had failed to respond effectively to the Nazi persecution of European Jews, most notably by failing to offer itself as a haven for refugees.

The moment was urgent. On March 15 of that year, the Nazis swept into Hungary, and Adolf Eichmann was determined to bring about the "Final Solution" for its 800,000 Jews. President Roosevelt spoke out vigorously, warning that war crimes, includ-

ing the massacre of Jews, would not go unpunished.

Offices of the War Refugee Board were established in several countries, none more important than Sweden. As a neutral country with a legation functioning in Hungary, Sweden was seen as indispensable to the humanitarian effort. It was prevailed upon to make its diplomatic office in Budapest the centerpiece of a major rescue mission. Raoul Wallen-

If Moscow wants to shed its totalitarian past, it must open up the Wallenberg file

berg was to become its instrument.

Iver C. Olsen was the board's representative in Stockholm. In his final report, he credited Wallenberg with saving 100,000 lives. But it took the US government nearly 35 years to recognize Wallenberg's heroism formally. In 1981, Congress bestowed upon him an almost unprecedented distinction for a foreigner - "honorary citizen." The only non-American who had previously received such an honor was Winston Churchill.

THE CLIMACTIC achievement of Wallenberg's work was to be a relief effort for the Jewish survivors of the Nazi massacre in Hungary. He intended to deliver details of the plan to the head of the Soviet occupation forces, Marshal Rodion Malinovsky, whose headquarters were in Debrecen, some 160 km. away from Budapest.

WILLIAM KOREY

On January 17, 1945, Wallenberg set out. A close colleague, Dr. Ernő Pető, rode with him for a short distance. Wallenberg, pointing to his Soviet escort, told Pető "I don't know if they're protecting me or watching me. I'm not sure if I'm their guest or their prisoner." The observation proved prophetic.

What happened then is still unknown. A document that surfaced in 1989 indicates that the Swedish diplomat was arrested on January 19, as a "prisoner of war." Another document from the archives of the Russian Ministry of Defense, unearthed in 1991, indicates that the order for Wallenberg's arrest came from one of Moscow's highest officials, Nikolai Bulganin, deputy minister of defense. No reason is given for the arrest.

At first, the Kremlin acknowledged that Wallenberg was in Soviet hands. Two years later, it claimed he was totally unknown to Soviet authorities.

A decade later, during the Khrushchev era, came the acknowledgment of Wallenberg's imprisonment at Lubyanka and the assertion that he had died of a heart attack in 1947, and was cremated. But a 1947 list of cremations by Moscow's only crematorium makes no reference to Wallenberg.

To this day, Moscow has concealed vital documentation that would answer two central questions: Why was Wallenberg apprehended? And precisely what happened to him?

The writer is former director of International Policy Research, B'nei B'rith (New York), and author of The Promises We Keep: Human Rights, the Helsinki Process, and American Foreign Policy.

must provide a new life.

Our educated, interesting, good life reason to help it. But unfortunately, giving it a problem.

As Y. article "Luster" (1994), today a creative, occupational.

The v. ing realities. T. proach, changing, portant Israel v. sources. human ductive.

The protecti. indepen. Unfort world h. ner in t.

Ever academi bring i. The ti. and ch. univers. to unc. and b. respon. We with and resour.

The adjust of ec. We c. few d.

The

17/1/95 Jerusalem
Pov

Bil (2)

Jerusalem Post 18/1/95

Wallenberg praised in Knesset on anniversary of arrest

LIAT COLLINS, AMIR ROZENBLIT and news agencies

KNESSET Speaker Shevah Weiss opened yesterday's plenum session with a tribute to Raoul Wallenberg, the Swedish diplomat who saved thousands of Hungarian Jews from certain death in 1944 by providing them with Swedish papers and safe houses.

"I don't think there is another figure in our history who saved so many lives," Weiss said.

"A few months ago, most of us experienced viewing the cinematic drama about Schindler's deeds," Weiss continued. "From time to time we hear with awe about the heroism of the Righteous Gentiles, who did the bravest, loftiest and most heroic deeds possible. Raoul Wallenberg stands above them all."

At another event marking the 50th anniversary of Wallenberg's arrest by the Soviets, Ben-Gurion University of the Negev released rare documents and testimonies from nine people who were saved by the Swedish diplomat.

Retired Supreme Court Justice Moshe Bejski, who recently resigned as head of the Yad Va-

shem committee the researches and honors Righteous Gentiles, spoke of Wallenberg's heroism to the gathering, which included Swedish, American, Canadian and Hungarian diplomats.

In Stockholm, family members and national leaders also marked the anniversary of his arrest and disappearance.

"His deed teaches us how important it is that individuals stand up for the principles that we in the world community want to protect," Prime Minister Ingvar Carlsson said. "Under the short period of time Raoul Wallenberg acted in Budapest, he left his mark on world history."

In Moscow, Russian authorities reiterated that they will keep working to clear up the mystery about Wallenberg's fate. In the past, Moscow insisted Wallenberg died of a heart attack in 1947, but there have been persistent reports that he was seen alive after that date.

There were also ceremonies marking the anniversary elsewhere in Europe, and in the US Congress and Australia.

DAVAR - 17.01.95

(and similarly the entire Press)

TODAY - 50 YEARS SINCE THE DISAPPEARANCE OF RAOUL WALLENBERG

Sweden will mark today the 50th anniversary of the disappearance of Raoul Wallenberg, the Swedish Diplomat, who was arrested in Budapest on the 17th January, 1945, after he had saved thousands of Jews, who had been destined for extermination, and has not been heard of since.

Assemblies in memory of the Swedish Diplomat will be held today in a number of world capitals. In Stockholm King Carl Gustav and Queen Sylvia will attend the ceremony that will take place in Parliament.

Raoul Wallenberg, then 32, disappeared in Budapest in January 1945, while he was stationed at the Swedish Legation in the occupied Hungarian capital. By virtue of his post, he succeeded, with the agreement of his country and the United States of America, to save thousands of Jews, who were to be deported to the Nazi death camps.

Visited Eichmann

For this purpose, Wallenberg issued thousands of Swedish passports, bribed Hungarian fascists and Nazi bigwigs and used to visit Adolf Eichmann, the executor of the "final solution".

His acts and deeds as well as his connection with the Americans aroused the suspicion of the Soviets who had entered Budapest and Wallenberg was summoned to the Soviet General Headquarters in the city of Debrecen. Before the meeting, Wallenberg told his friends: "I do not know whether I am going to Debrecen as a guest or as a prisoner". These were his last words.

Raoul Wallenberg, who was accused of spying, was arrested by order of the Soviet Deputy Minister of Defence, Nikolai Bulganin, and imprisoned. Any trace of him was lost ever since.

According to the official version of the Soviet Authorities, the Swedish Diplomat died of a heart attack at the Lubyanka prison in Moscow two years later, on the 17th July 1947.

Contradicting Testimonies

His family and friends, as well as many experts in the world, refused to believe that Wallenberg was dead, especially in view of testimonies of former prisoners, who claimed to have seen him alive in camps and prisons of the former Soviet Union, to the end of the seventies.

"I do not believe the Soviet version, not for a second. When I met him, Raoul was physically and mentally strong", said Per Anger, 81, a retired Swedish diplomat, a former Secretary at the Swedish Legation in Budapest, who met with Wallenberg shortly before his arrest.

"The Russians suspected him of spying. A Swede who used American funds to save Jews, was too much for them", said Anger, a friend of Wallenberg since childhood and a fellow student, who has devoted his life in search of the truth about the missing diplomat's fate.

"I Have to Continue"

"I last saw him on the 10th January 1945. This was after we had met with the SS General. Raoul wore his eternal grey suit. I told him that we had better look for a refuge, but Raoul refused. He told me "I have to continue", Anger remembers.

Raoul Wallenberg had rented about 30 houses in which close to 20.000 Jews hid. "He saved directly and indirectly the lives of 100 thousand people", Anger states.

"I am happy that I had the privilege to live close to this man, who fought with all his might against violence and death. If Sweden had acted sooner he would be in our midst today. At least 25 people have seen him alive in Soviet prisons", Anger adds.

Some 40 books have been written about the life of the diplomat. Many films, documentaries and television series have been dedicated to him. Israel has granted him the title "Righteous among the Nations" and in 1981 the USA made him an honorary citizen.

* * *

Jonas Wallenberg

SVERIGES AMBASSAD
BUDAPEST

T E L E F

Telefon: (1) 268 08 04 Fax: (1) 268 08 07
Telex: (61) 225647 svensk h.

INK. UTRIKES DEP.

DxNo

195-02-01

AVD.

GR

MÅL

P

2

Eu'

Adress:

Pol 1:1, Nyberg X

Datum:
950206Dnr:
29 ✓

Avsändare:

Avd:

Grupp:

Mål:

Ärende:

Totalt antal sidor:
2

Obs! Vid begäran om repetition skall
alltid avsändaren enligt ovan anges!

Avs.

Kl.

Sign.

För Pol 1:1, Nyberg, re Wallenberg

Här följer den kopia av brev från Kovács till Hjelm-Wallén om
arkivforskning i Wallenbergärendet som jag mottagit underhand.

Jan Lundvik

MINISTER
FOR FOREIGN AFFAIRS
REPUBLIC OF HUNGARY

Erchelet on 2(2)
L. Kovács 19.1
H

Lena Hjelm-Wallén
Minister for Foreign Affairs of the
Kingdom of Sweden

Stockholm

Budapest, 10 January 1995

Dear Colleague,

Reflecting on your letter on 12 December 1994 concerning research works to investigate documents related to the Swedish diplomat Raoul Wallenberg I wish to assure you that the Ministry for Foreign Affairs is ready to give all assistance to Mr. Péter Bajtai and he can start his work in the Ministry's archives any time at his convenience.

To the best of my knowledge there might be further documents in the archives of the Ministry of Interior and the Ministry of Defense and for this reason I have requested my colleagues to support the research.

Yours sincerely:

(László Kovács)

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

37/017
PROMEMORIA

1995-02-06

P 2 E 0 1

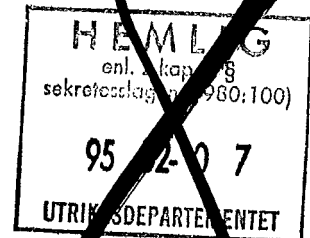
(Pol)

Ex till:

C Pol 1:1
Lyrvall
Olson, KMI

Moskva (u nr)

exp 950208/AF

Samtal på SVR i RW-ärendet

SVR:s presschef Kobaladze och medarbetaren Karpov tog idag emot Magnusson och Lyrvall för ett kort samtal i RW-ärendet med anledning av uppgifterna från pensionerade SVR-medarbetaren Sinitsyn.

SVR kunde bekräfta att Sinitsyn 1946 efter tjänstgöring i Sverige arbetat i Moskva som chef för Nordenavdelningen vid utrikesunderrättelsetjänsten (dåvarande INU).

Man kunde vidare bekräfta att Sinitsyn 1993 vänt sig till SVR med manuskriptet till sina memoarer, som med mindre ändringar godkänts av SVR. Där fanns också ett kort avsnitt om RW-ärendet, som dock inte hade stöd i några dokument utan helt grundades på Sinitsyns egna hågkomster.

SVR förfogade inte över någon kopia av manuskriptet som enligt uppgift för närvarande trycktes i Finland. Karpov kunde dock återberätta att Sinitsyn och INU-chefen Fitin fått reda på att RW befann sig i Abakumovs och Merkulovs händer och att "man önskade

MO

rädda honom genom att värva honom". Fitin hade sökt upp Abakumov som sagt att Fitin inte hade med saken att göra. Det var hela historien.

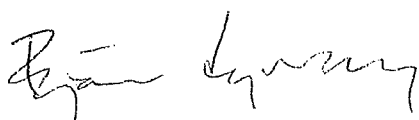
Själv tyckte Karpov att historien lätt sannolik, inte minst med hänsyn till den spänning som fanns mellan underrättelsetjänsten och kontraspionaget. Kobaladze var snarare böjd att tro att Sinitsyn diktat upp historien för att göra sin bok intressantare. Parantetiskt kan nämnas att FSK:s biträdande arkivchef Vinogradov till Magnusson och Lyrvall tidigare på dagen uttalat stöd för Sinitsyns version. Han hade själv sett brev från Fitin till Abakumov rörande förhör med de (senare frisläppta) schweiziska diplomatererna, vilka Abakumov beslutat lämna obesvarade eller besvara avböjande.

Kobaladze bekräftade också indirekt att förbindelserna med kontraspionaget varit ansträngda. Det hände att medarbetare i underrättelsetjänsten arresterats av kontraspionaget, som därefter rekvirerat allt arkivmaterial rörande den aktuella personen. Kobaladze sade också att rapporter från cellspioner bara på särskild anhållan tillställts undtjänsten, och då i maskat skick.

Kobaladze betonade också att SVR överlämnat "absolut allt" material man hade i RW-ärendet till den svenska sidan. SVR var ej inblandat i denna historia och hade inget att dölja. Primakov hade inför sitt Sverigebesök för ett par år sedan givit order om att allt skulle fram. På Magnussons fråga bekräftade dock Kobaladze att material som enskilda rapporter från senare år från residenturen i Stockholm rörande politiska betydelsen av RW-ärendet för de svensk-sovjetiska förbindelserna kunde finnas i SVR-arkivet - men det var, menade Kobaladze, material som på intet sätt berörde RW:s öde.

SVR förklarade sig slutligen berett att närmare undersöka ett par konkreta frågor som ska översändas

med fax. Det gäller dokument från 1959 om förstörelse av Tolstoj-Kutuzovs akt, som enligt FSK ska finnas på SVR, samt vilka ytterligare medarbetare som var aktiva i Nordenavdelningen under de aktuella åren. Möte med Sinitsyn personligen skulle arrangeras så snart denne tillfrisknade. Han befann sig för tillfället på sjukhus.

Björn Lyrvall

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

ARKIVEXEMPLAR

PROMEMORIA
37/018
1995-02-06

P2 EU

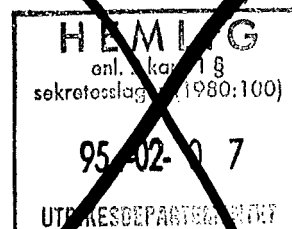
(P01)

Ex till:

C Pol 1:1
Lyrvall
Olson, KMI

Moskva (u nr)

Exp. 950208.wv

Samtal med f.d. medarbetare till Molotov i RW-ärendet

Följande från samtal som Magnusson, Foyer och Lyrvall idag hade på Moskvaambassaden med pensionerade ambassadören Jerofejev i RW-ärendet.

Jerofejev, som inledde sin tjänstgöring i MID med en utlandsstationering på sovjetiska ambassaden i Stockholm 1942-44, tjänstgjorde under perioden 1944-55 som assistent ('pomosjtjnik') i utrikesminister Molotovs sekretariat. Molotov, som samtidigt upprätthöll posten som biträdande regeringschef hade parallellt ytterligare ett sekretariat som svarade för inrikespolitiska och ekonomiska frågor.

Sekretariaten var geografiskt placerade intill varandra - under större delen av tiden i regeringsbyggnaden i Kreml, på andra våningen där ena sidan av korridoren (6-7 rum) upptogs av Molotovs stab, och den andra sidan av Stalins sekretariat. Man samverkade dock inte mellan sekretariaten utan höll sina ärenden för sig själv.

Molotovs MID-sekretariat leddes av Podtserov (död sedan några år) och där tjänstgjorde utöver Jerofejev

MD

också Ivan Michajlovitj Lavrov (inriktad på bl a Skandinaviska länderna), Vidjazov (pressfrågor) samt Oleg Tarinskovskij. De båda sistnämnda är fortfarande i livet. Jerofejev var främst inriktad på franskspråkiga länder och medverkade inte sällan som tolk åt Molotov (och även Stalin).

Jerofejev hade själv inget med Wallenbergärendet att göra och hörde heller inte om det under sin aktiva tid. Han framhöll i samtalet att NKVD/MGB-frågor såvitt bekant inte handlades av MID-sekretariatet utan snarare av det parallella sekretariatet för regeringsfrågorna. Det leddes av Ivan Ivanovitj Lapsjov (möjligen fortfarande i livet), som till medarbetare också hade Smirnov (död), Skatjko och Pjotr Jevgrafjevitj Obolentsev (sista två sannolikt i livet).

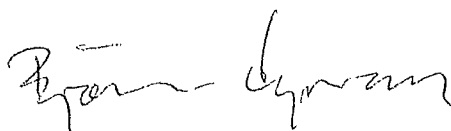
Beträffande Söderbloms audiens hos Stalin noterade Jerofejev att Stalin mycket sällan tog emot ambassadörer. Han var säkert informerad om vilken fråga som skulle tas upp, och det bör ha förberetts bakgrundsmaterial, som i princip skulle finnas arkiverat bland Stalins papper. Att Stalin under audiensen skrev ned Wallenbergs namn på ett papper var säkert för att ge intryck av att han inte tidigare konfronterats med frågan, men att han skulle låta undersöka den. Stalin hade "fenomenalt minne" och använde aldrig sitt bakgrundsmaterial under samtalen.

Jerofejev fick också ta del av MID-dokumenten från våren och sommaren 1947. Beträffande Vysjinskijs PM till Molotov (maj 47) var Jerofejev övertygad om att ordet "likvidera" syftade på ärendet, och på intet sätt innebar en sinister antydning om att RW skulle avrättas. Det behövde inte Vysjinskij antyda på sådant sätt.

Att Vysjinskij flera dagar efter den 17 juli skrev till Abakumov för att påskynda ärendet tydde på att Molotov ej höll Vysjinskij i bilden. Det var inte

ovanligt, eftersom förhållandet dem emellan var ansträngt. Vysjinskij skulle dock givetvis inte dölja något för Molotov. På ett annat dokument dechiffrerade Jerofejev en namnteckning från Vysjinskijs assistent Grigorij Rassadin. Det var obekant om denne alltså lever.

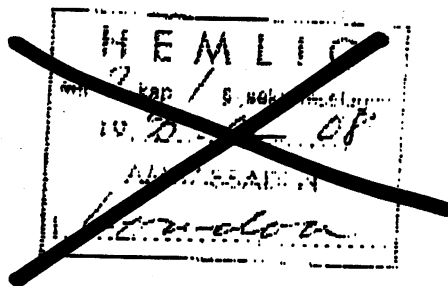
Abakumovs brev till Molotov den 17 juli lämnades med största sannolikhet obrutet till mottagaren eftersom det adresserats "personligt". Molotov fick relativt sällan sådana brev, och förmodligen förstörde han dem efter att ha läst dem. Det var långt ifrån säkert att det fanns kopia hos Abakumov, även om han förmodligen för säkerhets skull behållit en sådan.

Björn Lyrvall

(MW)
Kopia TILL
SB
UM
BITR UM
KABS
POLCH
BITR POLCH
CH POL 1
POL 1:1
POL 1:2

Amny

Ambassaden London 1995-02-07

Utrikesdepartementet

INK. UTRIKES DEP.		
D.No		
95-02-087		
AVD.	GR.	MÅL
P	2	En

Pal

Re Raoul Wallenberg. För pol 1:1.

4
P r i m o Som jag inberättat i tidigare telegram, har den konservative lorden Braine initierat en debatt 15 februari i överhuset om Raoul Wallenbergs öde. Braine (född 1914) besökte mig 7 februari.

Det visade sig, att hans syfte är att få Raoul Wallenberg utnämnd till brittisk hedersmedborgare. Braine var själv något osäker om de legala och politiska förutsättningarna härför. Han har dock för sitt syfte försäkrat sig om ett brett stöd i överhuset hos de tre stora partierna. Bland talarna vid debatten 15 februari kommer att finnas den svenskfödda Lady Robson, som för ett tiotal år sedan var ordförande i det liberala partiet.

Braine läste upp för mig utkastet till sitt tilltänkta inlägg. Detta var - såvitt jag uppfattade - sakligt närmast förbluffande korrekt och välinformerat. Dessutom var texten väl balanserad.

Lord Braine har en intressant bakgrund. Han stred i Sydostasien under andra världskriget och hade vid krigsslutet avancerat till överste under

W

Mountbatten. Braine valdes 1950 in i underhuset. Där satt han till 1992 och var under de sista åren underhusets ålderman ("father of the House"). Braine ställde inte upp för omval 1992, men befordrades istället till överhuset. Intressant var, att Lord Braine visade sig ha betydande kunskaper om Norden och nordisk politik. Såvitt jag förstår, har han emellertid aldrig gjort något väsen av detta och har inte heller haft särskilt väl utvecklade personliga kontakter med nordiska politiker.

S e c u n d o Vill i sammanhanget även nämna, att två av ledarna för den judiska menigheten i London av en tillfällighet besökte mig också 7 februari. Deras syfte var att informera om att en insamling kommer att startas för att söka få ihop en halv miljon för resandet av en Raoul Wallenberg-staty i London. Tanken är att statyn skall stå i centrala London, för övrigt inte särskilt långt från Portland Place. Jag har lovat att 28 mars ge en mottagning i samband med att insamlingskampanjen inleds.

Nilsson

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

ARKIVEXEMPLAR

PROMEMORIA

38/011

1995-02-07

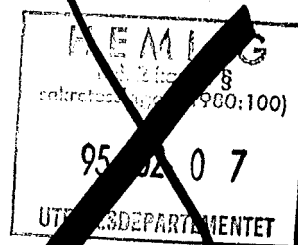
P 2 EU'

Ex till:

C Pol 1:1
Magnusson
Leifland
Lyrvall
Olson, KMI

Moskva (u nr)

Exp. 950208.m

Samtal med Butyrka- och krematoriemedarbetare i
RW-ärendet

Under medverkan av chefen för MVD:s centralarkiv, Konstantin Nikisjkin, hade Magnusson och Lyrvall idag möten med representanter för Butyrkafängelsets specialavdelning (arkivavdelning), samt med chefen för Donskojkrematoriet i Moskva.

1. F.d. chefen för Butyrkas specialavdelning **Aleksandra Sosonovna Tjuptjatova** (1946-1969) samt medarbetaren **Nina Sergejevna Tjernenko** (1946 - alltså aktiv) hade inget att tillföra i sak i RW-ärendet. RW och Langfelder var för båda okända (de kände ej igen fotografier).

Få utlänningar avtjänade sina straff i Butyrka under den aktuella tiden - men man påminde sig att det förekommit ganska många polacker. Tjuptjatova hade en gång sett fältmarskalk Paulus, som tillfälligt tagits in på Butyrka.

MU

Däremot sändes inte sällan fångar från andra fängelser (inklusive Ljubjanka och Lefortovo) till Butyrkas sjukavdelning. Vid varje enskilt tillfälle upprättades ett registerkort för den "besökande" fången. Dessa kartotek förstördes dock i mycket stor utsträckning 1953. På fråga (apropå vittnesmålet från Batjurin) om "besökande" fångar, t ex till tandvårdskliniken, skrevs in i andra registerböcker, som också sparades, svarade Tjernenko att hon inte mindes något sådant. Om särskilda registerböcker av sådant slag mot förmodan funnits hade de säkert kort arkiveringstid eftersom fängelset hade 6000 fångar och många uppsökte läkare.

Det förekom nummerfångar - men i specialavdelningen visste man inte deras namn. Sådana listor förvarades hos fängelseledningen. Oftast var det sovjetiska medborgare.

Vid dödsfall genomfördes under åren efter kriget alltid obduktion på fängelset. Det var en känd gammal läkare, Semenovskij, som svarade för detta. Därefter sändes liken för kremering till Moskvas enda krematorium - Donskojkrematoriet.

2. Chefen för Donskojkrematoriet **Tatjana Borisovna Kuznetsova** kunde inte stort mer än bekräfta att "hennes" krematorium från 1927 till 1973 varit det enda i Sovjetunionen, och att det fastställets att NKVD/MGB under många år sänt liken efter avrättade repressionsoffer till kremering och begravning som sk "icke efterfrågad aska" i gemensamgravarna nr 1 (1927-1942), nr 2 (1942-44) samt nr 3 (1944-1981). Den sistnämnda var fem meter i diameter och innehöll uppskattningsvis aska efter åtskilliga tiotusentals människor - dock ej uteslutande repressionsoffer.

Krematoriet arbetade tillsammans med

organisationen Memorial med minnesböcker över offren och även minnesstenar hade placerats vid gemensamgravarna 1 och 3. Även japanska, en ungersk (för den i Butyrkafängelset avlidna f.d. ungerske premiärministern Bethlen) samt två polska minnesstenar fanns vid grav nr 3, som förmodligen skulle "snyggas till" och göras om till något slags minnesmärke. Borgmästarna Sobjak och Luzjkov hade diskuterat detta sedan det bl a framkommit att också 15 offer i det sk Leningradärendet var begravda på denna plats.

Björn Lyrvall

ARKIVEXEMPLAR

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol 1:1)
deps Björn Lyrvall

PROMEMORIA

38/012

1995-02-07

P2 EU'

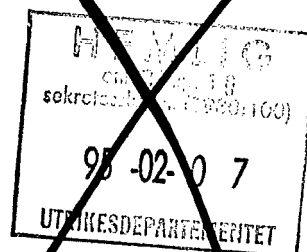
(P2)

Ex till:

Kabs
Fredriksson, A4
C Pol 1:1
Magnusson
Leifland
Lyrvall
Olson, KMI

Moskva (u nr)

Exp. 950208.mv

Ryske riksarkivarien Pichoja om RW-ärendet

Nedan arbetsanteckningar från Magnusson och Lyrvalls samtal med ryske riksarkivarien Rudolf Pichoja i Moskva idag.

1. Pichoja hade särskilt intresserat sig för RW-ärendet de senaste månaderna och ett antal nya dokument hade kommit fram. Dessa hade avhemligats vid ett kommissionsmöte förra veckan och skulle överlämnas till den svenska sidan. Dokumenten bedömdes dock av Pichoja vara mindre intresse, eftersom de huvudsakligen berörde andrahandsfrågor som den ryska hanteringen av olika tidningsuppgifter i RW-ärendet.

Ingen kunde någonsin med säkerhet säga att alla arkivfonder uttömts, men, menade Pichoja, efter denna genomgång kunde nog hävdas att man på rysk

NO

sida sökt överallt som tänkas kunde.

2. Dokument i RW-ärendet hade förstörts och paralleller kunde dras till hanteringen av Bethlen - den ungerske f.d. premiärministern som dog i sovjetisk fångenskap. Inga dokument om ärendet i politbyrån - Pichoja hade personligen gått igenom alla särskilda dossieer och slutna kuvert i presidentarkivet. Dokumentationen fanns koncentrerad i MGB (KGB), men förstördes till största delen sannolikt 1951 i samband med Abakumovs arrestering. Förklaringen var att en "mycket kaotisk" förundersökning initierades mot Abakumov och åklagarsidan var, menade man inom MGB, ute efter material som komprometterade den f.d. säkerhetsministern. Ärenden som RW och Betlen - vilka skadat Sovjetunionens utrikesförbindelser - kunde användas mot Abakumov, men samtidigt också mot de MGB-medarbetare som varit involverade: därför skaffades dokumenten undan, trodde Pichoja.

Magnusson pekade på att en annan tänkbar tidpunkt för dokumentförstörelse var runt 1955-56 när svaret till den svenska sidan förbereddes. Då sysslade ju t ex Molotov - som kände till sanningen - med saken. Pichoja var tveksam. När Molotov förlorade utrikesministerposten till Vysjinskij 1952 flyttades Molotovs personliga arkiv till CK-arkivet. Det var från det personliga arkivet som de hemliga tilläggsprotokollen till MR-pakten flyttats till vad som idag kallas presidentarkivet (dvs den sekretaste delen av CK-arkivet).

Magnusson redogjorde för det "försvunna brevet" från Abakumov till Molotov den 17 juli 1947 och Pichoja, som inte verkade känna till detta, uppdrog åt sin medarbetare att snarast kontrollera saken i Molotovs personliga fond i presidentarkivet, samt även i ryska statsarkivet

(f.d. Ministerrådets arkiv) där en del Molotovpapper (med huvudsakligen ekonomisk inriktning) förvarades.

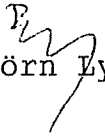
3. På frågan om sovjetisk uppteckning från Söderbloms samtal med Stalin, svarade Pichoja att erfarenheten visat att Stalin "tog hand om" ev uppteckningar från samtal i särskilt känsliga frågor. Med andra ord saknades ofta uppteckningar från Stalins olika samtal.

4. Smoltsovrapporten - hur bedömde Pichoja den? Inte sällan användes hjärtattack som dödsorsak, menade han. Detta hade bl a förekommit när fångar utsatts för så hårda förhör att de praktiskt taget fått hjärtattack på kuppen.

Sudoplatovs version om Majranovskijs giftsprutor var inte sannolik i RW-fallet. Denna metod användes inte mot personer som honom.

5. Det nya vittnesmålet från INU-medarbetaren Sinitzyn om att undtjänstens chef Fitin nekats samtal med RW av kontraspionagechefen (ministern) Abakumov, lät sannolik för Pichoja. Det kunde också vara ett skäl att - när Abakumov arresterades - förstöra dokument om att RW funnits i kontraspionagets händer: Fitin kunde tänkas bli ett farligt vittne mot Abakumov och hans män.

6. Pichoja skulle också kontrollera uppgifterna från förre KGB-chefen Krjutjkov om ett politbyråmöte om RW under 1989. Normalt, menade Pichoja, skrev KGB:s analytiker utmärkta PM om allehanda frågor till politbyrån, men man hade inte hittat ett enda om RW, vilket förmodligen tydde på att dokumenten verkligen förstörts relativt tidigt.

Björn Lyrvall

Thomas Frostberg
Kämnärsvägen 7G:107
226 46 LUND
046-14 23 00/070-773 88 47

Ambassadråd Lage Olsson
UD/Pol 1 (alt) KMI
Box 161 21
103 23 Stockholm
Fax 08-203100

Stu till tit ✓
95-03-01
Ep.

Juk. no/km 95-02-08/ko

1

LUND 950207

MIN. UTRINÄRS DEP.	
38/014	95-02-10
08	
P	2 En

Pol

Med anledning av mina tidigare brev 941231 samt 940603 (det senare försvunnet inom myndigheten varför kopia bilägges).

Hej Lage! Jag vill börja med att tacka för den mycket digra luntan av synnerligen intressant material du skickade mig om Raoul Wallenberg. Inte minst är det imponerande att se hur mycket som skrivits kring 50-årsminnet av hans tragiska försvinnande i Budapest. Faktum är att jag fortfarande inte har hunnit igenom riktigt allt, så du att verkligen försett mig med intressant läsning.

Men jag vill ändå återkomma till några punkter jag tagit upp i mina tidigare brev. (Jag är ledsen för att jag dröjt med att skicka den utlovade kopian av mitt brev till dåvarande statsminister Bildt, det som kom bort i hanteringen hos er. Orsaken är att det visade sig att jag inte hade någon utskrift att göra kopia på. Däremot var jag tämligen säker på att någonstans i uppsjön av disketter på mitt skrivbord borde det finnas en säkerhetskopia. Dessvärre var den inte sparad under något begripligt namn och därför var det snarast en slump att jag i dag stötte på den när jag skulle rensa en diskett för att få plats med nya arbeten. Tyvärr hann du skicka ditt svar innan dess, men några frågeställningar är för mig fortfarande obesvarade, så till vida att jag inte läst materialet du skickade väldigt slarvigt...)

För att göra det tydligt:

A. Carl Persson, tidigare rikspolischef och medlem av Wallenberg-kommissionen och insatt i ärendet uttryckte vid Wallenberg-föreningens årsmöte förra året uppfattningen att trots den stora mängd information som USA lämnat ut från sina arkiv borde det finnas mer att hämta där, om inte annat rapporter om efterforskningar i Moskva. (Se vidare originalbrevet till Bildt stycket som inleds med "Wallenberg var ju i själva verket utskickad av USA..." och det därpå följande stycket.) Eftersom det inte tycktes finnas något intresse från statsrådsberedningen att lyssna på min vädjan om framställan till Clinton på högsta nivå, då brevet bollades vidare till UD, ber jag att få veta om några sådana framställningar över huvud taget har gjorts till USA, på någon politisk nivå — hög som låg. Det må hända att det Carl Persson uttryckte var hans personliga åsikter och

funderingar men jag finner det underligt om dessa inte på något vis skulle inverka på kommissionens arbete.

B. Min fråga i förra brevet rörande hur kommissionens samarbete med, respektive förtroende för, den ryska sidan påverkats sedan spiondömde Stig Berglings plötsliga hemkomst har jag inte heller fått besvarad. Uppenbarligen går det inte att lita ens på den nya ryska regimen och frågan är om detta även skulle kunna gälla i fallet Wallenberg. Hur bedömer kommissionen risken för att Ryssland fortfarande hemlighåller dokument eller andra avgörande bevis för Wallenbergs fortsatta öde? Vilken tillit och trovärdighet tillmäts de ryska representanterna efter affären Bergling? Har frågan över huvud taget varit uppe inom den svenska delen av kommissionen? Om inte, varför?

C. Som ivrig försvarare av den svenska offentlighetsprincipen har jag till sist en principiell fråga som egentligen inte berör varken Wallenberg-ärendet eller kommissionens arbete i sig, men väl min tidigare korrespondens med er. Det pratades mycket i höstas om risken med hemlighetsmakeri om vi gick med i EU. Jag har alltid hävdat att det först gäller att den offentlighet vi redan har på hemmaplan fungerar tillfredsställande. Jag frågar därför om det efter uppdragandet att post som vidarebefodrats mellan departementen försvunnit företagits någon översyn av de rutiner som gäller så att något liknande inte ska upprepas. Annars föreslår jag att det görs. Risken är ju uppenbar att det lika gärna kunde hänt med ett betydligt viktigare dokument än ett brev från privatperson och vad hade då hänt om någon begärt ut handlingen men fått avslag med motiveringen att den var försvunnen??? Det är alltid bättre att förekomma med en sådan intern översyn än att förekommas av en extern granskning!

Jag hoppas att du inte uppfattar min ton i brevet som alltför bister, det blir lätt så (har jag upptäckt) när man skriver till myndigheter och försöker formulera sig så tydligt och korrekt att inget ska behöva missuppfattas. Men vi har ju båda samma mål — att få veta sanningen om Raoul Wallenbergs öde. Jag ser mycket fram emot ditt svar samt kommissionens eventuella rapport under året. Samtidigt har jag insett, tack vare det digra material du så snällt skickade, att det finns mycket kvar att lära för mig i fallet Wallenberg, så väl som i andra ärenden som går tillbaka till tiden för andra världskriget, långt innan jag själv var född.

Med vänliga hälsningar

Thomas Fröberg

(Kopia av tidigare brev, avsänt till dåvarande statsminister Bildt)

Thomas Frostberg
Penninggatan 4
s582 66 Linköping
013-15 99 51

STOCKHOLM 94.06.03

Bäste statsministern!

Jag gästade nyligen Raoul Wallenberg-föreningens årsmöte i Stockholm, då jag under det här året gör lumpen här uppe. Det var en mycket intressant kväll och vad jag förstår har den svensk-ryska Wallenberg-kommissionen kommit långt i sitt arbete, även om lösningen på gåtan än tycks vara långt borta.

Under kvällen höll förre rikspolischefen Carl Persson ett anförande. Han ingår i nämnda Wallenberg-grupp och har sedan 50-talet varit engagerad i frågan. Jag vet att det finns många i den nuvarande statsrådsberedningen som delar hans intresse.

Carl Persson tog upp de Wallenberg-dokument som slutligen blivit offentliga i USA och som lämnats över till Sverige. Men enligt Persson innehöll de varken några direkt nya eller intressanta detaljer. Han var övertygad om att det måste finnas mer. Det kan tyckas konstigt att misstänkliggöra USA i en affär där Sovjet hela tiden framställt som den stora skurken. Men du måste hålla med om att det ligger något logiskt i följande resonemang:

Wallenberg var ju i själva verket utskickad av USA och finansierades med amerikanska medel. När han i krigets slutskede försvann måste det därför ha intresserat dem, minst lika mycket som svenskarna, vart han tagit vägen. Det var ju helt och hållet deras investering. Man kan vara förvissad om att det fanns amerikanska agenter i Moskva vid den här tiden. Dessa bör vid något tillfälle ha sysselsatt sig med efterforskningar efter Wallenberg. Även om de inte kom fram till gåtans lösning så måste de ha rapporterat hem till Staterna. Denna rapportering måste ha dokumenterats. Varför har den då inte lämnats ut?

Följaktligen döljer, alternativt hittar inte, USA dokument i ärendet. Jag finner det högst angeläget att dessa kommer fram snarast och ställs till den svensk-ryska arbetsgruppens förfogande omedelbart. Fortfarande finns officerare i livet som kan veta mer om Wallenbergs öde. Om dessa "glömda papper" i USA kan kasta någon strimma ljus i de annars så mörka vråerna så måste de fram nu! Carl Persson ansåg att detta var ett ärende på högsta nivå mellan dig och din kollega Bill Clinton. Jag kan bara instämma och här uttrycka min förhoppning att du lyssnar på min vädjan.

Jag vill inte verka näsvis, men faktum är att vi många gånger kunnat läsa om hur lätt det är för dig att skicka elektronisk post till bland annat president Clinton. Hur vore det att utnyttja detta teknikens under till en så viktig fråga som Wallenbergs öde? Vilken triumf vore det inte att äntligen komma ett stort steg närmare sanningen. Det är dags att kasta av sig prestigen över gamla misstag. Jag tror att även amerikanerna inser det.

Wallenberg är trots allt, tillsammans med Churchill, hedersmedborgare i USA. Konstigt vore det då om det inte fanns mer intressant fakta i deras arkiv. Håller du inte med mig?

Med vänliga hälsningar

Thomas Frostberg
Mobiltele: 070-773 88 47

KOPIA TILL:

SB

UM

B UM

KABS

POLCH

BITR POLCH

CH POL 1

POL 1:1

CH POL 1:2

POL 1:3

BJURNER

IAG

PRESSCH

Pa

any

AMBASSADEN MOSKVA

1995-02-09

UD STOCKHOLM

✓ FOER MAGNUSSON, POL 1:1.

RE WALLENBERG-AERENDET.

M
FORTS.

RE WALLENBERG-AERENDET.

VID GAARDAGENS LUNCH MED GENERAL VOLKOGONOV TOG JAG
AEVEN UPP WALLENBERG-AERENDET.

P R I M O. VOLKOGONOV, SOM TILLSAMMANS MED PICHoya
AER DEN RYSS SOM HAFT BAEST TILLFAELLE ATT STUDERA
DE SEKRETA PARTIDOKUMENTEN, SADE ATT HAN AENNU INTE
PAATRAEFFAT NAAGRA AVGOERANDE NYA DOKUMENT OM
WALLENBERG. HAN SADE SIG DOCK VARA OEVERTYGAD OM ATT
DET BORDE FINNAS NAAGOT ELLER NAAGRA SAADANA
DOKUMENT. HAN HAENVISADE TILL AENNU EJ GRANSKADE
"PERSONLIGA FONDER" INOM KGB - VAROM HAN SKULLE TALA
AEN EN GAANG MED ARKIVCHEFEN KRAJUSJKIN - SAMT TILL
MOEJLIGHETEN ATT VISSA ARKIV KAN HA FLYTTATS UT I
MOSKVA-OBLASTEN.

SOM STOED FOER SITT ANTAGANDE BERAETTADE VOLKOGONOV
FOELJANDE HISTORIA FRAAN SIN ERFARENHET SOM RYSK
ORDFOERANDE I DEN RYSK-AMERIKANSKA KOMMISSIONEN FOER
FOERSVUNNA LANDSMAEN. NYLIGEN HADE MAN UPPTAECKT ETT
DOKUMENT ROERANDE EN AMERIKANSK KRIGSFAANGE, SOM
TAGITS AV RYSSARNA 1941 OCH DOEMTS TILL 8 AARS
FAENGELSE OCH LAEGERARBETE. AMERIKANERNA HADE
FOERBERETT SIG FOER ATT HAEMTA HEM HONOM 1949. DET
DOKUMENT MAN NU FUNNIT AER EN SKRIVELSE VAAREN 1949
FRAAN SAEKERHETSMINISTERN M E R K U L O V TILL
STALIN. MERKULOV HAENVISAR DAER TILL DEN
FOERESTAAENDE FRIGIVNINGEN OCH VARNAR FOER ATT
AMERIKANEN I SAA FALL KOMMER ATT AVSLOEJA SINA
UPPLEVELSER I RYSKA FAENGELSER OCH LAEGER, VILKET
SKULLE SKADA SOVJETISKA INTRESSEN. HAN FOERESLAAR
DAERFOER STALIN ATT AMERIKANEN SKALL LIKVIDERAS,
ORDET LIKVIDIROVAT ANVAENDS. BREVET KOMMER TILLBAKA
MED EN PERSONLIG SKRIFTLIG TILLSTYRKAN FRAAN STALIN,
SOGLASEN. EFTER DET ATT AMERIKANEN SKJUTITS
UTFAERDAS EN DOEDSATTEST TILL AMERIKANERNA ATT
VEDERBOERANDE PLOETSLIGT DOETT AV HJAERNBLOEDNING.

DET AER EN SAADAN "MISSING LINK" SOM VOLKOGONOV
MENAR ATT DET AENNU FINNS HOPP OM ATT MAN BORDE
KUNNA HITTA I WALLENBERG-AERENDET.

S E C U N D O. VOLKOGONOV BERAETTADE YTTERLIGARE
ATT HAN I VAAR BLIR KLAR MED EN STOR BIOGRAFI I TVAA
DELAR OM SOVJETUNIONENS AATTA LEDARE FRAAN LENIN

FORTS.

TILL GORBATJOV. BIOGRAFIERNA BYGGER PÅ DE INTERNA
PARTIDOKUMENT HAN STUDERAT OCH KOMMER TYDLIGEN BLI
GANSKA AVSLOEJANDE ÄVEN FÖR GORBATJOV, INKLUSIVE
HANS INTRIGER MOT JELTSIN. BOKEN BERÄKNAS KOMMA UT
PÅ FÖRLAGET NOVOSTI I SOMMAR/HÖST. GORBATJOVS
EGNA MEMOARER SKALL JU KOMMA UT PÅ DET TYSKA
BERTELSMANN-FÖRLAGET I VÅR.

VOLKOGONOV NÄMDE ATT HANS AVSLOEJANDE BOK OM LENIN
I PRAKTIKEN INTE FICK SÄLJAS UTANFÖR MOSKVA OCH
PETERSBURG P.G.A. DE LOKALA MYNDIGHETERNAS
INGRIPANDE MOT DETTA VÄNHELGANDE AV DEN STORE
HJÄLTEN. 17 AV 16 RYSKA TIDNINGSRECENSIONER AV
BOKEN HAR VARIT KRITISKA. SÄLVCENSUREN KRING LENIN
FUNKERAR FORTFARANDE. I EN OPINIONSUNDERSÖKNING
NYLIGEN HAR 62 PROCENT AV BEFOLKNINGEN SAGT SIG HA
EN POSITIV UPPFATTNING OM LENIN.

HIRDMAN

AF